

UDVALG

AF

TACITUS'S ANNALER,
X

TIL SKILDRING AF

ROMERSKE TILSTANDE UNDER TIBER, CLAUDIUS OG NERO,

BEARBEJDET

AF

GEORG ST. BRICKA OG C. THOMSEN.

KØBENHAVN.

AUGUST BANGS FORLAG.

1873.

FORTALE.

Nærværende Udvalg er foretaget med det Maal for Øje at give Disciplene et fyldigt Billede af Tiden og af Forfatteren; der er derfor ikke taget Hensyn til, om Stykkerne vare lette eller vanskelige, men om de fremmede det nævnte Öjemed. Til Grund for Udgivelsen have vi lagt Halms Redaktion af Texten, men Læsemaader ere optagne efter Madvig, Ritter, Nipperdey og andre, lige som ogsaa enkelte Rettelser ere foretagne uden Forgængere; derimod er al Textkritik principielt holdt fjernet; Kursivtryk er brugt til at angive Tilføjelser af Ord, som mangle i Haandskrifterne. Hvor Forfatterens Udtryk ere komne vor Tids Sömmeligheds-følelse lidt vel nær, have vi saa godt, det lod sig gjøre, læmpet dem ved at stryge ud, hvad der for Sammenhængens Skyld kunde undværes. Da Udvalgets Omfang er større end, at det hele vil blive gjennemlæst af det samme Hold Elever, have vi for at undgaa en vidtløftig Gjentagelse af de historiske og antikvariske Oplysninger til Slutning vedføjet et Register, som angiver, hvor alle slige Oplysninger ere at finde.

For en værdifuld Hjælp med Hensyn til Textkritik og de oplysende Bemærkninger, ydet under Læsningen af den første Korrektur, bringe vi herved Hr. Cand. philol. M. C. Gertz vor erkendtlige Tak.

Førend Disciplene begynde paa Læsningen af denne Bog, maa de sætte sig ind i følgende Punkter, der angive de Hovedafvigelser fra den almindelige Sprogbrug, som man idelig støder paa under Læsningen af denne Tids Forfattere.

1. I Forbindelse med Bevægelsesverber bruges af Landes Navne ofte den blotte Akk. uden in (Madv. § 198 Anm. 2. 5te (2den forkortede) Udgave). *Germanicus Aegyptum proficiscitur* (S. 65 L. 25—6). Ogsaa ex udelades foran Landes Navne (jfr. Madv. § 237). *Germanicus Aegypto remeans* (S. 68 L. 5).

2. Ikke sjælden bruges Hensynsakk. (Madv. § 203, a) paa en temmelig fri Maade. *Clari genus* (S. 124 L. 4). *Frigidus iam artus* (S. 175 L. 14).

3. Intransitive Bevægelsesverber, der ere sammensatte med ad, in eller ex, forbides ofte med Akk. (jfr. Madv. § 191). *Constat Haterium, cum ambulantis Tiberii genua advolveretur, prope a militibus interfectum* (S. 12 L. 5—7). *Inrumpunt contubernia* (S. 31 L. 28). *Primi agminis copiae evasere silvas* (S. 33 L. 22).

4. Dativ eller Genitiv af et Subst. med Gerundiv bruges ofte for at betegne Hensigten (jfr. Madv. § 369). (*Germanicus*) *Caecinam distrahendo hosti ad flumen Amisiā mittit* (S. 37 L. 29 ff.). *Germanicus Aegyptum proficiscitur cognoscendae antiquitatis* (S. 65 L. 25—6).

5. Personnavne bruges undertiden i Midlets Abl. (jfr. Madv. § 217 Anm. 1). *Facilius crediderim (Antoniam) Tiberio et Augusta cohabitam* (S. 77 L. 17—18).

6. Mindre Øers Navne efter 2den Dekl. i Sing. sættes for at betegne Stedet, hvor noget sker, undertiden i Abl. (jfr. Madv. § 257). *Primi omnium Ephesii adiere memorantes, non, ut vulgus crederet, Dianam*

atque Apollinem Delo genitos (S. 93 L. 2 ff.). Ligelles bruges ofte andre Ord i Abl. uden in (jfr. Madv. § 235, b). *Lucis propinquis* (S. 39 L. 3). *Nam antea stantem populum spectavisse, ne, si consideret theatro, dies totos ignavia continuaret* (S. 161 L. 20 ff).

7. Den obj. Gen. styret af Adjektiver (Madv. § 250) bruges ofte med stor Frihed. *Tiberius omnia incipiebat tamquam ambiguus imperandi* (S. 6 L. 2 ff.). (*Severitatis et munificentiae summum* (S. 30 L. 23). *Femina ingens animi* (S. 43 L. 27).)

8. Verba efficiendi og v. imperandi (Madv. § 327) forbides ofte med enkelt Infinitiv. *Suadet abscedere* (S. 174 L. 27—8).

9. Det til quanto ved en Komp. svarende tanto (ved den anden Komp.) (Madv. § 232 Anm. 1) udelades undertiden. *Ille, quanto acriora in eum studia militum, celerandaevictoriae intentior* (S. 47 L. 25 f.).

10. Til tanto ved en Komp. svarer ikke sjælden quanto forbundet med Positiv. *Quanto quis audacia promptus, tanto magis fidus* (S. 35 L. 21 f.). Tanto-quanto kan endog gaa over til næsten at blive lig med tam — quam. *Quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultos in luxus resolutus* (S. 117 L. 28 ff.).

11. Plusquamperf. Ind. i Hovedsætningen i hypothetiske Udsagn (Madv. § 306, b) bruges temmelig frit. *Si modum orationi posuisset, misericordia sui animos inpleverat* (S. 101 L. 14 f.).

12. Donec forbides ofte med Konj. i Stedet for med Ind. (Madv. § 315). *Rhenus — servat nomen, donec Oceano misceatur* (S. 48 L. 23 ff.).

13. Quamquam forbides ofte med Konj., quamvis med Ind. (Madv. § 316 og Anm. 1). *Quamquam esset filius* (S. 3 L. 12).

14. Adjektiver forbindes ofte med enkelt Inf. (Madv. § 345). *Certus procul urbe degere* (S. 115 L. 2 f.). Ligeledes undertiden Substantiver. *Ingenium et audacia erat inludere* (S. 169 L. 19 f.) for ad (ea) inludenda (Madv. § 368).

15. Til Udtryk, der betegne en Mening, et Rygte e. l., føjes ofte en Sætning med tamquam eller quasi med Konj., hvor den ældre Sprogbrug kræver Akk. med Inf. *Quo pertinuit differri etiam per externos, tamquam veneno interceptus esset* (S. 81 L. 22—24). *Literas ad senatum misit —, repertum cum ferro Agerinum et luisse eam poenam conscientia, quasi scelus paravisset* (S. 157 L. 19—22).

16. Verbet sum udelades meget hyppig, selv i Konj. i Bisætninger (afhængige Spørgesætninger, Hensigtssætn.). Referebant, quo tribunali contionatus Arminius, quot patibula captivis (S. 39 L. 6—9).

17. An bruges meget ofte i samme Betydning som ellers sive, vel. *Tiberius casu an manibus eius inpeditus prociderat* (S. 12 L. 7—8). Sive fatali vecordia an ipsa pericula ratus, urgebat (S. 126 L. 21—2).

18. Simul bruges som Præposition med Abl. (jfr. Madv. § 160 Anm. 2). *Hypaepeni Trallianique Laodicenis ac Magnetibus simul tramissi* (S. 113 L. 22—3).

Kjøbenhavn i Oktober 1873.

Georg St. Bricka og C. Thomsen.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

	Side
I. Indledning (Ann. I, 1—4)	1.
II. Avgusts Død og Tibers Tronbestigelse (I, 5—15)	4.
III. Uroligheder ved Legionerne i Pannonien (I, 16—30)	13.
IV. Uroligheder ved Legionerne i Germanien (I, 31—52)	21.
V. Germanicus's Krigstog mod Arminius (I, 55—71)	34.
VI. Germanicus's sidste Felttog, Forflyttelse til Asien og Død (II, 1—26, 41—43, 53—61, 68—83)	45.
VII. Agrippinas Hjemkomst; Pisos Proces (III, 1—19, 29)	76.
VIII. Lutorius Priscus's Proces (III, 49—51)	87.
IX. Senatsforhandlinger om at hæmme Ødselheden (III, 52—55)	88.
X. Senatsforhandlinger om Asylretten i de græske Kolonier (III, 60—63)	92.
XI. Selans stigende Magt (IV, 1—12, 15, 17—20, 34—35, 39 —42, 52—60, 67)	95.
XII. Processer i Senatet (VI, 8—16)	118.
XIII. Tibers Død og Karakteristik (VI, 56—57)	124.
XIV. Messalinas Endeligt (XI, 26—38)	126.
XV. Claudius's Ægteskab med Agrippina (XII, 1—9)	133.
XVI. Mordet paa Claudius og Neros Tronbestigelse (XII, 64—69, XIII, 1—5)	137.
XVII. Mordet paa Britannicus (XIII, 12—22)	144.
XVIII. Agrippinas Drab (XIV, 1—13)	151.
XIX. Neros Fornøjelser (XIV, 14—16, 20—21)	159.
XX. Seneca falder i Unaade (XIV, 51—56)	163.
XXI. Roms Brand (XV, 38—45)	167.
XXII. Senecas Død (XV, 60—65)	172.

I. Indledning.

Urbem Romam a principio reges habuere; libertatem et consulatum L. Brutus instituit. Dictatura ad tempus sumebantur; neque decemviralis potestas ultra biennium, neque tribunorum militum consulaire ius diu valuit. Non Cinnae, non Sullae longa dominatio; et Pompei Crassique 5 potentia cito in Caesarem, Lepidi atque Antonii arma in Augustum cessere, qui cuncta discordiis civilibus fessa nomine principis sub imperium accepit. Sed veteris populi Romani prospera vel adversa claris scriptoribus memorata sunt; temporibusque Augusti dicendis non defuere 10 decora ingenia, donec gliscente adulazione deterrentur. Tiberii Gaique et Claudii ac Neronis res florentibus ipsis ob metum falsae, postquam occiderant, recentibus odiis compositae sunt. Inde consilium mihi pauca de Augusto et extrema tradere, mox Tiberii principatum et cetera, sine 15 ira et studio, quorum causas procul habeo.

Postquam, Bruto et Cassio caesis, nulla iam publica arma, Pompeius apud Siciliam oppressus exutoque Lepido,

3) *biennium*] Det gik dog ind paa 3dje Aar. — 12) *Gai*] nl. *Caligulae*. — 13) *falsæ*] Prædikatsord. — 14) *compositæ sunt*] «bleve lagte til Rette.»

18) *Pompeius*] Sex. P. havde støttet sin Magt til Besiddelsen af Flaaden og Herredömmet over Øerne i Middelhavet; han blev Aar 36 f. K. besejret ved Naupactus paa Sicilien og flygtede til Orienten, hvor han senere omkom. — 18) *exuto Lep.*] nl. *omnibus*, Legioner, Vaaben

interfecto Antonio, ne Iulianis quidem partibus nisi Caesar dux reliquus, posito triumviri nomine, consulem se ferens et ad tuendam plebem tribunicio iure contentum, ubi militem donis, populum amnona, cunctos dulcedine ottii pellexit, 5 insurgere paulatim, munia senatus, magistratum, legum in se trahere, nullo adversante, cum ferocissimi per acies aut proscriptione cecidissent, ceteri nobilium, quanto quis servitio promptior, opibus et honoribus extollerentur ac novis ex rebus aucti tuta et praesentia quam vetera et periculosa 10 mallent. Neque provinciae illum rerum statum abnuebant, suspecto senatus populique imperio ob certamina potentium et avaritiam magistratum, invalido legum auxilio, quae vi, ambitu, postremo pecunia turbabantur. Ceterum Augustus subsidia dominationi Claudium Marcellum, sororis 15 filium admodum adolescentem, pontificatu et curuli aedilitate, M. Agrippam, ignobilem loco, bonum militia et victoriae socium, geminatis consulatibus extulit, mox defuncto Marcello generum sumpsit; Tiberium Neronem et Claudium Drusum privignos imperatoriis nominibus auxit, integra 20 etiam tum domo sua. Nam genitos Agrippa Gaium ac Lucium in familiam Caesarum induxerat, necdum posita puerili praetexta principes iuventutis appellari, destinari consules specie recusantis flagrantissime cupiverat. Ut Agrippa vita concessit, Lucium Caesarem euntem ad Hispaniensis exercitus, Gaium remeantem Armenia et vulnere

osv. (36 f. K.) — 2) *posito*] = deposito. — 3) *trib. iure cont.*] I Virkeligheden fik han derved en meget stor Myndighed lige over for Senatet. — 4) *annonia*] »Kornuddelinger». — 5) *munia legum*] i det hans *rescripta* eller *edicta* traadte i de tidligere af Folket vedtagne Loves Sted. — 7) *quanto promptior*] Det tilsvarende *tanto magis* mangler, jfr. Fort. — 12) *legum*] nl. *de repetundis*. — 14) *sororis*] Octavia, gift med G. Claudius Marcellus; deres Søn blev gift med Avgsts Datter Julia og var udset til Tronarving, men døde ung (23 f. K.). — 19) *privignos*] Sønner af Avgusts 3dje Hustru Livia i hendes tidligere Ægteskab med Tib. Claudius Nero. — 21) *induxerat*] ved Adoption. — 22) *principes iuv.*] som Anførere for Riddercenturierne; med denne Titel betegnedes Tronfølgeren. — 24) *Agrippa-concessit*] 12 f. K. —

invalidum mors fato propera vel novercae Liviae dolus abs-tulit, Drusoque pridem extincto Nero solus e privignis erat; illuc cuncta vergere: filius, collega imperii, consors tribuniciae potestatis adsumitur omnisque per exercitus ostentatur, non obscuris, ut antea, matris artibus, sed pa-lam hortatu. Nam senem Augustum devinxerat adeo, ut nepotem unicum, Agrippam Postumum, in insulam Planasi-am proiiceret, rudem sane bonarum artium et robore corporis stolide ferocem, nullius tamen flagitii conpertum. At hercule Germanicum Druso ortum octo apud Rhenum 10 legionibus inposuit adscirque per adoptionem a Tiberio iussit, quamquam esset in domo Tiberii filius iuvenis, sed quo pluribus munimentis insisteret. Bellum ea tempestate nullum nisi adversus Germanos supererat, abolendae magis infamiae ob amissum cum Quintilio Varo exercitum quam 15 cupidine proferendi imperii aut dignum ob praemium. Domi res tranquillae, eadem magistratum vocabula; iuniores post Actiacam victoram, etiam senes plerique inter bella civium nati: quotus quisque reliquus, qui rem pu-blicam vidisset? Igitur verso civitatis statu nihil usquam 20 prisci et integri moris: omnes exuta aequalitate iussa prin-cipis adspectare, nulla in praesens formidine, dum Augustus aestate validus seque et domum et pacem sustentavit. Postquam provecta iam senectus aegro et corpore fatiga-batur, aderatque finis et spes novae, pauci bona libertatis 25 in cassum disserere, plures bellum pavescere, alii cupere. Pars multo maxima imminentis dominos variis rumoribus differebant: trucem Agrippam et ignominia accensum non aestate neque rerum experientia tantae moli parem, Tiberium

1) *mors propera*] L. Cæsar døde Aar 2, G. Cæsar Aar 4 e. K. — 2) *Druso ext.*] 9 f. K. — 7) *Agrippam Post.*] Agrippas yngste Søn med Julia, født efter Faderens Død. — 7) *Planasiam*] nu Pianosa, syd for Elba. — 12) *filius*] den yngre Drusus, Tibers Søn med Vipsania Agrip-pina. — 15) *amissum-exercitum*] 9 e. K. — 24) *agro et corpore*] et = etiam. — 28) *differebant*] »omtalte ilde».

Neronem maturum annis, spectatum bello, sed vetere atque insita Claudioe familiae superbia, multaque indicia saevitiae, quamquam premantur, erumpere. Hunc et prima ab infan-
5 tia eductum in domo regnatrice: congestos iuveni consu-
latus, triumphos; ne iis quidem annis, quibus Rhodi spe-
cie secessus exul egerit, aliud quam iram et simulationem
et secretas libidines meditatum. Accedere matrem muliebri
inpotentia: serviendum feminae duobusque insuper adoles-
centibus, qui rem publicam interim premant, quandoque
10 distrahant.

II. Avgusts Død og Tibers Tronbestigelse. (14 e. K.)

Haec atque talia agitantibus gravescere valetudo Au-
15 gusti, et quidam scelus uxoris suspectabant. Quippe ru-
mor incesserat, paucos ante menses Augustum, electis
consciis et comite uno Fabio Maximo, Planasiam vectum
ad visendum Agrippam; multas illic utrimque lacrimas et
signa caritatis spemque ex eo fore, ut iuvenis penatibus
20 avi redderetur: quod Maximum uxori Marciae aperuisse,
illam Liviae. Gnarum id Caesari; neque multo post extinto
Maximo, dubium an quaesita morte, auditos in funere eius
Marciae gemitus semet incusantis, quod causa exitii ma-
rito fuisset. Ut cumque se ea res habuit, vixdum ingressus
25 Illyricum Tiberius properis matris literis accitur; neque
satis conpertum est, spirantem adhuc Augustum apud ur-
bem Nolam an examinem reppererit. Acribus namque
custodiis domum et vias saepserat Livia, laetique interdum
nuntii vulgabantur, donec provisis, quae tempus monebat,

4) *eductum*] = *educatum*. — 6) *exul egerit*] 6 f. K. — 2 e. K. — 8)
duobus adol.] Tibers Søn Drusus og hans Adoptivsøn Germanicus. —
9) *interim*] i Bet. «undertiden» hører Søvalderen til.

17) *comite uno*] nævnes særskilt som fribaaren Mand, hørende til
hans Felge. — 21) *gnarum*] = *notum*. — 25) *Illyricum*] omfattede
Dalmatien, Pannonien og Mösien. —

simul excessisse Augustum et rerum potiri Neronem fama
eadem tulit. Primum facinus novi principatus fuit Postumi
Agrippae caedes, quem ignarum inermumque quamvis fir-
matus animo centurio aegre confecit. Nihil de ea re Ti-
berius apud senatum disseruit: patris iussa simulabat, 5
quibus praescripsisset tribuno custodiae adposito, ne cun-
taretur Agrippam morte adficere, quandoque ipse supre-
num diem explevisset. Multa sine dubio saevaque Augu-
stus de moribus adolescentis questus, ut exilium eius se-
natus consulto sanciretur, perfecrat: ceterum in nullius 10
umquam suorum necem duravit, neque mortem nepoti pro
securitate privigni inlatam credibile erat. Propius vero
Tiberium ac Liviā, illum metu, hanc novercalibus odiis,
suspecti et invisi iuvenis caudem festinavisse. Nuntianti
centurioni, ut mos militiae, factum esse, quod imperasset, 15
neque imperasse sese et rationem facti reddendam apud
senatum respondit. Quod postquam Sallustius Crispus
particeps secretorum (is ad tribunum miserat codicillos)
comperit, metuens, ne reus subderetur, iuxta periculoso,
facta seu vera promeret, monuit Liviā, ne arcana domus, 20
ne consilia amicorum, ministeria militum vulgarentur, neve
Tiberius vim principatus resolveret cuncta ad senatum
vocando: eam condicionem esse imperandi, ut non aliter
ratio constet, quam si uni reddatur.

At Romae ruere in servitium consules, patres, eques, 25
quanto quis inlustrior, tanto magis falsi ac festinantes,
vultuque conposito, ne laeti excessu principis neu tristiores
primordio, lacrimas gaudium, questus adulationem misce-
bant. Sex. Pompeius et Sex. Appuleius consules primi in
verba Tiberii Caesaris iuravere, apudque eos Seius Strabo 30

19) *iuxta periculoso*] = cum iuxta periculosum esset. — 20) *facta seu
vera*] = sive facta sive vera. — 24) *ratio constet*] «Regnskabet stem-
mer». —

30) *in verba T. O. iur.*] Det skete ved Regeringstilträdelsen og hver
1ste Januar. — 30) *Seius Strabo*] Fader til den bekjendte Seian. —

et G. Turranus, ille praetorianum cohortium praefectus, hic annonae; mox senatus milesque et populus. Nam Tiberius cuncta per consules incipiebat, tamquam vetere re publica et ambiguus imperandi: ne edictum quidem, quo patres in curiam vocabat, nisi tribuniciae potestatis prae-scriptione posuit sub Augusto acceptae. Verba edicti fuere pauca et sensu permodesto: de honoribus parentis consulturum, neque abscedere a corpore idque unum ex publicis muneribus usurpare. Sed defuncto Augusto signum 10 praetoriis cohortibus ut imperator dederat; excubiae, arma, cetera aulae; miles in forum, miles in curiam comitabatur. Literas ad exercitus tamquam adepto principatu misit, nusquam cunctabundus, nisi cum in senatu loqueretur. Causa praecipua ex formidine, ne Germanicus, in cuius manu 15 tot legiones, inmensa sociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere imperium quam exspectare mallet. Dabat et famae, ut vocatus electusque potius a re publica videretur quam per uxorium ambitum et senili adoptione inrepsisse. Postea cognitum est ad introspiciendas etiam 20 procerum voluntates inductam dubitationem: nam verba, vultus in crimen detorquens recondebat. Nihil primo senatus die agi passus est nisi de supremis Augusti, cuius testamentum inlatum per virgines Vestae Tiberium et Liviā heredes habuit. Livia in familiam Iuliam nomenque 25 Augustum adsumebatur; in spem secundam nepotes pronestesque, tertio gradu primores civitatis scripserat, plerosque invisos sibi, sed iactantia gloriaque ad posteros. Legata non ultra civilem modum, nisi quod populo et plebi

2) *praefectus annonae*] var i Republikkens Tid en *magistratus extraordinarius*, blev i Kejsertiden en *m. ordinarius*. — 9) *signum*] «Parol»; betegnes ogsaa ved Ordet *tessera* efter de Træbrikker, som den skreves paa. — 16) *dabat*] »tog det Hensyn til». — 20) *inductam*] »paatagen». — 23) *per virgines V.*] Testamente og lign. Dokumenter deponeredes i Templer, i Rom gjørne i Vestas Tempel. — 25) *spem sec.*] nl. *hereditatis*. — 27) *gloria*] = *cupiditate gloria*. —

quadringenties tricies quinques, praetorianum cohortium militibus singula nummum milia, *urbanis quingenos*, legionariis autem cohortibus civium Romanorum trecentos nummos viritim dedit. Tum consultatum de honoribus; ex quis qui maxime insignes visi, ut porta triumphali duceretur funus, 5 Gallus Asinius, ut legum latarum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur, L. Arruntius censuere. Addebat Messalla Valerius renovandum per annos sacramentum in nomen Tiberii; interrogatusque a Tiberio, num se mandante eam sententiam prompsisset, sponte dixisse 10 respondit, neque in iis, quae ad rem publicam pertinerent, consilio nisi suo usurum, vel cum periculo offensionis: ea sola species adulandi supererat. Conclamat patres corpus ad rogum humeris senatorum ferendum. Remisit Caesar adroganti moderatione, populumque edicto monuit, 15 ne, ut quondam nimiis studiis funus divi Iulii turbassent, ita Augustum in foro potius quam in campo Martis, sede destinata, cremari vellent. Die funeris milites velut praesidio stetere, multum inridentibus, qui ipsi viderant, quique a parentibus acceperant diem illum crudi adhuc servitii et 20 libertatis inprospere repetitae, cum occisus dictator Caesar aliis pessimum, aliis pulcherrimum facinus videretur: nunc senem principem, longa potentia, provisis etiam heredum in rem publicam opibus, auxilio scilicet militari tuendum, ut sepultura eius quieta foret. Multus hinc ipso de Augusto sermo, plerisque vana mirantibus, quod idem dies accepti quondam imperii princeps et vitae supremus, quod Nolae in domo et cubiculo, in quo pater eius Octavius vitam finivisset. Numerus etiam consulatum celebrabatur,

5) *porta triumphal.*] paa Marsmarken. — 9) *in nomen*] = *in verba*. — 14) *remisit*] »tilled». — 17) *sede dest.*] det af Avgust paa Marsmarken opførte Mavsoleum, hvorfra endnu findes Ruiner; i en Lund bag ved det var *ustrina*, hvor Ligene brændtes. — 26) *idem dies*] Hans Regeringstid regnes her fra hans første Konsulatsdag, 19 Avg. 43 f. K. — 29) *numerus cons.*] 13 Gange, Valerius Corvus 6, Marius 7. —

quo Valerium Corvum et G. Marium simul aequaverat, continuata per septem et triginta annos tribunicia potestas, nomen imperatoris semel atque vicies partum aliaque honorum multiplicata aut nova. At apud prudentes vita eius varie extollebatur arguebaturve. Hi pietate erga parentem et necessitudine rei publicae, in qua nullus tunc legibus locus, ad arma civilia actum, quae neque parari possent neque haberi per bonas artes. Multa Antonio, dum interfectores patris ulcisceretur, multa Lepido concessisse. Postquam hic socordia senuerit, ille per libidines pessum-datus sit, non aliud discordantis patriae remedium fuisse, quam *ut* ab uno regeretur. Non regno tamen neque dictatura, sed principis nomine constitutam rem publicam; mari Oceano aut amnibus longinquis saeptum imperium; 15 legiones, provincias, classes, cuncta inter se connexa; ius apud cives, modestiam apud socios; urbem ipsam magnifico ornatu; pauca admodum vi tractata, quo ceteris quies esset. Dicebatur contra: pietatem erga parentem et tempora rei publicae obtentui sumpta: ceterum cupidine dominandi concitos per largitionem veteranos, paratum ab adolescente privato exercitum, corruptas consulis legiones, 20 simulatam Pompeianarum gratiam partium; mox ubi decreto patrum fasces et ius praetoris invaserit, caesis Hirtio et Pansa, sive hostis illos, seu Pansam venenum vulnieri adfusum, sui milites Hirtium et machinator doli Caesar absulerat, utriusque copias occupavisse; extortum invito senatu consulatum, armaque, quae in Antonium acceperit, contra rem publicam versa; proscriptionem civium, divi-

5) parentem] hans Adoptivfader Cæsar. — 15) *legiones-connexa*] sigter til Avgsts Centralisering af Militær- og Provinssyrelsen, Oprætelsen af Militærstationer, Flaader, Vejanlæg osv. — 21) *corruptas-legiones*] to af Antonius's Legioner (44 f. K.). — 22) *Pomp. partium*] det Parti af republikanskssindede Optimater, som endnu bestod efter Pompeius's Død. (Her tænkes ikke paa Sex. Pompeius's Krigsmagt.) — 23) *ius præt.*] En Senatsbeslutning, hvortil Cicero havde givet Impulsen, havde tildelt ham Prætorrang. — 23) *Hirtio et Pansa*] ved Mutina, 43 f. K. —

siones agrorum, ne ipsis quidem, qui *cepere*, laudatas. Sane Cassii et Brutorum exitus paternis inimicitis datos, quamquam fas sit privata odia publicis utilitatibus remittere: sed Pompeium imagine pacis, sed Lepidum specie amicitiae deceptos; post Antonium, Tarentino Brundisino- 5 que foedere et nuptiis sororis inlectum, subdolae adfinitatis poenas morte exsolvisse. Pacem sine dubio post haec, verum cruentam: Lollianas Varianasque clades, interfectos Romae Varrones, Egnatios, Iulos. Nec domesticis abstinebatur: abducta Neroni uxor et consulti per ludibrium pontifices, an concepto necdum edito partu rite nuberet; Q. Tidii et Vedii Pollionis luxus; postremo Livia gravis in rem publicam mater, gravis domui Caesarum noverca. Nihil deorum honoribus relictum, cum se templis et effigie numinum per flamines et sacerdotes coli vellet. Ne Ti- 10 berium quidem caritate aut rei publicae cura successorem adscitum, sed quoniam adrogantiam saevitiamque eius intropexerit, comparatione deterrima sibi gloriam quaevisisse. Etenim Augustus paucis ante annis, cum Tiberio tribuniciam potestatem a patribus rursum postularet, quamquam honora oratione, quaedam de habitu cultuque et institutis eius iecerat, quae velut excusando exprobraret. Ceterum

2) *Cassii et Brutorum*] D. Junius Brutus omkom i Aaret 43 f. K., M. Junius Brutus og Cassius faldt i Sl. ved Filippi, 42. — 4) *Pompeium*] Sex. P. — 5) *Tarent.-foedere*] Ved Overenskomsten i Brundisium (40) blev Ægteskabet mellem A. og Octavia, Enke efter Marcellus, sluttet; et nyt Forlig mægledes senere (37) af Octavia i Tarent. — 8) *Lollianas*] Legaten M. Lollius led Aar 16 f. K. et Nederlag i Germanien. — 9) *Varrones*] Varro Murena henrettedes paa Tibers Anklage (23 f. K.). — 9) *Iulos*] Julius Antonius, Søn af M. Antonius og Fulvia og gift med Octavias Datter Marcella, henrettedes Aar 2 f. K. for en Elskovsforbindelse med Avgsts Datter Julia. — 10) *abducta-uxor*] Livia; et *commemorabatur* eller lign. Verbum maa underforstaas. — 11) *partu*] Drusus fødtes først, da hun havde ægtet A. — 12) *Vedii Poll.*] Han fodrede sine Muræner med dødsdømte Slaver. — 15) *coli*] kun i Provinserne og sammen med Gudinden Roma. — 21) *honora*] = *honori-
fica*. —

sepultura more perfecta templum et caelestes religiones decernuntur.

Versae inde ad Tiberium preces. Et ille varie disserebat de magnitudine imperii, sua modestia. Solam divi 5 Augusti mentem tantae molis capacem: se in partem curarum ab illo vocatum experiendo didicisse, quam arduum, quam subiectum fortunae regendi cuncta opus. Proinde in civitate tot inlustribus viris subnixa non ad unum omnia deferrent: plures facilius munia rei publicae sociatis labo- 10 ribus executuros. Plus in oratione tali dignitatis quam fidei erat; Tiberioque etiam in rebus, quas non occuleret, seu natura sive adsuetudine, suspensa semper et obscura verba: tunc vero nitenti, ut sensus suos penitus abderet, in incertum et ambiguum magis implicabantur. At patres, 15 quibus unus metus, si intellegere viderentur, in questus, lacrimas, vota effundi; ad deos, ad effigiem Augusti, ad genua ipsius manus tendere, cum proferri libellum recitarque iussit. Opes publicae continebantur, quantum ci- 20 vium sociorumque in armis, quot classes, regna, provinciae, tributa aut vectigalia, et necessitates ac largitiones. Quae cuncta sua manu perscripserat Augustus addideratque consilium coercendi intra terminos imperii, incertum metu an per invidiam. Inter quae senatu ad infimas obtestationes procumbente, dixit forte Tiberius se, ut non toti rei pu- 25 blicae parem, ita, quaecumque pars sibi mandaretur, eius tutelam suscepturum. Tum Asinius Gallus «Interrogo», inquit, «Caesar, quam partem rei publicae mandari tibi velis». Perculsus improvisa interrogatione paulum reticuit: dein collecto animo respondit nequaquam decorum pudori 30 suo legere aliquid aut evitare ex eo, cui in universum ex-

1) *templum*] paa Palatinerbjærget.

8) *non*] ikke *ne*, fordi det blot hører til *unum*. — 20) *tributa-vec-tigalia*] «direkte-indirekte Skatter». — 20) *necess. ac larg.*] «nødvendige Udgifter og Gaveuddelinger». — 24) *dicit forte*] «kom til at sige». — 30) *cui-excusari*] Sølvad. Konstr. —

cusari mallet. Rursum Gallus (etenim vultu offensionem coniectaverat) non idcirco interrogatum ait, ut divideret, quae separari nequirent, sed et sua confessione argueretur, unum esse rei publicae corpus atque unius animo regendum. Addidit laudem de Augusto Tiberiumque ipsum victoriarum suarum, quaeque in toga per tot annos egregie fecisset, admonuit. Nec ideo iram eius lenivit, pridem invitus, tamquam ducta in matrimonium Vipsania M. Agrippae filia, quae quondam Tiberii uxor fuerat, plus quam civilia agitaret Pollioisque Asinii patris ferociam retineret. Post quae L. Arruntius haud multum discrepans a Galli oratione perinde offendit, quamquam Tiberio nulla vetus in Arruntium ira: sed divitem, promptum, artibus egregiis et pari fama publice suspectabat. Quippe Augustus supremis sermonibus cum tractaret, quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent, aut inpares vellent, vel idem possent cuperentque, M'. Lepidum dixerat capacem sed aspernantem, Gallum Asinium avidum et minorem, L. Arruntium non indignum et, si casus daretur, ausurum. De prioribus consentitur, pro Arruntio quidam Gn. Pisonem tradidere; omnesque praeter Lepidum variis mox criminibus struente Tiberio circumventi sunt. Etiam Q. Haterius et Māercus Scaurus suspicacem animum perstrinxere, Haterius, cum dixisset «Quousque patieris, Caesar, non adesse caput rei publicae?», Scaurus, quia dixerat spem esse ex eo non irritas fore senatus preces, quod relationi consulum iure tribuniciae potestatis non inter-

9) *Tiberii uxor*] Han havde, skjønt han elskede denne Hustru, paa Avgusts Befaling maattet skille sig fra hende for at ægte Julia. —

10) *Poll. Asinii*] en af den synkende Republikks mærkeligste Mænd, der havde spillet en betydelig politisk Rolle i Borgerkrigene og tillige var en berømt Taler, mangesidig Forfatter og Beskytter af Digtere (f. Ex. Horats) og Videnskabsmænd. — 16) *suffectui*] «skjønt de vilde kunne gjøre Fyldest». — 17) *M'. Lepidum*] roses af Tac. som en af de faa hæderlige Mænd paa den Tid. — 20) *Gn. Pisonem*] den senere bekjedte Fjende af Germanicus. — 27) *relationi cons.*] om at Tiber skulde over-

cessisset. In Haterium statim invectus est; Scaurum, cui implacabilius irascebatur, silentio tramisit. Fessusque clamore omnium, expostulatione singulorum flexit paulatim, non ut fateretur suscipi a se imperium, sed ut negare et rogari desineret. Constat Haterium, cum deprecandi causa Palatum introisset ambulantisque Tiberii genua advolveretur, prope a militibus interfectum, quia Tiberius casu an manibus eius impeditus prociderat. Neque tamen periculo talis viri mitigatus est, donec Haterius Augustam oraret 10 eiusque curatissimis precibus protegeretur. Multa patrum et in Augustam adulatio. Alii parentem, alii matrem patriae appellandam, plerique, ut nomini Caesaris adscriberetur «Iuliae filius» censebant. Ille moderandos feminarum honores dictans, eademque se temperantia usurum in iis, 15 quae sibi tribuerentur, ceterum anxius invidia et muliebre fastigium in deminutionem sui accipiens ne licetorem quidem ei decerni passus est aramque adoptionis et alia huiuscmodi prohibuit. At Germanico Caesari proconsulare imperium petivit, missique legati, qui deferrent, 20 simul maestitiam eius ob excessum Augusti solarentur. Quo minus idem pro Druso postularetur, ea causa, quod designatus consul Drusus praesensque erat. Candidatos praeturae duodecim nominavit, numerum ab Augusto traditum; et hortante senatu, ut augeret, iure iurando ob- 25 strinxit se non excessurum. Tum primum e campo comitia ad patres translata sunt: nam ad eam diem, etsi

tage Regeringen. — 2) *silentio tramisit*] Mange Aar senere kom Hævnen, da han Aar 34 anklagedes for Majestætsforbrydelse og dræbte sig selv. — 6) *Palatum*] fra Avgsts Tid Kejsernes Residens (Palads). — 6) *genua advolveretur*] Sølvvald. Konstr. — 11) *Augustam*] Da L. i Avgsts Testament adopteredes i hans Slægt, fik hun Hædersnavnet Julia Augusta. — 16) *licetorem*] som Æresvægt for Kejserens Hustru, lige som Vestalinderne havde det. — 17) *aram adoptionis*] nl. til Minde derom. Saaledes rejstes ofte Altere til Minde om en Begivenhed. — 18) *proconsulare imp.*] for Livstid. — 24) *iure iur.*] Denne Ed holdt han ikke; i Aaret 32 var der f. Ex. 15 Prætorer. — 25) *comitia*] Avgust havde til-

potissima arbitrio principis, quaedam tamen studiis tribuum fiebant. Neque populus ademptum ius questus est nisi inani rumore, et senatus largitionibus ac precibus sordidis exsolutus libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures quam quatuor candidatos commendaret, sine repulsa et ambitu 5 designandos. Inter quae tribuni plebei petivere, ut proprio sumptu ederent ludos, qui de nomine Augusti fastis additi Augustales vocarentur. Sed decreta pecunia ex aerario, utque per circum triumphali veste uterentur: curru vehi haud permisum. Mox celebratio annua ad praetorem 10 translata, cui inter cives et peregrinos iurisdictio evenisset.

III. Uroligheder ved Legionerne i Pannonien. (14.)

Hic rerum urbanarum status erat, cum Pannonicas 15 legiones seditio incessit, nullis novis causis, nisi quod mutatus princeps licentiam turbarum et ex civili bello spem praemiorum ostendebat. Castris aestivis tres simul legiones habebantur, praesidente Iunio Blaeso, qui fine Augusti et initii Tiberii auditis ob iustum aut gaudium intermisserat 20 solita munia. Eo principio lascivire miles, discordare, pessimus cuiusque sermonibus praebere aures, denique luxum et otium cupere, disciplinam et laborem aspernari. Erat in castris Percennius quidam, dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax lingua et miscere coetus 25 histrionali studio doctus. Is inperitos animos et, quaenam post Augustum militiae condicio, ambigentes impellere pau-

bagegivet Folket Valgretten, dog saaledes, at han selv foreslog et vist Antal Kandidater. — 7) *fastis additi*] Festen hed *Augustalia* og fejredes d. 12 Okt., første Gang Aar 19 f. K.; nu foresloges der, at det skulde være en aarlig Fest. (Andre Augustalia holdtes paa Avgsts Fødselsdag, d. 23. Sept.) — 9) *curru*] nl. *triumphali*. Dette var derimod tilladt de højere Magistrater ved de Fester, som de havde at afholde.

20) *iustum*] »Landesorg«. — 24) *dux. theatr. oper.*] »Fører for en Klakørtrup«. — 26) *histr. studio*] »den Kampiver, han plejede at vise i Teaterbataljerne.« — 26) *quænam*] nl. *futuræ esset*, jfr. Fort. —

latim nocturnis conloquiis aut flexo in vesperam die et dilapsis melioribus deterrium quemque congregare. Postremo promptis iam et aliis seditionis ministris velut contionabundus interrogabat, cur paucis centurionibus, paucioribus tribunis in modum servorum oboedirent. Quando ausuros exposcere remedia, nisi novum et nutantem adhuc principem precibus vel armis adirent? Satis per tot annos ignavia peccatum, quod tricena aut quadragena stipendia senes et plerique truncato ex vulneribus corpore tolerant.

10 Ne dimissis quidem finem esse militiae, sed apud vexillum retentos alio vocabulo eosdem labores perferre. Ac si quis tot casus vita superaverit, trahi adhuc diversas in terras, ubi per nomen agrorum uligines paludum vel inculta montium accipient. Enimvero militiam ipsam gravem, infructuosa tuosam: denis in diem assibus animam et corpus aestimari: hinc vestem, arma, tentoria, hinc saevitiam centurionum et vacationes munerum redimi. At hercule verbera et vulnera, duram hiemem, exercitas aestates, bellum atrox aut sterilem pacem sempiterna. Nec aliud levamentum, quam 20 si certis sub legibus militia iniretur, ut singulos denarios mererent, sextus decumus stipendii annus finem adferret, ne ultra sub vexillis tenerentur, sed isdem in castris prae-

4) *paucis-paucioribus*] 60 Centurioner, 6 Tribuner i hver Legion. — 8) *tric. aut quadr.*] Loven paabød kun 20 Aars Tjeneste. — 11) *alio voc.*] som *vexillarii*. Udtjente Soldater afskedigedes ikke strax, men gjorde fremdeles Tjeneste som *exauktorati* og vare kun fri for visse Arbejder i Lejren; først naar de ved den endelige *missio* fik den dem tilkommende Pengepræmie og et Stykke Jord anviste, traadte de helt ud af Tjenesten. — 12) *div. in terras*] De Jorder, som anvistes dem, laa som oftest i Provinserne. — 16) *vestem-tentoria*] nl. *emi*, Zevgma. — 16) *saevitiam-vacationes redimi*] »man frikjøbte sig for Stræghed — tilkjøbte sig Fritagelser« — 20) *singulos den.*] Lönningen var fra gammel Tid 10 *asses* (= 1 *denarius*, omtr. 70 Ører) daglig; da senere Sølvets Værdi var stegen i Forhold til Kobberets, regnedes Denaren (fra 217 f. K.) til 16 Asses; men Soldaterne fik endnu bestandig kun 10 Asses, og Fordringen er altsaa, at de ville have en Den. (16 Asses) om Dagen. —

mium pecunia solveretur. An praetorias cohortes, quae binos denarios acceperint, quae post sedecim annos penatibus suis reddantur, plus periculorum suscipere? Non obtrectari a se urbanas excubias: sibi tamen apud horridas gentes e contuberniis hostem adspici. Adstrepebat vulgus, 5 diversis incitamentis, hi verberum notas, illi canitatem, plurimi detrita tegmina et nudum corpus exprobrantes. Postremo eo furoris venere, ut tres legiones miscere in unam agitaverint. Depulsi aemulatione, quia suae quisque legioni eum honorem quaerebant, alio vertunt atque una tres 10 aquilas et signa cohortium locant; simul congerunt caespites, exstruunt tribunal, quo magis conspicua sedes foret. Properantibus Blaesus advenit, increpabatque ac retinebat singulos, clamitans «Mea potius caede inbuite manus: leviore flagitio legatum interficietis, quam ab imperatore 15 desciscitis. Aut incolumis fidem legionum retinebo, aut iugulatus paenitentiam adcelerabo.» Aggerabatur nihilo minus caespites iamque pectori (*eius*) usque adcreverat, cum tandem pervicacia victi inceptum omisere. Blaesus multa dicendi arte, non per seditionem et turbas desideria militum ad Caesarem ferenda ait, neque veteres ab imperatoribus priscis neque ipsos a divo Augusto tam nova petivisse; et parum in tempore incipientes principis curas onerari. Si tamen tenderent in pace temptare, quae ne civilium quidem bellorum victores expostulaverint, cur contra morem obsequii, contra fas disciplinae vim meditentur? Decernerent legatos seque coram mandata darent. Adclamavere, ut filius Blaesii tribunus legatione ea fungeretur peteretque militibus missionem ab sedecim annis: cetera mandaturos, ubi prima provenissent. Profecto iuvene modum otium: sed superbire miles, quod filius legati ora-

2) *binos den.*] De fik kun 20 Asses, og det tvetydige Udtryk (2 Denarer = 32 Asses) er altsaa brugt for at foregå Forskjellen. — 11) *s. cohortium*] s: de til hver Kohorte hørende Maniplers Faner. —

tor publicae causae satis ostenderet necessitate expressa, quae per modestiam non obtinuissent.

Interea manipuli ante coeptam seditionem Nauportum missi ob itinera et pontes et alios usus, postquam turbatum in castris accepere, vexilla convellunt direptisque proximis vicis ipsoque Nauporto, quod municipii instar erat, retinentis centuriones inrisu et contumeliis, postremo verberibus insectantur, praecipua in Aufidienum Rufum praefectum castrorum ira, quem dereptum vehiculo sarcinis 10 gravant aguntque primo in agmine, per ludibrium rogantates, an tam immensa onera, tam longa itinera libenter ferret. Quippe Rufus diu manipularis, dein centurio, mox castris praefectus, antiquam duramque militiam revocabat, intentus operis ac laboris et eo inmitior, quia toleraverat. 15 Horum adventu redintegratur seditio, et vagi circumiecta populabantur. Blaesus paucos, maxime praeda onustos, ad terrorem ceterorum adjici verberibus, claudi carcere iubet; nam etiam tum legato a centurionibus et optimo quoque manipularium parebatur. Illi obniti trahentibus, 20 prensare circumstantium genua, ciere modo nomina singulorum, modo centuriam quisque, cuius manipularis erat, cohortem, legionem, eadem omnibus inminere clamitantes. Simul probra in legatum cumulant, caelum ac deos obstantur, nihil reliqui faciunt, quo minus invidiam, miseria 25 cordiam, metum et iras permoverent. Adcurritur ab universis, et, carcere effracto, solvunt vincula desertoresque ac rerum capitalium damnatos sibi iam miscent. Flagrantior inde vis, plures seditioni duces. Et Vibulenus quidam, gregarius miles, ante tribunal Blaesii adlevatus circumstan- 30 tium humeris, apud turbatos et, quid pararet, intentos «Vos quidem» inquit «his innocentibus et miserrimis lucem et spiritum reddidistis: sed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? Quem missum ad vos a Germanico exer-

3) *Nauportum*] i Pannonien, tæt ved Landskabet Istriæ, nu Laybach. —

citu de communibus commodis nocte proxima iugulavit per gladiatores suos, quos in exitium militum habet atque armat. Responde, Blaese, ubi cadaver abieceris: ne hostes quidem sepultura invident. Cum osculis, cum lacrimis dolorem meum inglevero, me quoque trucidari iube, dum 5 interfectorum nullum ob scelus, sed quia utilitati legionum consulebamus, hi sepiant.» Incendebat haec fletu et pectus atque os manibus verberans. Mox disiectis, quorum per humeros sustinebatur, praeceps et singulorum pedibus advolutus tantum consternationis invidiaeque concivit, ut 10 pars militum gladiatores, qui e servitio Blaesii erant, pars ceteram eiusdem familiam vincirent, alii ad quaerendum corpus effunderentur. Ac ni propere neque corpus ullum reperiri, et servos exhibitis cruciatibus abnuere caedem, neque illi fuisse umquam fratrem pernotuisset, haud multum ab exitio legati aberant. Tribunos tamen ac praefectum castrorum extrusere, sarcinae fugientium direptae, et centurio Lucilius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum «Cedo alteram» indiderant, quia fracta vite in tergo militis alteram clara voce ac rursus aliam poscebat. 20 Ceteros latebrae texere, uno retento Clemente Iulio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus ob promptum ingenium. Quin ipsae inter se legiones octava et quinta decuma ferrum parabant, dum centurionem cognomento Sirpicum illa morti depositit, quintadecumani tueruntur, ni miles nonanus preces et adversum aspernantis minas interieciisset.

Haec audita quamquam abstrusum et tristissima quaeque maxime occultantem Tiberium perpulere, ut Drusum filium cum primoribus civitatis duabusque praetoriis cohortibus mitteret, nullis satis certis mandatis, ex re consulteturum. Et cohortes delecto milite supra solitum firmatae.

25) *Sirpicum*] et Øgenavn, der synes dannet af *sirpare*, «sno» (f. Ex. en Tamp).

Additur magna pars praetoriani equitis et robora Germanorum, qui tum custodes imperatori aderant; simul praetorii praefectus Aelius Seianus, collega Straboni patri suo datus, magna apud Tiberium auctoritate, rector iuveni et 5 ceteris periculorum praemiorumque ostentator. Druso propinquanti quasi per officium obviae fuere legiones, non laetae, ut adsolet, neque insignibus fulgentes, sed inluvie deformi et vultu, quamquam maestitiam imitarentur, contumaciae propiores. Postquam vallum introiit, portas stationibus firmant, globos armatorum certis castrorum locis opperiri iubent: ceteri tribunal ingenti agmine circumveniunt. Stabat Drusus silentium manu poscens. Illi quoties oculos ad multitudinem rettulerant, vocibus truculentis strepere, rursum viso Caesare trepidare; murmur 15 incertum, atrox clamor et repente quies; diversis animorum motibus pavebant terrebantque. Tandem interrupto tumultu literas patris recitat, in quis perscriptum erat, praecipuam ipsi fortissimarum legionum curam, quibuscum plurima bella toleravisset; ubi primum a luctu requiesset animus, 20 acturum apud patres de postulatis eorum; misisse interim filium, ut sine cunctatione concederet, quae statim tribui possent; cetera senatui servanda, quem neque gratiae neque severitatis expertem haberi par esset. Responsum est a contione, mandata Clementi centurioni, quae perforret. Is 25 orditur de missione a sedecim annis, de praemiis finitiae militiae, ut denarius diurnum stipendum foret, ne veterani sub vexillo haberentur. Ad ea Drusus cum arbitrium senatus et patris obtenderet, clamore turbatur. Cur venis-

2) *tum*] Den germ. Livvagt var af Augst blevet afskaffet efter Varus's Nederlag, men nu atter kommen i Brug. — 3) *Aelius Seianus*] var, som Navnet viser, adopteret i den ælske Slægt. — 5) *ceteris-ostentator*] «som ved sit Exempel skulde vise de andre, hvilke Belønninger man kunde opnaa, naar man dristig gik Faren i Møde.» — 18) *quibuscum-toleravisset*] i Aarene 12—9 f. K. og 6—9 e. K., mod Pannionerne og Dalmatierne. —

set, neque augendis militum stipendiis neque adlevandis laboribus, denique nulla bene faciendi licentia? At hercule verbera et necem cunctis permitti. Tiberium olim nomine Augusti desideria legionum frustrari solitum; easdem artes Drusum rettulisse. Numquamne ad se nisi filios familiarum 5 venturos? Novum id plane, quod imperator sola militis commoda ad senatum reificat. Eundem ergo senatum consulendum, quotiens supplicia aut proelia indicantur: an praemia sub dominis, poenas sine arbitro esse? Postremo deserunt tribunal, ut quis praetorianorum militum amicorumve Caesaris occurreret, manus *in eos* intentantes, causam discordiae et initium armorum, maxime infensi Gn. Lentulo, quod is ante alios aetate et gloria belli firmare Drusum credebatur et illa militiae flagitia primus aspernari. Nec multo post digredientem *eum* Caesare ac provisu peri- 15 culi hiberna castra repetentem circumsistunt, rogitantes, quo pergeret, ad imperatorem an ad patres, ut illic quoque commodis legionum adversaretur; simul ingruunt, saxa iacent. Iamque lapidis ictu cruentus et exitii certus ad cursu multitudinis, quae cum Druso advenerat, protec- 20 tus est.

Noctem minacem et in scelus erupturam fors lenivit: nam luna claro repente caelo visa languescere. Id miles rationis ignarus omen praesentium accepit, suis laboribus defectionem sideris adsimulans, prospereque cessura, quae 25 *pararent*, si fulgor et claritudo deae redderetur. Igitur aeris sono, tubarum cornuumque concentu strepere; prout splendidior obscuriorve, laetari aut maerere; et postquam ortae nubes offecere visui, creditumque conditam tenebris, ut sunt mobiles ad superstitionem percussae semel mentes, 30

5) *filios fam.*] der vare *in patria potestate* : ikke kunde handle paa egen Haand. — 6) *sola mil.*] Noget saadant maatte jo alene være undergivet Feltherrens Afgjørelse. — 14) *illa-flagitia*] Oprøret.

27) *aeris sono*] Den Trolddom, hvorved man troede at Formørkelsen fremkom, modarbejdedes ved stærk Larm af Metalinstrumenter. —

sibi aeternum laborem portendi, sua facinora aversari deos lamentantur. Utendum inclinatione ea Caesar et, quae casus obtulerat, in sapientiam vertenda ratus circumiri tentoria iubet; accitur centurio Clemens et, si alii bonis 5 artibus grati in vulgus. Ii vigiliis, stationibus, custodijis portarum se inserunt, spem offerunt, metum intendunt. «Quousque filium imperatoris obsidebimus? Quis certaminum finis? Percennione et Vibuleno sacramentum dicti sumus? Percennius et Vibulenus stipendia militibus, 10 agros emeritis largientur? denique pro Neronibus et Drusis imperium populi Romani capessent? Quin potius, ut novissimi in culpam, ita primi ad paenitentiam sumus? Tarda sunt, quae in commune expositulantur: privatam gratiam statim mereare, statim recipias.» Conmotis per haec 15 mentibus et inter se suspectis, tironem a veterano, legiōnē a legione dissociant. Tum redire paulatim amor obsequii: omittunt portas, signa unum in locum principio seditionis congregata suas in sedes referunt.

Drusus orto die et vocata contione, quamquam rudis 20 dicendi, nobilitate ingenita incusat priora, probat praesentia; negat se terrore et minis vinci: flexos ad modestiam si videat, si supplices audiat, scripturum patri, ut placatus legionum preces exciperet. Orantibus, rursum idem Blaesus et L. Apronius, eques Romanus e cohorte 25 Drusi, Iustusque Catonius, primi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. Certatum inde sententiis, cum alii oppriendos legatos atque interim comitate permulcendum militem censerent, alii fortioribus remediis agendum: nihil in vulgo modicum; terrere, ni paveant; ubi pertimuerint, in 30 pune contemni: dum supersticio urgeat, adiiciendos ex duce metus sublatis seditionis auctoribus. Promptum ad asperiora ingenium Druso erat: vocatos Vibulenum et Percennum interfici iubet. Tradunt plerique intra tabernaculum

15) *tironem*] her blot »de yngre Soldater».

24) *e cohorte D.*] »af Drusus's Følge». —

ducis obrutos, alii corpora extra vallum abiecta ostentui. Tum ut quisque praecipuus turbator, conquisiti, et pars, extra castra palantes, a centurionibus aut praetoriarum cohortium militibus caesi; quosdam ipsi manipuli documentum fidei tradidere. Auxerat militum curas praematura hiems imbris continuis adeoque saevis, ut non egredi tentoria, congregari inter se, vix tutari signa possent, quae turbine atque unda raptabantur. Durabat et formido caelestis irae, nec frustra adversus impios hebescere sidera, ruere tempestates: non aliud malorum levamentum, quam si linquerent castra infausta temerataque et soluti piaculo suis quisque hibernis redderentur. Primum octava, dein quinta decuma legio rediere: nonanus oppriendas Tiberii epistolas clamitaverat, mox desolatus aliorum discessione inminentem necessitatem sponte praevenit. 15 Et Drusus non exspectato legatorum regressu, quia praesentia satis considerant, in urbem rediit.

IV. Uroligheder ved Legionerne i Germanien. (14.)

Isdem ferme diebus isdem causis Germanicae legiones turbatae, quanto plures, tanto violentius, et magna spe fore, ut Germanicus Caesar imperium alterius pati nequiret daretque se legionibus vi sua cuncta tracturis. Duo apud ripam Rheni exercitus erant: cui nomen superiori, sub G. 25 Silio legato, inferiorem A. Caecina curabat. Regimen summae rei penes Germanicum, agendo Galliarum censui tum intentum. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambigua fortunam seditionis alienae speculabantur: inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ab unetvicesima- 30

7) *egredi tentoria*] Sølvald. Konstr. — 12) *piaculo*] »Brøde». — 14) *epistolæ*] i Bet. »ét Brev» tilhører Sølvalderen.

24) *sua* »deres». — 27) *agendo censui*] »inddrive Skat». Gallien betalte til Statskassen en aarlig Afgift paa 40 Mill. Sestertier, der paalignedes de enkelte Distrikter og Kommuner efter deres Skatteevne. —

nis quintanisque initio, et tractis prima quoque ac vicesima legionibus: nam isdem aestivis in finibus Ubiorum habebantur per otium aut levia munia. Igitur audito fine Augusti vernacula multitudo nuper acto in urbe dilectu, la-
5 sciviae sueta, laborum intolerans, inpellere ceterorum rudes animos: venisse tempus, quo veterani maturam missionem, iuvenes largiora stipendia, cuncti modum miseriarum ex-
poscerent saevitiamque centurionum ulciscerentur. Non unus haec, ut Pannonicas inter legiones Percennius, nec
10 apud trepidas militum aures, alios validiores exercitus respicientium, sed multa seditio[n]is ora vocesque: sua in manu sitam rem Romanam, suis victoriis augeri rem publicam, in suum cognomentum adscisci imperatores. Nec legatus obviam ibat: quippe plurim recordia constantiam
15 exemerat. Repente lymphati destrictis gladiis in centuriones invadunt: ea vetustissima militaribus odiis materies et saeviendi principium. Prostratos verberibus mulcant, sexageni singulos, ut numerum centurionum adaequarent: tum convulsos laniatosque et partim exanimos ante vallum
20 aut in amnem Rhenum proiiciunt. Septimus cum perfugisset ad tribunal pedibusque Caecinae advolveretur, eo usque flagitatus est, donec ad exitium dederetur. Cassius Chaerea, mox caede Gai Caesaris memoriam apud posteros adeptus, tum adolescens et animi ferox, inter obstantes et
25 armatos ferro viam patefecit. Non tribunus ultra, non castrorum praefectus ius obtinuit: vigilias, stationes, et si qua alia praesens usus indixerat, ipsi partiebantur. Id militares animos altius coniectantibus praecipuum indicium

2) *in fin. Ubiorum*] paa venstre Rhinbred 1 det nuværende Rhinpreussen. — 4) *vernacula m.*] de i Rom fødte og 5 Aar tidligere (i Anledning af Varus's Nederlag) udskrevne Soldater, hvoriblandt fandtes mange liberti (derfor *vernacula*). — 13) *cognomentum*] = *nomen*. — 13) *imperatores*] først Drusus, senere Tiber. — 23) *G Caesaris*] *Caligula*. — 28) *militares-coniect.*] »for dem, der ved at se dybere i Sagen sluttede sig til, hvilket Sindelag Soldaterne nærede.«

magni atque implacabilis motus, quod neque disiecti nec paucorum instinctu, sed pariter ardescerent, pariter silent, tanta aequalitate et constantia, ut regi crederes.

Interea Germanico per Gallias, ut diximus, census accipienti excessisse Augustum adfertur. Neptem eius 5 Agrippinam in matrimonio pluresque ex ea liberos habebat, ipse Druso fratre Tiberii genitus, Augustae nepos, sed anxius occultis in se patrui aviaeque odiis, quorum causae acriores, quia iniqua^{et}. Quippe Drusi magna apud populum Romanum memoria, credebaturque, si rerum potitus foret, 10 libertatem redditurus; unde in Germanicum favor et spes eadem. Nam iuyenj civile ingenium mira comitas et diversa ab Tiberii sermone, vultu, adrogantibus et obscuris. Accedebant muliebres offensiones novercalibus Liviae in Agrippinam stimulis, atque ipsa Agrippina paulo conmotior, 15 nisi quod castitate et mariti amore quamvis indomitum animum in bonum vertebat. Sed Germanicus quanto summae spei propior, tanto impensis pro Tiberio niti, seque et proximos et Belgarum civitates in verba eius adigit. Dehinc audito legionum tumultu raptim profectus obvias 20 extra castra habuit, deiectis in terram oculis velut paenitentia. Postquam vallum init, dissoni questus audiri coepere. Et quidam prensa manu eius per speciem exosculandi inseruerunt digitos, ut vacua dentibus ora contingeret; alij curvata senio membra ostendebant. Adsistentem 25 contionem, quia permixta videbatur, discedere in manipulos iubet: sic melius audituros, responsum; vexilla praeferriri, ut id saltem discerneret cohortes: tarde obtemperavere. Tunc a veneratione Augusti orsus flexit ad victorias triumphosque Tiberii, praecipuis laudibus celebrans, 30 quae apud Germanias illis cum legionibus pulcherrima

5) *neptem*] Datter af Julia og Agrippa. — 13) *obscuris*] »forstilt». — 15) *commotior*] »lidenskabelig». — 16) *nisi quod*] »kun at». — 31) *Germanias*] Germ. øst og vest for Rhinen; i Aarene 9—8 f. K., 4—5 og 9—11 e. K. —

fecisset. Italiae inde consensum, Galliarum fidem extollit; nil usquam turbidum aut discors. Silentio haec vel murmur modico audita sunt. Ut seditionem attigit, ubi modestia militaris, ubi veteris disciplinae decus, quonam tr⁵ bunos, quo centuriones exegissent, rogitans, nudant universi corpora, cicatrices ex vulneribus, verberum notas exprobrant; mox indiscretis vocibus pretia vacationum, angustias stipendi, duritiam operum ac propriis nominibus incusant vallum, fossas, pabuli, materiae, lignorum adge-
stus, et si qua alia ex necessitate aut adversus otium castro-
rum quaeruntur. Atrocissimus veteranorum clamor orie-
batur, qui, tricena aut supra stipendia numerantes, mede-
retur fessis, neu mortem in isdem laboribus, sed finem tam
exercitae militiae neque inopem requiem orabant. Fuere
15 etiam, qui legatam a divo Augusto pecuniam reposcerent,
faustis in Germanicum omnibus; et si vellet imperium,
promptos se ostentavere. Tum vero, quasi scelere con-
taminaretur, praeceps tribunal desiluit. Opposuerunt ab-
eundi arma, minitantes, ni regrederetur; at ille moriturum
20 potius, quam fidem exueret, clamitans, ferrum a latere
diripuit elatumque deferebat in pectus, ni proximi prensam
dextram vi attinuissent. Extrema et conglobata inter se
pars contionis ac, vix credibile dictu, quidam singuli propius
incidentes, feriret, hortabantur; et miles nomine Ca-
25 lusidius strictum obtulit gladium, addito acutiorem esse.
Saevum id malique moris etiam furentibus yisum, ac spa-
tium fuit, quo Caesar ab amicis in tabernaculum rape-
retrur.

Consultatum ibi de remedio; etenim nuntiabatur parari

11) *quæruntur*] »udtænkes«. — 13) *neu mortem osv.*] Hvis ikke nogle Ord her ere udfaldne, have vi en selv for Tac. usædvanlig Korthed og Haardhed; *neu* skulde indlede en konjunktivisk Sætning, der kunde være styret af *orabant*, men i dets Sted staar nu *mortem* ligefrem som Obj. for dette Verbum. — 16) *faustis-omnibus*] i det de derved saa at sige udpegede Germ. som Avgsts Arving.

legatos, qui superiorem exercitum ad causam eandem tra-
herent: destinatum excidio Ubiorum oppidum, inbutasque
praeda manus in direptionem Galliarum erupturas. Auge-
bat metum gnarus Romanae seditionis et, si omitteretur
ripa, invasurus hostis: at si auxilia et socii aduersum abs-
cedentis legiones armarentur, civile bellum suscipi. Peri-
culosa severitas, flagitiosa largitio: seu nihil mili tive
omnia concederentur, in ancipi res publica. Igitur volu-
tatis inter se rationibus placitum, ut epistolae nomine prin-
cipis scriberentur: missionem dari vicena stipendia meri-
tis, exauctorari, qui sena dena fecissent, ac retineri sub
vexillo ceterorum inmunes nisi propulsandi hostis, legata,
quaet petiverant, exsolfi duplicarie. Sensit miles in tem-
pus conficta statimque flagitavit. Missio per tribunos ma-
turator, largitio differebatur in hiberna cuiusque. Non 15
abscessere quintani unetvicesimanique, donec isdem in
aestivis contracta ex viatico amicorum ipsiusque Caesaris
pecunia persolveretur. Primam ac vicesimam legiones
Caecina legatus in civitatem Ubiorum reduxit, turpi agmine,
cum fisci de imperatore rapti inter signa interque aquilas 20
vehementer. Germanicus superiorem ad exercitum profec-
tus secundam et tertiam decumam et sextam decumam
legiones nihil cunctatas sacramento adigit. Quartadecu-
mani paulum dubitaverant: pecunia et missio quamvis non
flagitantibus oblata est.

At in Chaucis cooptavere seditionem praesidium agi-
tantes vexillarii discordium legionum, et praesenti duorum
militum supplicio paulum repressi sunt. Iusserat id M.
Ennius castrorum praefectus, bono magis exemplo qua-
concesso iure. Deinde intumescente motu profugus reper- 30

2) *Ub. oppidum*] Ubiernes vigigste By, senere Colonia Agrippinæ (Kölln). — 12) *legata*] de af Avgust testamenteerde.

26) *Chaucis*] langs Kysten mellem Albis (Elben) og Amisia (Ems). — 30) *concesso iure*] Ingen Officer, der havde lavere Rang end *legatus pro pretore*, kunde fælde Dødsdom. —

tusque, postquam intutae latebrae, praesidium ab audacia mutuatur: non praefectum ab iis, sed Germanicum ducem, sed Tiberium imperatorem violari. Simul exterritis, qui 5 obstiterant, raptum vexillum ad ripam vertit, et si quis agmine decessisset, pro desertore fore clamitans, reduxit in hiberna turbidos et nihil ausos.

Interea legati ab senatu regressum iam apud aram Ubiorum Germanicum adeunt. Duae ibi legiones; prima atque vicesima, veteranique nuper missi sub vexillo hiemabant. Pavidos et conscientia vecordes intrat metus, venisse patrum iussu, qui inrita facerent, quae per seditiōnēm expresserant. Utque mos vulgo quamvis falsis reum subdere, Munatum Plancum consulatu functum, principem legationis, auctorem senatus consulti incusant; et nocte 15 concubia vexillum in domo Germanici situm flagitare occipiunt, concursuque ad ianuam facto moluntur fores, extractum cubili Caesarem tradere vexillum intento mortis metu subigunt. Mox vagi per vias obvios habuere legatos, audita consternatione ad Germanicum tendentes. Ingerunt 20 contumelias, caedem parant, Planco maxime, quem dignitas fuga inpediverat; neque aliud periclitanti subsidium quam castra primae legionis. Illic signa et aquilam amplexus religione sese tutabatur, ac ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuisse, rarum etiam inter hostes, legatus po- 25 puli Romani Romanis in castris sanguine suo altaria deum conmaculavisset. Luce demum, postquam dux et miles et facta noscebantur, ingressus castra Germanicus perduci ad se Plancum imperat recepitque in tribunal. Tum fatalē increpans rabiem, neque militum sed deum ira resur-

7) regressum] fra de længere syd paa staaende Hære. — 7) aram Ub.] i den oven for nævnte oppidum Ub. — 9) missi] = exauktorati. — 15) vexillum] her „Kampfanen“, der opbevaredes i Feltherrens Kvarter og udhængtes, naar Hæren skulde rykke ud til Slag. Soldaterne have vel villet bruge den som Middel til at vække Røre i Lejren. — 28) fatalem] er brugt prædikativt. —

gere, cur venerint legati, aperit; ius legationis atque ipsius Planci gravem et inmeritum casum, simul quantum dedecoris adierit legio, facunde miseratur, attonitaque magis quam quieta contione legatos praesidio auxiliarium equitum dimittit. Eo in metu arguere Germanicum omnes, quod 5 non ad superiorem exercitum pergeret, ubi obsequia et contra rebellis auxilium: satis superque missione et pecunia et mollibus consultis peccatum. Vel si viliis ipsi salus, cur filium parvulum, cur gravidam coniugem inter furentes et omnis humani iuris violatores haberet? Illos saltem avo 10 et rei publicae redderet. Diu cunctatus aspernantem uxorem, cum se divo Augusto ortam neque degenerem ad pericula testaretur, postremo uterum eius et communem filium multo cum fletu complexus, ut abiret, perpulit. Incedebat muliebre et miserabile agmen, profuga ducis 15 uxor, parvulum sinu filium gerens, lamentantes circum amicorum coniuges, quae simul trahebantur, nec minus tristes, qui maneabant. Non florentis Caesaris neque suis in castris, sed velut in urbe victa facies; gemitusque ac planctus etiam militum aures oraque advertere: progre- 20 diuntur contuberniis. Quis ille flebilis sonus? Quod tam triste? Feminas inlustres, non centurionem ad tutelam, non militem, nihil imperatoriae uxoris aut comitatus soliti: pergere ad Treveros et externae fidei. Pudor inde et miseratione et patris Agrippae, Augusti avi memoria, socer Dru- 25 sus, ipsa insigni fecunditate, praeclaras pudicitia; iam infans in castris genitus, in contubernio legionum eductus, quem militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque ad concilianda vulgi studia eo tegmine pedum iniduebatur. Sed nihil aequa flexit quam invidia in Tre- 30

9) filium parvulum] Caligula. — 18) suis in castris] Sproget mangler det Præs. Part. af Vrb. esse, som skulde udfylde Meningen. — 24) Treveros] et fjendtlig sindet gallisk Folk i det sydlige Rhinpreussen. — 24) externe fidei] nl. homines. — 27) genitus] 12 e. K. — 27) eductus] = educatus.

veros: orant, obsistunt, rediret, maneret, pars Agrippinae occursantes, plurimi ad Germanicum regressi. Isque ut erat recens dolore et ira, apud circumfusos ita coepit.

«Non mihi uxor aut filius patre et re publica cariores sunt, sed illum quidem sua maiestas, imperium Romanum ceteri exercitus defendant. Coniugem et liberos meos, quos pro gloria vestra libens ad exitium offerrem, nunc procul a furentibus summovo, ut, quidquid istud sceleris imminet, meo tantum sanguine pietur, neve occisus 10 Augusti pronepos, imperfecta Tiberii nurus nocentiores vos faciat. Quid enim per hos dies inausum intemeratumve vobis? Quod nomen huic coetui dabo? Militesne appellem, qui filium imperatoris vestri vallo et armis circumsedistis? an cives, quibus tam proiecta senatus auctoritas? Hostium 15 quoque ius et sacra legationis et fas gentium rupistis. Divus Iulius seditionem exercitus verbo uno compescuit Quirites vocando, qui sacramentum eius detrectabant: divus Augustus vultu et adspectu Actiacas legiones exterruit: nos ut nondum eosdem, ita ex illis ortos si Hispaniae Syriaeve 20 miles aspernaretur, tamen mirum et indignum erat. Primae et vicesima legiones, illa signis a Tiberio acceptis, tu tot proeliorum socia, tot praemiis aucta, egregiam duci vestro gratiam refertis¹⁶! Hunc ego nuntium patri, laeta omnia aliis e provinciis audienti, feram, ipsius tirones, ipsius 25 veteranos non missione, non pecunia satiatos; hic tantum interfici centuriones, eiici tribunos, includi legatos, infecta sanguine castra, flumina, meque precariam animam inter infensos trahere? Cur enim primo contionis die ferrum illud, quod pectori meo infigere parabam, detraxisti, o 30 improvidi amici? Melius et amantius ille, qui gladium offe-

16) *div. Iulius*] 47 f. K., før Toget til Afrika. — 17) *div. Augustus*] De Veteraner, som efter Slaget ved Actium vare sendte til Brundisium, blev urolige, medens Octavian overvintrede paa Samos. — 21) *illa-acceptis*] Den var blevet gjenoprettet af Tiber efter Varus's Nederlag. —

rebatur. Cecidisset certe nondum tot flagitorum exercitiu meo conscius; legissetis ducem, qui meam quidem mortem impunitam sineret, Vari tamen et trium legionum ulcisceretur. Neque enim di sinant, ut Belgarum, quamquam offerentium, decus istud et claritudo sit subvenisse Ro- 5 mano nomini, compressisse Germaniae populos. Tua, dive Auguste, caelo recepta mens, tua, pater Druse, imago, tui memoria isdem istis cum militibus, quos iam pudor et gloria intrat, eluant hanc maculam irasque civiles in exitium hostibus vertant. Vosque, quorum alia nunc ora, 10 alia pectora contueor, si legatos senatui, obsequium imperatori, si mihi coniugem et filium redditis, discedite a contactu ac dividite turbidos: id stabile ad paenitentiam, id fidei vinculum erit.»

Supplices ad haec et vera exprobrari fatentes orabant, 15 puniret noxios, ignosceret lapsis et duceret in hostem: revocaretur coniunx, rediret legionum alumnus neve obses Gallis traderetur. Reditum Agrippinae excusavit ob inminentem partum et hiemem; venturum filium: cetera ipsi exsequerentur. Discurrunt mutati et seditiosissimum quemque 20 vinctos trahunt ad legatum legionis primae G. Caetronium, qui iudicium et poenas de singulis in hunc modum exercuit: stabant pro contione legiones destrictis gladiis; reus in suggestu per tribunum ostendebatur; si nocentem adclamaverant, praeceps datus trucidabatur. Et gaudebat 25 caedibus miles, tamquam semet absolveret; nec Caesar arcebat, quando nullo ipsius iussu penes eosdem saevitia facti et invidia erat. Secuti exemplum veterani haud multo post in Raetiam mittuntur, specie defendendae provinciae ob inminentis Suevos, ceterum ut avellerentur castris tru- 30

8) *gloria*] = *cupiditas glorie*. — 9) *maculam*] Oprøret. — 10) *alia*] «forvandlede». — 13) *divideb*] = *secessere*.

21) *legatum-legionis*] en Post, som var oprettet af Cæsar. — 29) *Rætiam*] det nuværende Tyrol og Sydbaierl indtil Donau. — 30) *Suevos*] den største Folkestamme i det mellemste og nordøstlige Germanien (Schwaben har bevaret deres Navn); Markomannerne hørte bl. a. til dem.

cibus adhuc non minus asperitate remedii quam sceleris memoria. Centurionatum²⁾ inde egit. Citatus ab imperatore nomen, ordinem, patriam, numerum stipendiorum, quae strenue in proeliis fecisset, et cui erant dona militaria,
5 edebat. Si tribuni, si legio industriam innocentiamque adprobaverant, retinebat ordinem; ubi avaritiam aut crudelitatem consensu obiectavissent, solvebatur militia. Sic compositis praesentibus haud minor moles supererat ob
ferociam quintae et unetvicesimae legionum, sexagesimum
10 apud lapidem (loco Vetera nomen est) hibernantium. Nam primi seditionem coeptaverant: atrocissimum quodque facinus horum manibus patratum; nec poena conmilitonum exterriti nec paenitentia conversi iras retinebant. Igitur Caesar arma, classem, socios demittere Rheno parat, si
15 imperium detrectetur, bello certaturus.

At Romae nondum cognito, qui fuisset exitus in Illyrico, et legionum Germanicarum motu audito, trepida civitas incusare Tiberium, quod, dum patres et plebem, invalida et inermia, cunctatione facta iudificetur, dissideat inter
20 im miles neque duorum adolescentium nondum adulta auctoritate comprimi queat. Ire ipsum et opponere maiestatem imperatoriam debuisse cessuris, ubi principem longa experientia eundemque severitatis et munificentiae summum vidissent. An Augustum fessa aetate totiens in Germanias
25 commeare potuisse; Tiberium vigentem annis sedere in senatu, verba patrum cavillantem? Satis prospectum urbanae servituti: militaribus animis adhibenda fomenta, ut ferre pacem velint. Inmotum adversus eos sermones fix-

2) centurionatum] »Prøvelse af Centurionerne«, en Betydning, som ikke stemmer med Ordets Dannels (anal. med *consulatus*, *tribunatus* osv.). — 7) solv. militia] Dette medførte Vanære. — 10) Vetera] nl. *castra*, i det nordlige Rhinpreussen. — 14) arma] o: *legiones*.

22) principem] nl. *iuentutis*. — 23) *severitatis-sumnum*] Jfr. Fort. — 24) fessa aetate-vigentem annis] Ophidselsens Overdrivelse: A. var 55 Aar, da han sidste Gang var personlig til Stede ved nogen af sine Hære, og T. var ved sin Tronbestigelse netop ogsaa 55 Aar. —

umque Tiberio fuit non omittere caput rerum neque se remque publicam in casum dare. Multa quippe et diversa angebant: validior per Germaniam exercitus, propior apud Pannoniam; ille Galliarum opibus subnixus, hic Italiae imminens: quos igitur anteferret? Ac ne postpositi contumelia incenderentur. At per filios pariter adiri maiestate salva, cui maior e longinquu reverentia. Simil adolescentibus excusatum quaedam ad patrem reiicere, resistenterisque Germanico aut Druso posse a se mitigari vel infringi: quod aliud subsidium, si imperatorem sprevissent? Ceterum ut iam iamque iturus legit comites, conquisivit impedimenta, adornavit naves: mox hiemem aut negotia varie causatus primo prudentes, dein vulgum, diutissime provincias febellit.

At Germanicus, quamquam contracto exercitu et parata in defectores ultione, dandum adhuc spatum ratus, si recenti exemplo sibi ipsi consulerent, praemittit literas ad Caecinam, venire se valida manu ac, ni supplicium in malos praesumant, usurum promisca caede. Eas Caecina aquiliferis signiferisque et, quod maxime castrorum sincerum erat, occulte recitat, utque cunctos infamiae, se ipsos morti eximant, hortatur: nam in pace causas et merita spectari: ubi bellum ingruat, innocentes ac noxios iuxta cadere. Illi temptatis, quos idoneos rebantur, postquam maiorem legionum partem in officio vident, de sententia legati statuunt tempus, quo foedissimum quemque et seditione promptum ferro invadant. Tunc signo inter se dato inrumpunt contubernia, trucidant ignaros, nullo nisi conscientis noscente, quod caedis initium, quis finis. Diversa omnium, quae umquam accidere, civilium armorum facies. Non proelio, non adversis e castris, sed isdem e cubilibus,

5) quos] for *utros*. — 5) ac ne] Et timebat underforstaas (»og blot at ikke«). — 7) adul. excusatum] »man havde ladet det gjælde som en Undskyldning for.« — 12) *impedimenta*] Heste, Vogn m. m.

20) quod-erat] o: *qui militum maxime sinceri erant*. — 31) non

quos simul vescentis dies, simul quietos nox habuerat, discedunt in partes, ingerunt tela. Clamor, vulnera, sanguis palam, causa in occulto; cetera fors regit. Et quidam bonorum caesi, postquam intellecto, in quos saevirent, pessimi quoque arma rapuerant. Neque legatus aut tribunus moderator adfuit: permissa vulgo licentia atque ultio et satietas. Mox ingressus castra Germanicus, non medicinam illud plurimis cum lacrimis sed cladem appellans, cremari corpora iubet. Truces etiam tum animos 10 cupido involat eundi in hostem, piaculum furoris; nec aliter posse placari commilitonum manes, quam si pectoribus inpiis honesta vulnera accepissent. Sequitur ardorem militum Caesar iunctoque ponte tramittit duodecim milia e legionibus, sex et viginti socias cohortes, ^{huius} octo equitum 15 alas, quarum ea seditione intemerata modestia fuit.

Laeti neque procul Germani agitabant, dum iustitio ob amissum Augustum, post discordiis attinemur. At Romanus agmine propero silvam Caesiam limitemque a Tiberio coeptum scindit, castra in limite locat, frontem ac tergum 20 vallo, latera concaedibus munitus. Inde saltus obscuros permeat consultatque, ex duobus itineribus breve et solitum sequatur an impeditius et intemperatum eoque hostibus incautum. Delecta longiore via cetera adcelerantur: etenim adulterant exploratores festam eam Germanis noctem ac 25 sollemnibus epulis ludicram. Caecina cum expeditis cohortibus praeire et obstantia silvarum amoliri iubetur: legiones modico intervallo sequuntur. Iuvit nox sideribus inlustris, ventumque ad vicos Marsorum, et circumdatae stationes stratis etiam tum per cubilia propterque mensas, nullo 30 metu, non antepositis vigiliis: adeo cuncta incuria disiecta

*proelio, non-castris] ved Zevgma forbundet med *discedunt in partes*. — 8) *illud*] efter ældre Sprogbrug *illam*. — 15) *modestia*] «Disciplin».*

18) *silvam Cæs.*] omtr. lige over for Vetera, ved Byen Wesel. — 19) *scindit*] «overstiger». — 28) *vicos Mars.*] nordvest for Teutoburgerskoven. —

erant, neque belli timor ac ne pax quidem nisi languida et soluta inter temulentos. Caesar avidas legiones, quo latior populatio foret, quattuor in cuneos dispergit; quinquaginta milium spatium ferro flammisque pervastat. Non sexus, non aetas miserationem attulit: profana simul et 5 sacra et celeberrimum illis gentibus templum, quod Tamfanae vocabant, solo aequantur. Sine vulnere milites, qui semisomnos, inermos aut palantis ceciderant. Excivit ea caedes Bructeros, Tubantes, Usipetes; saltusque, per quos exercitui regressus, insedere. Quod gnarum duci, incess- 10 sitque itinieri et proelio. Pars equitum et auxiliariae cohortes ducebant, mox prima legio, et mediis impedimentis sinistrum latus unetvicesimani, dextrum quintani clausere, vicesima legio terga firmavit, post ceteri sociorum. Sed hostes, donec agmen per saltus porrigeretur, immoti, dein 15 latera et frontem modice adsultantes tota vi novissimos incurrere. Turbabanturque densis Germanorum catervis leves cohortes, cum Caesar advectus ad vicesimanos voce magna hoc illud tempus oblitterandae seditionis clamitabat: pergerent, properarent culpam in decus vertere. Exarsere 20 animis unoque impetu perruptum hostem redigunt in aperta caeduntque; simul primi agminis copiae evasere silvas castaque communivere. Quietum inde iter, fidensque recensibus ac priorum oblitus miles in hibernis locatur.

Nuntiata ea Tiberium laetitia curaque adfecere: gau- 25 debat oppressam seditionem, sed quod largiendis pecuniis et missione festinata favorem militum quaesivisset, et bellica quoque Germanici gloria angebatur. Rettulit tamen ad

1) *ac ne pax-temulentos*] «heller ikke egentlig Ro, men den Slevhed og Dorskhed, som følger af Rusen». — 3) *cuneos*] «Kolonner». — 6) *templum*] = *τέμενος*, en hellig Lund med et Alter. — 9) *Bructeros-Usipetes*] germ. Folk, øst for Rhinen i dens nedre Læb. — 10) *incessit-proelio*] «paaskyndede Marchen og den forestaaende Kamp». — 12) *ducebant*] = *ἡγούντο*. — 15) *saltus*] ved Fl. Lippe. — 22) *evasere silvas*] Jfr. *egredi*, S. 21.

senatum de rebus gestis multaque de virtute eius memoravit, magis in speciem verbis adornata, quam ut penitus sentire crederetur. Paucioribus Drusum et finem Illyrici motus laudavit, sed intentior et fida oratione. Cunctaque, 5 quae Germanicus indulserat, servavit etiam apud Pannonicos exercitus.

V. Germanicus's Krigstog mod Arminius. (15.)

Druso Caesare G. Norbano consulibus decernitur Germanico triumphus manente bello; quod quamquam in aestatem summa ope parabat, initio veris et repentina in Chattos excursu praecepit. Nam spes incesserat dissidere hostem in Arminium ac Segestem, insignem utrumque per fidia in nos aut fide. Arminius turbator Germaniae, Segestes parari rebellionem saepe alias et supremo convivio, post quod in arma itum, aperuit suasitque Varo, ut se et Arminium et ceteros proceres vinciret: nihil ausuram plebem principibus amotis, atque ipsi tempus fore, quo criminis et innoxios discerneret. Sed Varus fato et vi Arminii cecidit; Segestes, quamquam consensu gentis in bellum tractus, discors manebat, auctis privatim odiis, quod Arminius filiam eius alii pactam rapuerat: gener invisus, inimicūs socii; quaeque apud concordes vincula caritatis, incitamenta irarum apud infensos erant. Igitur Germanicus quattuor legiones, quinque auxiliarium milia et tumultuarias catervas Germanorum cis Rhenum coletum Caecinae tradit; totidem legiones, duplicem sociorum numerum ipse dicit, positoque castello super vestigia paterni praesidii in

4) *intentior*] »med større Varme».

11) *man. bello*] ellers først, naar Krigen var endt. — 12) *Chattos*] paa højre Rhinbred, i Hessen. — 13) *dissidere-ac S.*] »at Fjenderne vilde spalte sig i to Partier om A. og S.» — 27) *cis Rhenum*] f. Ex. Ubier og Bataver. — 29) *paterni pres.*] Drusus havde paa sit andet Felttog (11 f. K.) anlagt et lille Kastel her, som nu laa i Ruiner. —

monte Tauno expeditum exercitum in Chattos rapit, L. Apronio ad munitiones viarum et fluminum relicto. Nam (rarum illi caelo) siccitate et amnibus modicis inoffensum iter properaverat, imbruesque et fluminum auctus regredienti metuebantur. Sed Chattis adeo improvisus advenit, ut, quod 5 inbecillum aetate ac sexu, statim captum aut trucidatum sit. Iuventus flumen Adranam nando tramiserat, Romanosque pontem coeptantis arcebant. Dein tormentis sagittisque pulsi, temptatis frustra condicionibus pacis, cum quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui omissis pagis 10 vicisque in silvas disperguntur. Caesar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus vertit ad Rhenum, non auso hoste terga abeuntium lassere, quod illi moris, quoties astu magis quam per formidinem cessit. Fuerat animus Cheruscis iuvare Chattos, sed exterruit Caecina huc illuc 15 ferens arma; et Marsos congregati ausos prospero proelio cohibuit.

Neque multo post legati a Segeste venerunt auxilium orantes adversus vim popularium, a quis circumsedebatur, validiore apud eos Arminio, quoniam bellum suadebat; 20 nam barbaris, quanto quis audacia promptus, tanto magis fidus, rebusque motis, potior habetur. Addiderat Segestes legatis filium, nomine Segimundum; sed iuvenis conscientia cunctabatur. Quippe anno, quo Germaniae descivere, sacerdos apud aram Ubiorum creatus ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in spem clementiae Romanae pertulit patris mandata benigneque exceptus cum praesidio Gallicam in ripam missus est. Germanico pretium fuit convertere agmen, pugnatumque in obsidentis,

1) *Tauno*] i det sydl. Nassau. — 7) *Adranam*] nu Eder. — 15) *Che-
ruscis*] nordøst for Chatterne.

24) *anno*] 9 e. K. (Varus.). — 25) *aram Ub.*] synes kort for Germanernes Opstand at være blevet oprejst til Ære for Avgust, og Segim. var altsaa af Romerne valgt til *sacerdos*; for nu at tilkjendegive sit Brud med Romerne, havde han sonderrevet *vittæ*. —

et eruptus Segestes magna cum propinquorum et clientium manu. Inerant feminae nobiles, inter quas uxor Arminii eademque filia Segestis, mariti magis quam parentis animo, neque evicta in lacrimas neque voce supplex, conpressis 5 intra sinum manibus, gravidum uterus intuens. Ferebantur et spolia Varianaæ cladis, plerisque eorum, qui tum in deditioñem veniebant, praedae data; simul Segestes ipse, ingens visu et memoria bonae societatis inpavidus. Verba eius in hunc modum fuere: «Non hic mihi primus erga 10 populum Romanum fidei et constantiae dies. Ex quo a divo Augusto civitate donatus sum, amicos inimicosque ex vestris utilitatibus delegi, neque odio patriæ (quippe proditores etiam iis, quos anteponunt, invisi sunt), verum quia Romanis Germanisque idem conducere et pacem quam bel- 15 lum probabam. Ergo raptorem filiae meae, violatorem foederis vestri, Arminium apud Varum, qui tum exercitui prae-sidebat, reum feci. Dilatus segnitia ducis, quia parum praesidii in legibus erat, ut me et Arminium et conscos vinciret, flagitavi: testis illa nox, mihi utinam potius no- 20 vissima! Quae secuta sunt, defleri magis quam defendi possunt; ceterum et inieci catenas Arminio et a factione eius iniectas perpessus sum. Atque ubi primum tui copia, vetera novis et quieta turbidis antehabeo, neque ob prae-mium, sed ut me perfidia exsolvam, simul genti Germanorum idoneus conciliator, si paenitentiam quam perniciem maluerit. Pro iuventa et errore filii veniam precor; filiam necessitate huc adductam fateor. Tūum erit consultare, utrum praevaleat, quod ex Arminio concepit, an quod ex me genita est.» Caesar clementi responso liberis pro- 25 pinquisque eius incolumentem, ipsi sedem vetere in provinçia pollicetur. Exercitum reduxit nomenque imperatoris 30

14) *conducere*] Hertil maa af det følgende *probabam* suppleres et *iudicabam*. — 19) *mihi-novissima*] for: *qua utinam mihi potius nov. fuisse*. — 30) *vetere in prov.*] paa venstre Rhinbred. —

auctore Tiberio accepit. Arminii uxor virilis sexus stirpem edidit: educatus Ravennæ puer quo mox ludibrio conficitatus sit, in tempore memorabo.

Fama dediti benigneque excepti Segestis vulgata, ut quibusque bellum invitis aut cupientibus erat, spe vel do- 5 lore accipitur. Arminium super insitam violentiam rapta uxor, subiectus servitio uxoris uterus vecordem agebant, volitabatque per Cheruscos, arma in Segestem, arma in Caesarem poscens. Neque probris temperabat: Egregium patrem, magnum imperatorem, fortem exercitum, quorum 10 tot manus unam mulierculam ayexerint. Sibi tres legiones, totidem legatos procubuisse; non enim se proditione neque adversus feminas gravidas, sed palam adversus armatos bellum tractare. Cerni adhuc Germanorum in lucis signa Romana; quae dis patriis suspenderit. Coleret Segestes 15 victam ripam, redderet filio sacerdotium hominum: Germanos numquam satis se excusaturos, quod inter Albim et Rhenum virgas et secures et togam viderint. Aliis gentibus ignorantia imperii Romani inexperta esse supplicia, nescia tributa; quae quoniam exuerint inritusque discesse- 20 rit ille inter numina dicatus Augustus, ille delectus Tiberius, ne imperitum adolescentulum, ne seditionis exercitum pavescerent. Si patriam, parentes, antiqua mallent quam dominos et colonias novas, Arminium potius gloriae ac libertatis quam Segestem flagitiosae servitutis ducem seque- 25 rentur. Conciti per haec non modo Cherisci sed conterminae gentes, tractusque in partis Inguiomerus Arminii patruus, veteri apud Romanos auctoritate; unde maior Cae-sari metus. Et ne bellum mole una ingrueret, Caecinam cum quadraginta cohortibus Romanis distrahendo hosti 30

3) *in tempore*] Det herom handlende Stykke er gaaet tabt.

4) *ut quibusque-cup. erat*] Graecisme, jfr. τοῦτ' ἡμοὶ ἔστι βουλομένω.

— 11) *tres legiones*] Varus's. — 16) *sac. hominum*] med Ringeagt om den apoteoserede Avgust. — 20) *nescia*] = ignota; jfr. gnarum, S. 4. — 26) *sed* for *sed etiam*. —

per Bructeros ad flumen Amisiam mittit, equitem Pedo praefectus finibus Frisiorum ducit. Ipse inpositas navibus quattuor legiones per lacus vexit; simulque pedes, eques, classis apud praedictum amnem convenere. Chauci cum auxilia pollicerentur, in commilitum adsciti sunt. Bructeros sua urentis expedita cum manu L. Stertinius missu Germanici fudit; interque caudem et praedam repperit undevicesimae legionis aquilam cum Varo amissam. Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum, quantumque Amisiam et Lupiam amnes inter, vastatum, haud procul Teutoburgensi saltu, in quo reliquiae Vari legionumque inseptae dicebantur.

Igitur cupidus Caesarem invadit solvendi suprema militibus ducique, permoto ad miserationem omni, qui aderat, exercitu ob propinquos, amicos, denique ob casus bellorum et sortem hominum. Praemisso Caecina, ut occulta saltuum scrutaretur pontesque et aggeres humido paludum et fallacibus campis inponeret, incedunt maestos locos visuque ac memoria deformis. Prima Vari castra late ambiitu et dimensis principiis trium legionum manus ostabant; dein semiruto vallo, humili fossa accisae iam reliquiae consedisse intellegebantur; medio campi albentia

1) *Bructeros*] i Vestfalen og et Stykke ind i Holland. — 2) *finibus Fris.*] anal. med *via aliqua ducere*. Fr. boede i det endnu efter dem kaldte Friesland. — 3) *per lacus*] Hvor Zuydersøen nu ligger, fandtes en Række Smaaserør nær ved Kysten; til den sydligste og største af dem sejlede han fra Rhinen gennem *Fossa Drusiana* (Yssel). — 4) *praedictum*] »oven for nævnt«. — 9) *ultimos Bruct.*] de østligst boende. — 10) *Lupiam*] nu Lippe.

13) *suprema*] = *iusta*. — 19) *Prima V. castra*] Det synes, at Varus's Tilbagetog blev foretaget i 3 Dage; første Dags Aften, da Hærens Tab endnu ej var stort, var der slaæt Lejr efter Kunstens Regler, og den fandtes endnu, da G. kom derhen; anden Dags Aften, da Romerne havde lidt store Tab og heftig forfulges, blev Lejren slaæt i stor Hast (*semir. vallo, hum. fossa*); tredje Dag fuldendtes Nederlaget. — 22) *medio campi*] mellem første og anden Dags Lejr. —

ossa, ut fugerant, ut restiterant, disiecta vel aggerata. Adiacebant fragmina telorum equorumque artus, simul truncis arborum antefixa ora. Lucis propinquis barbarae aerae, apud quas tribunos ac primorum ordinum centuriones mactaverant. Et clades eius superstites, pugnam aut vincula elapsi, referebant hic cecidisse legatos, illic raptas aquilas; primum ubi vulnus Varo adactum, ubi infelici dextera et suo ictu mortem invenerit; quo tribunali conationatus Arminius, quot patibula captivis, quae scrobes, utque signis et aquilis per superbiam inluserit. Igitur Romanus, qui aderat, exercitus sextum post clades annum trium legionum ossa, nullo noscente, alienas reliquias an suorum humo tegeter, omnes ut coniunctos, ut consanguineos, aucta in hostem ira, maesti simul et infensi condebant. — Primum exstruendo tumulo caespitem Caesar posuit, gratissimo munere in defunctos et praesentibus doloris socius. Quod Tiberio haud probatum, seu cuncta Germanici in deterius trahenti, sive exercitum imagine caesorum insepulturumque tardatum ad proelia et formidolosiorem hostium credebat; neque imperatorem auguratu et vetustissimis caerimoniiis praeditum attractare feralia debuisse.

Sed Germanicus cedentem in avia Arminium secutus, ubi primum copia fuit, evehit equites campumque, quem hostis insederat, eripi iubet. Arminius conligi suos et propinquare silvis monitos vertit repente; mox signum prorumpendi dedit iis, quos per saltus occultaverat. Tunc

9) *patibula*] de Pæle, paa hvilke de til Korsfæstelse dömte Fanger havde været ophængte. Korsfæstelsen (*crux*, en hyppig anvendt Slavestraf) bestod i, at et Bræt lagdes tværs over den dömtes Ryg, og hans Arme i udstrakt Stilling bandtes dertil; derpaa blev han ved samme Bræt hejset op og fastgjort til en Pæl for saa at dø af Sult. — 9) *scrobes*] hvori de vare blevne nedkastede og pinte til Døde. — 19) *formidolosiorem*] = *magis timentem*. — 20) *vetust. caeremoniis*] Dem maatte han jo som Avgur kjende. — 21) *feralia*] Berering af Lig gjorde alle og særlig Præsterne urene.

nova acie turbatus eques, missaeque subsidiariae cohortes et fugientium agmine impulsae auxerant consternationem; trudebanturque in paludem gnaram vincentibus, ini quam nesciis, ni Caesar productas legiones instruxisset: inde 5 hostibus terror, fiducia militi; et manibus aequis abscessum. Mox reducto ad Amisiā exercitu, legiones *Cæsar* classe, ut advexerat, reportat; pars equitum litore Oceani petere Rhenum iussa; Caecina, qui suum militem ducebatur, monitus, quamquam notis itineribus regredere tur, pontes 10 longos quam maturrime superare. Angustus is trames vastas inter paludes et quandam a L. Domitio aggeratus; cetera limosa, tenacia gravi caeno aut rivis incerta erant; circum silvae paulatim adclives, quas tum Arminius inplevit, compendiis viarum et cito agmine onustum sarcinis 15 armisque militem cum antevenisset. Caecinae dubitanti, quoniam modo ruptos vetustate pontes reponeret simulque propulsaret hostem, castra metari in loco placuit, ut opus et alii proelium inciperent. Barbari, perfringere stationes seque inferre munitoribus nisi, lassessunt, circumgrediuntur, 20 occurasant: miscetur operantium bellantiumque clamor. Et cuncta pariter Romanis adversa, locus uligine profunda, idem ad gradum instabilis, procedentibus lubricus, corpora gravia loricis; neque librare pila inter undas poterant. Contra Cheruscis sueta apud paludes proelia, procera 25 membra, hastae ingentes ad vulnera facienda quamvis procul. Nox demum inclinantis iam legiones adversae pugnae exemit. Germani ob prospera indefessi, ne tum qui-

1) *subs. cohortes*] Forbundsfælletropper, der dannede Reserven. — 3) *gnaram*] = *notam*. — 5) *man. aequis*] = *aquo Marte*. — 7) *litore Oc.*] jfr. *finibus Frisiorum*, S. 38. — 9) *pontes longos*] Levninger heraf ses endnu i det sydøstlige af Prov. Drenthe, hvor Egnen er opfyldt af store Mosedrag. — 11) *L. Domitio*] Ahenobarbo, Farfader til Kejser Nero; han fik Kommandoen over den germ. Hær efter Tiber (6 f. K.) og trængte frem over Elben. — 17) *opus et alii proel.*] 9: *alii op. alii proel.* —

dem sumpta quiete, quantum aquarum circum surgentibus *iugis* oritur, vertere in subiecta, mersaque humo et obruto, quod effectum operis, duplicatus militi labor. Quadragesimum id stipendum Caecina parendi aut imperitandi habebat, secundarum ambiguorumque rerum sciens eoque 5 interritus. Igitur futura volvens non aliud repperit, quam ut hostem silvis coerceret, donec saucii quantumque gravioris agminis anteirent; nam medio montium et paludum porrigebatur planities, quae tenuem aciem pateretur. De liguntur legiones quinta dextro lateri, unetvicesima in lae- 10 vum, primani ducendum ad agmen, vicesimanus adversum secuturos.

Nox per diversa inquies, cum barbari festis epulis, laeto cantu aut truci sonore subiecta vallium ac resultantis saltus conplerent, apud Romanos invalidi ignes, interruptae 15 voces, atque ipsi passim adiacerent vallo, oberrarent tentoriis, insomnes magis quam pervigiles. Ducemque terruit dira quies: nam Quintilium Varum sanguine oblitum et paludibus emersum cernere et audire visus est velut vo- cantem, non tamen obsecutus et manum intendentis rep- 20 pulisse. Coepita luce missae in latera legiones, metu an- contumacia, locum deseruere, capto propere campo hu- mētia ultra. Neque tamen Arminius, quamquam libero incusu, statim prorupit; sed ut haesere caeno fossisque impedimenta, turbati circum milites, incertus signorum 25 ordo, utque tali in tempore sibi quisque properus et len- tae adversum imperia aures, inrumpere Germanos iubet, clamitans: «En Varus eodemque iterum fato vinctae legio- nes!» Simul haec et cum delectis scindit agmen equisque

8) *medio mont. et pal.*] Foran og bag ved var der Moser, paa begge Sider Bjerge; den lille Slette vil C. altsaa søge at naa næste Dag og ordner Marchen derefter; han vil nemlig epholde Fjenden, indtil Trosset er kommet forud.

14) *resultantis*] «som gave Gjenlyd». — 15) *invalidi ignes*] et Tegn paa den almindelige Modløshed. — 24) *fossis*] «Huller». —

maxime vulnera ingerit. Illi sanguine suo et lubrico paludum lapsantes excussis rectoribus disiicere obvios, proterere iacentes. Plurimus circa aquilas labor, quae neque ferri adversum ingruentia tela neque figi limosa humo poterant. Caecina dum sustentat aciem, suffosso equo de-lapsus circumveniebatur, ni prima legio sese opposuisset. Iuvit hostium aviditas, omissa caede praedam sectantium; enisaeque legiones vesperascente die in aperta et solida. Neque is miseriarum finis. Struendum vallum, petendus agger, amiss²⁾ magna ex parte, per quae egeritur humus aut exciditur caespes; non tentoria manipulis, non fomenta sauciis; infectos caeno aut cruento cibos dividentes funesta tenebras et tot hominum milibus unum iam reliquum diem lamentabantur. Forte equus abruptis vinculis vagus et clamore territus quosdam occurrentium obturbavit. Tanta inde consternatio inrupisse Germanos credentium, ut cuncti ruerent ad portas, quarum decumana maxime petebatur, aversa hosti et fugientibus tutior. Caecina, conperto vanam esse formidinem, cum tamen neque auctoritate neque precibus, ne manu quidem obsistere aut retinere militem quiret, projectus in limine portae miseratione demum, quia per corpus legati eundum erat, clausit viam; simul tribuni et centuriones falsum pavorem esse docuerunt. Tunc contractos in principia iussosque dicta cum silentio accipere, temporis ac necessitatis monet. Unam in armis salutem, sed ea consilio temperanda, manendumque intra vallum, donec expugnandi hostes spe propius succederent; mox undique erumpendum: illa eruptione ad Rhenum perveniri. Quod si fugerent, pluris silvas, profundas magis paludes, saevitiam hostium superesse; at victoribus decus, gloriam. Quae domi cara, quae in castris honesta, me-

17) *decumana* vendte mod Vest, modsat *prætoria*. — 25) *temporis-monet*] Gen. ved det usammensatte *moneo* hører Sølvalderen til. — 31) *in castris honesta*] navnlig Fanerne. —

morat; reticuit de adversis. Equos dehinc, orsus a suis, legatorum tribunorumque nulla ambitione fortissimo cuique bellatori tradit, ut hi, mox pedes in hostem invaderent.

Haud minus inquietus Germanus spe, cupidine et diversis ducum sententiis agebat, Arminio, sinerent egredi egres- 5 sosque rursum per humida et impedita circumvenirent, suadente, atrociora Ingiomero et laeta barbaris, ut vallum armis ambirent: promptam expugnationem, plures captivos, incorruptam praedam fore. Igitur orta die proruunt fossas, iniiciunt crates, summa valli prensant, raro super miliite et quasi ob metum defixo. Postquam haesere munimentis, datur cohortibus signum, cornuaque ac tubae con- 10 cinuere. Exin clamore et impetu tergis Germanorum circumfunduntur, exprobantes non hic silvas nec paludes, sed aequis locis aequos deos. Hosti facile excidium et 15 paucos ac semermos cogitanti sonus tubarum, fulgor armorum, quanto inopina, tanto maiora offunduntur, cedebantque, ut rebus secundis avidi, ita adversis incauti. Arminius integer, Ingiomerus post grave vulnus pugnam deseruere; vulgus trucidatum est, donec ira et dies per- 20 mansit. Nocte demum reversae legiones, quamvis plus vulnerum, eadem ciborum egestas fatigaret, vim, sanitatem, copias, cuncta in victoria habuere.

Pervaserat interim circumventi exercitus fama et infesto Germanorum agmine Gallias peti, ac ni Agrippina 25 inpositum Rheno pontem solvi prohibuisset, erant, qui id flagitium formidine auderent. Sed femina ingens animi munia ducis per eos dies induit, militibusque, ut quis inops aut sauciis, vestem et fomenta dilargita est. Tradit G. Plinius, Germanicorum bellorum scriptor, stetisse apud 30

2) *nulla amb.*] *uden Partiskhed*.

9) *proruunt fossas*] *tilkaste Gr.* ved at nedstyrté Randene.

26) *pontem*] sandsynligvis ved Vetera. — 30) G. Plinius] den bekjendte Forf. til det endnu bevarede store naturhistoriske Skrift († 79, ved Vesuvs Udbrud). Han havde tjent i Germanien i Aarene 45—52

principium pontis, laudes et grates reversis legionibus habentem. Id Tiberii animum altius penetravit: non enim simplices eas curas, nec adversus externos *studia* militum quaeri. Nihil relictum imperatoribus, ubi femina mani-
5 pulos intervisat, signa adeat, largitionem temptet, tamquam parum ambitiose filium ducis gregali habitu circumferat Caesaremque Caligulam appellari velit. Potiorem iam apud exercitus Agrippinam quam legatos, quam duces; conpres-
10 sam a muliere seditionem, cui nomen principis obsistere non quiverit. Accendebat haec onerabatque Seianus, pe-
ritia morum Tiberii odia in longum iaciens, quae recon-
deret auctaque promeret.

At Germanicus legionum, quas navibus vexerat, se-
cundam et quartam decumam itinere terrestri P. Vitellio
15 ducendas tradit, quo levior classis vadoso mari innaret vel reciprocо sideret. Vitellius primum iter sicca humo aut modice adlabente aestu quietum habuit: mox impulsu aquilonis, simul sidere aequinoctii, quo maxime tumescit Oceanus, rapi agique agmen. Et opplebantur terrae: eadem
20 freto, litori, campis facies, neque discerni poterant incerta ab solidis, brevia a profundis. Sternuntur fluctibus, hau-
riuntur gurgitibus; iumenta, sarcinae, corpora exanima
interfluunt, occursant. Permiscentur inter se manipuli,
modo pectore, modo ore tenuis extantes, aliquando sub-
25 tracto solo disiecti aut obruti. Non vox et mutui hortatus iuvabant adversante unda; nihil strenuus ab ignavo, sapiens ab imprudenti, consilia a casu differre: cuncta pari violentia involvebantur. Tandem Vitellius in editiora enisus eodem agmen subduxit. Pernoctavere sine utensilibus,

og der paabegyndt et nu tabt Værk om Roms Krige mod Germanerne.

— 3) *simplices curas*] Hendes Opræden røbede hemmelige Hensigter.

— 4) *manipulos*] i Lejren. — 5) *signa*] paa Marchen og i Slaget.

14) *P. Vitellio*] Farbroder til Kejser V. — 15) *vadoso*] tæt ved Kysten. — 18) *s. æquinoctii*] nl. *autumnalis (libra)*. — 21) *brevia*] = *vadosa*. — 29) *utensilibus*] nl. *ad victum*, *Fødemidler*. —

sine igni, magna pars nudo aut mulcato corpore, haud minus miserables quam, quos hostis circumcidet: quippe illic etiam honestae mortis usus, his inglorium exitium. Lux reddidit terram, penetratumque ad amnem *Unsingin*, quo Caesar classe contenderat. Inpositae dein legiones, 5 vagante fama submersas; nec fides salutis, antequam Cae-
sarem exercitumque reducem videre. Iam Stertinus, ad accipiendum in ditionem Segimerum fratrem Segestis praemissus, ipsum et filium eius in civitatem Ubiorum per-
duxerat. Data utrique venia, facile Segimero, cunctantius 10 filio, quia Quintilii Vari corpus inlusisse dicebatur. Ceterum ad supplenda exercitus damna certavere Galliae, His-
paniae, Italia, quod cuique promptum, arma, equos, au-
rum offerentes. Quorum laudato studio Germanicus, armis modo et equis ad bellum sumptis, propria pecunia militem 15 iuvit. Utque cladis memoriam etiam comitate leniret, cir-
cumire saucios, facta singulorum extollere; vulnera intuens alium spe, aliud gloria, cunctos adloquio et cura sibique et proelio firmabat.

20

VI. Germanicus's sidste Felttog, Forflyttelse til Asien og Død. (16—19.)

Sisenna Statilio Tauro L. Libone consulibus mota Orientis regna provinciaeque Romanae, initio apud Parthos 25 orto, qui petitum Roma acceptumque regem, quamvis gentis Arsacidarum, ut externum aspernabantur. Is fuit Vo-
nones, obses Augusto datus a Phraate. Nam Phraates,

4) *Unsingin*] Hdskr. have *Visurgin*, der ikke passer her; *Unsingis* er en tænkt latinsk Form af den nuværende Unse, en lille Flod ved Groe-
ningen.

27) *Arsacidarum*] De parthiske Konger førte alle Navnet Arsakes; V. hed saaledes som Konge Ars. d. 18de. — 28) *Phraate*] den 4de (Ars. d. 15de), der 36 f. K. hayde slaaet Antonius's Legat Oppius Stati-
tanus. —

quamquam depulisset exercitus ducesque Romanos, cuncta
venerantium officia ad Augustum verterat partemque prolis
firmandae amicitiae miserat, haud perinde nostri metu
quam fidei popularium diffusus. Post finem Phraatis et
sequentium regum, ob internas caedes venere in urbem
legati a primoribus Parthis, qui Vononen vetustissimum
liberorum eius accident. Magnificum id sibi creditit Cae-
sar auxitque opibus. Et accepere barbari laetantes, ut
ferme ad nova imperia. Mox subiit pudor, degeneravisse
10 Parthos: petitum alio ex orbe regem, hostium artibus in-
fectum; iam inter provincias Romanas solium Arsacidarum
haberi darique. Ubi illam gloriam trucidantium Crassum,
exturbantium Antonium, si mancipium Caesaris, tot per
15 annos servitutem perpessum, Parthis imperitet? Accendebat
dedignantes et ipse diversus a maiorum institutis, raro
venatu, segni equorum cura; quoties per urbes incederet,
lecticae gestamine, fastuque erga patrias epulas. Inride-
bantur et Graeci comites ac vilissima utensilium anulo
20 clausa. Sed prompti aditus, obvia comitas, ignotae Parthis
virtutes, nova vitia; et quia ipsorum moribus aliena, perinde
odium pravis et honestis. Igitur Artabanus Arsacidarum
e sanguine apud Dahas adultus excitur, primoque con-
gressu fusus reparat vires regnoque potitur. Victo Vononi
perfugium Armenia fuit, vacua tunc interque Parthorum et
25 Romanas opes, infida ob scelus Antonii, qui Artavasden
regem Armeniorum specie amicitiae inlectum, dein catenis

2) *officia*] Det Bytte og de Faner, som vare tagne fra 3 romerske Hære,
havde han sendt til Rom. — 2) *partem prolis*] 4 af sine Sønner. —
4) *finem Phr.*] 4 e. K. — 5) *seq. regum*] Fraatakes og Orodes (Ars. d.
16de og 17de). — 8) *auxit opibus*] »udstyrede med Pragt«. — 12) *Cras-
sum*] 53 f. K. — 18) *anulo*] »Signetringen«. — 22) *sanguine*] paa
mødrene Side. — 22) *Dahas*] Nomadefolk, øst for det kaspiske Hav
(Dahistan). — 25) *Artavasden*] S. af Tigranes; han havde under Felt-
toget 36 svigtet A., hyvorfor denne siden (34) lokkede ham til sin Lejr
og førte ham fangen i Triumph til Alexandria; han dræbtes Aar 30 af
Kleopatra. —

oneratum, postremo interfecerat. Eius filius Artaxias, me-
moria patris nobis infensus, Arsacidarum vi seque reg-
numque tutatus est. Occiso Artaxia per dolum propin-
quorum, datus a Caesare Armeniis Tigranes deductusque
in regnum a Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum im-
perium fuit neque liberis eius, quamquam sociatis more
externo in matrimonium regnumque. Dein iussu Augusti
inpositus Artavasdes et non sine clade nostra deiectus.
Tum Gaius Caesar conponendae Armeniae deligitur. Is
Ariobarzanen, origine Medium, ob insignem corporis for-
10 mam et praéclarum animum volens Armeniis praefecit.
Ariobarzane morte fortuita absunto, stirpem eius haud
toleravere; temptatoque feminae imperio, cui nomen Erato,
eaque brevi pulsa, incerti solutique et magis sine domino
quam in libertate profugum Vononen in regnum accipiunt. 15
Sed ubi minitari Artabanus, et parum subsidii in Armeniis,
vel, si nostra vi defenderetur, bellum adversus Parthos
sumendum erat, rector Syriae Creticus Silanus excitum
custodia circumdat, manente luxu et regio nomine. Quod
ludibrium ut effugere agitaverit Vonones, in loco red- 20
demus.

Ceterum Tiberio haud ingratum accidit turbari res
orientis, ut ea specie Germanicum suetis legionibus abstra-
heret novisque provinciis inpositum dolo simul et casibus
objectaret. At ille, quanto acriora in eum studia militum 25
et aversa patrui voluntas, celerandae victoriae intentior,
tractare proeliorum vias, et quae sibi tertium iam annum

4) *Tigranes*] yugre Søn af Artavasdes, blev fangen med ham, men
køm senere i Avgusts Magt. — 5) *Tib. Nerone*] 20. f. K. — 6) *more
externo*] som hos Ægypterne. — 9) *G. Caesar*] Agrippas Søn. Skjønt
meget ung (19 Aar gl.) sendtes han her over (1 f. K.) for at ordne
Østens Forhold; han deltog i flere Felttog og døde paa Hjemrejsen
(4 e. K.). — 10) *Ariobarzanen*] S. af Kong Artabazos i Medien; det
skete Aar 2 e. K. — 16) *ubi minitari*] Hist. Inf. i en Forsætn. er ejen-
dommelig for Tac. — 17) *defenderetur*] nl. Vonones. — 20) *in loco*]
Side 67.

27) *tertium ann.*] fra Beg. af Aar 14. —

belligeranti saeva vel prospera evenissent. Fundi Germanos acie et iustis locis, iuvari silvis, paludibus, brevi aestate et praematura hieme; suum militem haud perinde vulneribus quam spatiis itinerum, damno armorum adfici; fessas Gal-
 5 lias ministrandis equis; longum impedimentorum agmen opportunum ad insidias, defensantibus iniquum. At si mare intretur, promptam ipsis possessionem et hostibus ignotam, simul bellum maturius incipi legionesque et conmeatus pariter vehi; integrum equitem equosque per ora et alveos
 10 fluminum media in Germania fore. Igitur huc intendit, missis ad census Galliarum P. Vitellio et G. Antio. Silius et Anteius et Caecina fabricandae classi praeponuntur. Mille naves sufficere visae properataeque, aliae breves, angusta puppi proraque et lato utero, quo facilius fluctus
 15 tolerant; quaedam planae carinis, ut sine noxa sidarent; plures adpositis utrimque gubernaculis, converso ut re- pente remigio hinc vel illinc adpellerent; multae pontibus stratae, super quas tormenta veherentur, simul aptae ferendis equis aut conmeatui; velis habiles, citae remis auge-
 20 bantur alacritate militum in speciem ac terrorem. Insula Batavorum, in quam convenienter, praedicta, ob faciles ad- pulsus accipiendisque copiis et transmittendum ad bellum opportuna. Nam Rhenus uno alveo continuus aut modicas insulas circumveniens apud principium agri Batavi velut
 25 in duos amnes dividitur, servatque nomen et violentiam cursus, qua Germaniam praevehitur, donec Oceano misceatur; ad Gallicam ripam latior et placidior adfluens — verso cognomento Vahalem accolae dicunt —, mox id quoque vocabulum mutat Mosa flumine eiusque inmeno ore eun-
 30 dem in Oceanum effunditur. Sed Caesar, dum adiunguntur naves, Silium legatum cum expedita manu inruptionem in

2) *iustis locis*] »aabent Terræn». — 20) *Insula Bat.*] Den af Rhinen, Waal (*Vahalis*) tillige med Maas (*Mosa*) og Havet dannede store Ø var Bataverne Hovedsæde. — 28) *cognomento*] = nomine. —

Chattos facere iubet: ipse, audito castellum Lupiae flumini adpositum obsideri, sex legiones eo duxit. Neque Silio ob subitos imbræ aliud actum, quam ut modicam praedam et Arpi principis Chattorum coniugem filiamque raperet, neque Caesari copiam pugnae obsessores fecere, ad famam 5 adventus eius dilapsi; tumulum tamen nuper Varianis legionibus structum et veterem aram Druso sitam disiecerant. Restituit aram honorique patris princeps ipse cum legionibus decucurrit; tumulum iterare haud visum. Et cuncta inter castellum Alisonem ac Rhenum novis limitibus 10 aggeribusque permunita. Iamque classis advenerat, cum praemissò conmeatu et distributis in legiones ac socios navibus fossam, cui Drusiana nomen, ingressus precatusque Drusum patrem, ut se eadem ausum libens placatusque exemplo ac memoria consiliorum atque operum 15 iuvaret, lacus inde et Oceanum usque ad Amisiam flumen secunda navigatione pervehitur. Classis Amisiae ore relicta, laeo amne, erratumque in eo, quod non subvexit aut transposuit militem dextras in terras iturum; ita plures dies efficiendis pontibus absumpti. Et eques quidem ac 20 legiones prima aestuaria, nondum ad crescente unda, intrepidi transiere: postremum auxiliorum agmen Batavique in parte ea, dum insultant aquis artemque nandi ostentant, turbati et quidam hausti sunt. Metanti castra Caesari Angrivariorum defectio a tergo nuntiatur; missus ilico Ster- 25 tinus cum equite et armatura levi igne et caedibus perfidiam ultus est.

1) *castellum-adpositum*] det af Drusus Aar 11 f. K. anlægte Kastel, der hed Aliso efter den Flod, som der løb ud i Lupia; jfr. S. 34. — 7) *aram*] et Kenotaflon, forsynet med et Alter. — 9) *decucurrit*] en Ha- ddersbevisning mod afdøde, som allerede Homer kjender. — 18) *laeo amne*] »v. Bred». — 18) *erratum*] G. begik to Fejl: han lod Flæden blive i Flodomningen i Stedet for at lade den løbe længere op ad Floden (*subvehere*) og efterlod den paa venstre Bred, skjønt han skulde ind i de Egne, der laa paa højre Side af Floden. — 25) *Angri- variorum*] paa begge Sider af Weser.

Flumen Visurgis Romanos Cheruscosque interfluebat. Eius in ripa cum ceteris primoribus Arminius adstitit, quaesitoque, an Caesar venisset, postquam adesse responsum est, ut liceret cum fratre conloqui, oravit. Erat is 5 in exercitu, cognomento Flavus, insignis fide et amisso per vulnus oculo paucis ante annis duce Tiberio. Tum permissu *Cæsaris deducitur* progressusque salutatur ab Arminio; qui amotis stipatoribus, ut sagittarii nostra pro ripa dispositi abscederent, postulat, et postquam digressi, unde ea de 10 formitas oris, interrogat fratrem. Illo locum et proelium referente, quodnam praemium receperisset, exquirit. Flavus aucta stipendia, torquem et coronam aliaque militaria dona memorat, inridente Arminio vilia servitii pretia. Exin diversi ordiuntur, hic magnitudinem Romanam, opes Caesa- 15 ris et victis graves poenas, in deditio[n]em venienti paratam clementiam, neque coniugem et filium eius hostiliter haberi: ille fas patriae, libertatem avitam, penetratis Germaniae deos, matrem precum sociam; ne propinquorum et adfinium, denique gentis suae desertor et proditor quam 20 imperator esse mallet. Paulatim inde ad iurgia prolapsi, quo minus pugnam consererent, ne flumine quidem interiecto cohiebantur, ni Stertinus adcurrentis plenum irae armaque et equum poscentem Flavum attinuisset. Cernebatur contra minutabundus Arminius proeliumque denun- 25 tians; nam pleraque Latino sermone interiaciebat, ut qui Romanis in castris ductor popularium meruisset.

Postero die Germanorum acies trans Visurgim stetit. Caesar, nisi pontibus praesidiisque inpositis dare in discri- 30 men legiones haud imperatorium ratus, equitem vado tra- mittit. Praefuere Stertinus et e numero³⁰ primipilarium

17) *penetratis deos*] »Nationalguder«, et digterisk Udtryk for det gængse *penates*. (*Penetralia*, Penaternes Kapel.)

30) *primipilarium*] Disse fik Riddercensus og beklædte, naar de tente længere, Tribun- og Präfektposter. —

Aemilius, distantibus locis inventi, ut hostem diducerent. Qua celerrimus amnis, Chariovalda dux Batavorum erupit. Eum Cherusci fugam simulantes in planitem saltibus circumiectam traxere; dein coorti et undique effusi trudunt adversos, instant cedentibus collectosque in orbem pars 5 congressi, quidam eminus proturbant. Chariovalda, diu sustentata hostium saevitiā, hortatus suos, ut ingruentes catervas globo perfringerent, atque ipse densissimos inrum- pens, congestis telis et suffosso equo, labitur, ac multi nobilium circa; ceteros vis sua aut equites cum Stertinio 10 Aemilioque subvenientes periculo exemere. Caesar trans- gressus Visurgim indicio p̄efugae cognoscit delectum ab Arminio locum pugnae; convenisse et alias nationes in silvam Herculi sacram ausurosque nocturnam castrorum oppugnationem. Habita indici fides, et cernebantur ignes, 15 suggestaque proprius speculatores audiri fremitum equorum inmensique et inconditi agminis murmur attulere. Igitur propinquum summae rei discrimine explorandos militum animos ratus, quonam id modo incorruptum foret, secum agitabat: Tribunos et centuriones laeta saepius quam 20 conperta nuntiare, libertorum servilia ingenia, amicis inesse adulatio[n]em; si contio vocetur, illic quoque, quae pauci incipient, reliquos adstrepere. Penitus noscendas mentes, cum secreti et incustoditi inter militaris cibos spem aut metum proferrent. Nocte copta egressus augurali per 25 occulta et vigilibus ignara, comite uno, contextus humeros ferina pelle, adit castrorum vias, adsistit tabernaculis frui- turque fama sui, cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam, comitatem, per seria, per iocos eundem

3) *saltibus* Abl. 8) *densissimos inrump.*] Den blotte Akk. af Pers. er usædvanlig. — 14) *silvam H. sacram*] øst for Weser. I sin Bog om Germanien nævner Tac. blandt Germanernes Halvguder en Herkules, hvem de besang, naar de droge i Kamp — 25) *augurali* = *prætorio*, saaledes betegnet, fordi *auguratorium*, hvor de officielle Øfringer foretages, laa paa dets højre Side og saaledes var en Del deraf. —

animum laudibus ferrent, reddendamque gratiam in acie faterentur, simul perfidos et ruptores pacis ultioni et gloriae mactandos. Inter quae unus hostium, Latinae linguae sciens, acto ad vallum equo voce magna coniuges et agros 5 et stipendii in dies, donec bellaretur, sestertios centenos, si quis transfugisset, Arminii nomine pollicetur. Incendit ea contumelia legionum iras: veniret dies, daretur pugna; sumpturum militem Germanorum agros, tracturum coniuges; accipere omen et matrimonia ac pecunias hostium 10 praedae destinare. Tertia ferme vigilia adsultatum est castris sine coniectu teli, postquam crebras pro munimentis cohortes et nihil remissum sensere.

Nox eadem laetam Germanico quietem tulit, vidiisque se operatum et sanguine sacri respersa praetexta pul- 15 chriorem aliam manibus aviae Augustae accepisse. Auctus omnime, addicentibus auspiciis, vocat contionem et, quae sapientia provisa aptaque imminentis pugnae, disserit. Non - campos modo militi Romano ad proelium bonos, sed, si ratio adsit, silvas et saltus; nec enim immensa barbarorum 20 scuta, enormis hastas inter truncos arborum et enata humo virgulta perinde haberi quam pila et gladios et haerentia corpori tegmina. Denserent ictus, ora mucronibus quaererent: non loricam Germano, non galeam, ne - scuta quidem ferro nervove firmata, sed viminum textus 25 vel tenuis et fucatas colore tabulas; primam utcumque aciem hastatam, ceteris praeusta aut brevia tela. / Iam corpus ut visu torvum et ad brevem impetum validum, sic nulla vulnerum patientia: sine pudore flagitii, sine cura ducum abire, fugere, pavidos adversis, inter secunda non 30 divini, non humani iuris memores. Si taedio viarum ac maris finem cupiant, hac acie parari: propiorem iam Albim

5) *sestertios cent.*] = en romersk *aureus*, omtr. 16 Kroner. — 10) *adsultatum est.*] nl. ab *hostibus*.

14) *operatum*] nl. *sacris*. — 21) *haberi*] «behandles». — 24) *nervo* = *corio*. —

quam Rhenum, neque bellum ultra, modo se, patris patriisque vestigia prementem, isdem in terris victorem sistent. Orationem ducis secutus militum ardor, signumque pugnae datum. Nec Arminius aut ceteri Germanorum proceres omittebant suos quisque testari, hos esse Romanos 5 Variani exercitus fugacissimos, qui, ne beflum tolerarent, seditionem induerint; quorum pars onusta vulneribus terga, pars fluctibus et procellis fractos artus infensis rursum hostibus, adversis dis obiliant, nulla boni spe. Classem quippe et avia Oceani quae sita, ne quis venientibus occur- 10 reret, ne pulsos premeret; sed ubi miscuerint manus, inane victis ventorum remorum subsidium. Meminissent modo avaritiae, crudelitatis, superbiae: aliud sibi reliquum, quam tenere libertatem aut mori ante servitum? Sic accensos et proelium poscentes in campum, cui Idisiaviso 15 nomen, deducunt. Is mediū inter Visurgim et colles, ut ripae fluminis cedunt aut prominentia montium resistunt, inaequaliter sinuatur. Pone tergum insurgebat silva, editis in altum ramis et pura humo inter arborum truncos. Campum et prima silvarum barbara acies tenuit; soli Che- 20 rusci iuga insedere, ut proeliantibus Romanis desuper incurserent. Noster exercitus sic incessit: auxiliares Galli Germanique in fronte, post quos pedites sagittarii; dein quattuor legiones et cum duabus praetoriis cohortibus ac delecto equite Caesar; exin totidem aliae legiones et levis 25 armatura cum equite sagittario ceteraque sociorum cohortes. Intentus paratusque miles, ut ordo agminis in aciem adsisteret. Visis Cheruscorum catervis, quae per ferociam proruperant, validissimos equitum incurrere latus, Sterti-

15) *Idisiaviso*] en lille Slette nær ved den «vestfalske Port», lidt syd for Minden; efter Grimm betyder det «Jomfruengen» (af *Idisi*, et kvideligt *Væsen*, og «Wiese»). — 17) *resistunt*] «spærre». — 24) *praetoriis coh.*] Dem havde G. oprettet efter Republikkens Feltherrers Exempel. — 27) *ut-adsisteret*] «for at Hæren i den Orden, hvori den marcherede, kunde begynde Slaget». —

nium cum ceteris turmis circumgredi tergaque invadere iubet, ipse in tempore adfuturus. Interea pulcherrimum augurium, octo aquilae petere silvas et intrare visae imperatorem advertēre. Exclamat, irent, sequerentur Romanas aves, propria legionum numina. Simul pedestris acies infertur, et praemissus eques postremos ac latera inpulit. Mirumque dictu, duo hostium agmina diversa fuga, qui silvam tenuerant, in aperta, qui campis adstiterant, in silvam ruebant. Medii inter hos Cherusci collibus detrudebantur, inter quos insignis Arminius manu, voce, vulnere sustentabat pugnam. Incubueratque sagittariis, illa rupaturus, ni Raetorum Vindelicorumque et Gallicae cohortes signa obiecissent. Nisu tamen corporis et impetu equi pervasit, oblitus faciem suo crurore, ne nosceretur. Quidam adgnitum a Chaucis inter auxilia Romana agentibus emissumque tradiderunt. Virtus seu fraus eadem Inguimero effugium dedit; ceteri passim trucidati. Et plerosque tranare Visurgim conantes iniecta tela aut vis fluminis, postremo moles ruentium et incidentes ripae operuere. Quidam turpi fuga in summa arborum nisi ramisque se occultantes admotis sagittariis per ludibrium figebantur, alios prorutae arbores adfluxere.

Magna ea victoria neque cruenta nobis fuit. Quinta ab hora diei ad noctem caesi hostes decem milia passuum cadaveribus atque armis opplevere, repertis inter spolia eorum catenis, quas in Romanos, ut non dubio eventu, portaverant. Miles in loco proelii Tiberium imperatorem salutavit struxitque aggerem et in modum tropaeorum arma subscriptis victarum gentium nominibus inposuit. Haud perinde Germanos vulnera, luctus, excidia quam ea species dolore et ira adfecit. Qui modo abire sedibus, trans

5) *numina*] «Skytsaander», fordi Ørnen var Juppiters Fugl. — 10) *vulnere*] ved at fremvise det Saar, han havde faaet. — 12) *Ræt. Vindel.*] germ. Folk i Würtemberg og Baiern.

27) *imperatorem*] i de republikanske Tiders Bet. —

Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt; plebes, primores, iuventus, senes agmen Romanum repente incurvant, turbant. Postremo diligunt locum flumine et silvis clausum, arta intus planicie et humida; silvas quoque profunda palus ambibat, nisi quod latus unum Angrivarii 5 lato aggere extulerant, quo a Cheruscis dirimerentur. Hic pedes adstitit; equitem propinquis lucis texere, ut ingressis silvam legionibus a tergo foret. Nihil ex his Caesari incognitum: consilia, locos, prompta, occulta noverat astus que hostium in perniciem ipsis vertebat. Seio Tuberoni 10 legato tradit equitem campumque; peditum aciem ita instruxit, ut pars aequo in silvam aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur; quod arduum, sibi, cetera legatis permisit. Quibus plana evenerant, facile inrupere; quis in pugnandum agger, ut si murum succederent, gravibus superne ictibus conflictabantur. Sensit dux inparem comminus pugnam, remotisque paulum legionibus funditores libratoresque excutere tela et proturbare hostem iubet. Missae e tormentis hastae, quantoque conspicui magis propugnatores, tanto pluribus vulneribus deiecti. Primus Cesar cum praetoriis cohortibus capto vallo dedit impetum in silvas; conlato illuc gradu certatum. Hostem a tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant; utrisque necessitas in loco, spes in virtute, salus ex victoria. Nec minor Germanis animus, sed genere pugnae et armorum 25 superabantur, cum ingens multitudo artis locis praelongas hastas non protenderet, non conlinearet, neque adsultibus et velocitate corporum uteretur, coacta stabile ad proelium; contra miles, cui scutum pectori adpressum et insidens

3) *flumine*] en Biflod enten til Weser eller Elben. — 6) *extulerant*] «havde gjort højere». — 6) *quo-dirimerentur*] altsaa som en Grænsevold. — 13) *sibi*] Dertil maa tænkes et *sumpsit*; Zevgma. — 17) *libratores*] som ved Hjælp af Blider slyngede Stene o. lign. (som f. Ex. over Murene paa en fjendtlig By). — 27) *conlinearet*] «rettede, sigtede med». — 29) *scutum*] som var skråkantet og buet, saa at det sluttede tæt til Kroppen. —

capulo manus, latos barbarorum artus, nuda ora foderet viamque strage hostium aperiret, inprompto Arminio ob continua pericula, sive illum recens acceptum vulnus tardaverat. Quin et Inguiomerum, tota volitantem acie, fortuna magis quam virtus deserebat. Et Germanicus, quo magis adgnosceretur, detraxerat tegimen capiti orabatque, insisterent caedibus: nil opus captivis, solam internicionem gentis finem bello fore. Iamque sero diei subducit ex acie legionem faciendis castris; ceterae ad noctem crux ho-
stium satiatae sunt. Equites ambigue certavere. Laudatis pro contione victoribus Caesar congeriem armorum struxit superbo cum titulo: debellatis inter Rhenum Albimque nationibus exercitum Tiberii Caesaris ea monumenta Marti et Iovi et Augusto sacravisse. De se nihil addidit, metu invidae an ratus conscientiam facti satis esse. Mox bellum in Angrivarios Stertinio mandat, ni ditionem properavissent. Atque illi supplices nihil abnuendo veniam omnium accepere.

Sed aestate iam adulta legionum aliae itinere terrestri in hibernacula remissae, plures Caesar classi inpositas per flumen Amisiam Oceano invexit. Ac primo placidum aequor mille navium remis strepere aut velis impelli; mox atro nubium globo effusa grando, simul variis undique procellis incerti fluctus prospectum adjmere, regimen inpedire; milesque pavidus et casuum maris ignarus dum turbat nautas vel intempestive iuvat, officia prudentium corrumpebat. Omne dehinc caelum et mare omne in austrum cessit, qui humidis Germaniae terris, profundis anibis, inmenso nubium tractu validus et rigore vicini septentrionis horridior rapuit disiectaque naves in aperta

16) *mandat, ni-properavissent]* o: *mandat; quod gestum esset, ni-pr.*

22) *aequor-impelli]* meget haardt Zevgma for *naves impelli*. —

27) *mare]* «Bølgegangen». — 28) *pessit]* «blev et Bytte for». — 29) *tractu]* «Udstrækning». —

Oceani aut insulas saxis abruptis vel per occulta vada infestas. Quibus paulum aegreque vitatis, postquam mutabat aestus eodemque, quo ventus, ferebat, non adhaerere ancoris, non exhaustre intrumentis undas poterant: equi, iumenta, sarcinae, etiam arma praecipitantur, quo levarentur alvei, manantes per latera et fluctu superurgente. Quanto violentior cetero mari Oceanus et truculentia caeli praestat Germania, tantum illa clades novitate et magnitudine excessit, hostilibus circum litoribus aut ita vasto et profundo, ut credatur novissimum ac sine terris, mari. 10 Pars navium haustae sunt, plures apud insulas longius sitas electae; milesque nullo illic hominum cultu fame absuntus, nisi quos corpora equorum eodem elisa toleraverant. Sola Germanici triremis Chaucorum terram adpulit; quem per omnes illos dies noctesque apud scopulos et 15 prominentis oras, cum se tanti exitii reum clamitaret, vix cohibuere amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente aestu et secundante vento claudae naves raro remigio aut intentis vestibus, et quaedam a validioribus tractae revertere; quas raptim refectas misit, ut scrutarentur insulas. Conlecti ea cura plerique; multos Angrivarii nuper in fidem accepti redemptos ab interioribus reddidere; quidam in Britanniam rapti et remissi a regulis. Ut quis ex longinquo revenerat, miracula narrabant, vim turbinum et inauditas volucres, monstra maris, ambiguas 25 hominum et beluarum formas, visa sive ex metu credita.

Sed fama classis amissae ut Germanos ad spem belli, ita Caesarem ad coercendum erexit. G. Silio cum triginta

1) *insulas s. abr.]* Øerne fra Weser langs Kysten mod Vest; *saxa* er altsaa Sandklitterne. — 2) *mutabat aestus]* »Strømmen vendte sig». Saa længe Vind og Strøm gik i modsat Retning, kunde man til Nød holde det gaaende; men da Vind og Strøm gik i samme Retning, blev Bølgegangen stærkere, Ankerne kunde ikke holde fast, og Braadsør gik over Dækket. — 11) *insulas long. sitas]* ved Sønderjyllands Vestkyst. — 18) *claudae]* »havarerede».

peditum, tribus equitum milibus ire in Chattos imperat; ipse maioribus copiis Marsos intrumpit, quorum dux Mallovendus nuper in ditionem acceptus propinquo luco defossam Varianae legionis aquilam modico praesidio servari 5 indicat. Missa extemplo manus, quae hostem a fronte elicerebat, alii, qui terga circumgressi recluderent humum; et utrisque adfuit fortuna. Eo promptior Caesar pergit introrsus, populatur, exscindit non ausum congregati hostem aut, sicubi restiterat, statim pulsum nec umquam magis, 10 ut ex captivis cognitum est, paventem. Quippe invictos et nullis casibus superabiles Romanos praedicabant, qui perdita classe, amissis armis, post constraina equorum viorumque corporibus litora eadem virtute, pari ferocia et velut aucti numero intrupissent. Reductus inde in hiberna miles, laetus animi, quod adversa maris expeditione prospera pensavisset. Addidit munificentiam Caesar, quantum quis damni professus erat, exsolvendo. Nec dubium habebatur labare hostes petendaeque pacis consilia sumere, et si proxima aestas adiiceretur, posse bellum patrari. Sed 15 crebris epistolis Tiberius monebat, rediret ad decretum triumphum: satis iam eventuum, satis casuum. Prospera illi et magna proelia; eorum quoque meminisset, quae venti et fluctus, nulla ducis culpa, gravia tamen et saeva damna intulissent. Se novies a divo Augusto in Germaniam missum plura consilio quam vi perfecisse. Sic Sigambros in ditionem acceptos, sic Suevos regemque Marobodium pace obstrictum. Posse et Cheruscos ceteraque

2) *Marsos intrumpit*] Jfr. S. 51. — 2) *Mallovendus*] Broder til Sehestes. — 25) *Sigambros*] i Nassan. Efter at Drusus i flere Aar havde kæmpet med denne mægtige Stamme, kom Tiber ved hans Død (9 f. K.) til Kommandoen her og fortsatte hans Værk mere ved List end ved Vaabendaad. — 26) *Marobodium*] Markomannernes Konge, som havde søgt at stifte et Forbund af alle Germaner; Tiber, som blev sendt imod ham (6 e. K.), maatte paa Efterretningen om en Opstand i Pannonien slutte Fred med ham. Paa denne Tid besad M. endnu

rebellium gentes, quoniam Romanae ultioni consultum sit, internis discordiis relinquere. Precante Germanico annum efficiendis coepitis, acrius modestiam eius adgreditur alterum consulatum offerendo, cuius munia praesens obiret. — Simul adnectebat, si foret adhuc bellandum, relinquere 5 materiem Drusi fratris gloriae, qui, nullo tum alio hoste, non nisi apud Germanias adsequi nomen imperatorum et deportare lauream posset. Haud cunctatus est ultra Germanicus, quamquam fingi ea seque per invidiam parto iam decori abstrahi intellegere. 10

G. Caecilio L. Pomponio consulibus Germanicus a. d. VII. Kal. Iunias triumphavit de Cheruscis Chattisque et Angrivariis, quaeque aliae nationes usque ad Albim colunt. Vecta spolia, captivi, simulacra montium, fluminum, preliorum; bellumque, quia confidere prohibitus erat, pro 15 confecto accipiebatur. Augebat intuentium visus eximia ipsius species currusque quinque liberis onustus. Sed suberat occulta formido reputantibus, haud prosperum in Druso patre eius favorem vulgi, avunculum eiusdem Marcellum flagrantibus plebis studiis intra iuventam eruptum, 20 breves et infaustos populi Romani amores. Ceterum Tiberius nomine Germanici trecentos plebi sestertios viritim dedit seque collegam consulatu eius destinavit. Nec ideo sincerae caritatis fidem adsecutus amoliri iuvenem specie honoris statuit struxitque causas aut forte oblatas arripuit. 25 Rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadocia potiebatur, invitus Tiberio, quod eum Rhodi agentem nullo officio coluisse. Nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus, quia, florente Gao sin fulde Magt, men Aar 17 blev han overvunden af Arminius og 2 Aar senere styrtet yed et indre Oprør; Resten af sit Liv tilbragte han først i Ravenna, senere i Sydfrankrig. — 8) *lauream*] nl. *coronam*, som Triumfator. 17) *quinque liberis*] Sønnerne Nero, Drusus og Gaius og Detrene Agrippina og Drusilla; endnu en Datter Julia fødtes ham i Aaret 18. — 27) *Rhodi ag.*] Jfr. S. 4. —

Caesare missoque ad res orientis, intuta Tiberii amicitia credebatur. Ut versa Caesorum subole imperium adeptus est, elicit Archelaum matris literis, quae non dissimulatis filii offensionibus clementiam offerebat, si ad precandum veniret. Ille ignarus doli vel, si intellegere crederetur, vim metuens in urbem properat; exceptusque inmiti a principe et mox accusatus in senatu, non ob crimina, quae fingebantur, sed angore, simul fessus senio, et quia regibus aequa, nedum infima insolita sunt, finem vitae sponte an 10 fato inplevit. Regnum in provinciam redactum est, fructibusque eius levari posse centesimae vectigal professus Caesar ducentesimam in posterum statuit. Per idem tempus Antiocho Commagenorum, Philopatore Cilicum regibus defunctis turbabantur nationes, plerisque Romanum, aliis 15 regium imperium cupientibus; et provinciae Syria atque Iudea, fessae oneribus, deminutionem tributi orabant. Igitur haec et de Armenia, quae supra memoravi, apud patres disseruit, nec posse motum orientem nisi Germanici sapientia conponi; nam suam aetatem vergere, Drusi 20 nondum satis adolevisse. Tunc decreto patrum permissae Germanico provinciae, quae mari dividuntur, maiusque imperium, quoquo adisset, quam iis, qui sorte aut missu principis obtinerent. Sed Tiberius demoverat Syria Creticum Silanum, per adfinitatem connexum Germanico, quia 25 Silani filia Neroni vetustissimo liberorum eius pacta erat, praefeceratque Gn. Pisonem, ingenio violentum et obsequii ignarum, insita ferocia a patre Pisone, qui civili bello

1) *G. C. misso*] Se S. 47. — 2) *versa*] = *eversa*. — 10) *in prov. redactum est*] Dekretet herom udstedtes strax, men satthes først i Værk ved Germanicus's Sendelse. — 11) *centesima*] nl. *partis*. Denne Afgift, 1 Procent af Salgsprisen ved Auktioner, som var indført af Avgust, ned-sattes nu til $\frac{1}{2}$ Procent. Caligula ophævede den. — 13) *Antioch*] d. 3dje. Kommagene laa mellem Syrien og Kappadokien. — 13) *Philopatore*] d. 2den. — 21) *provincie-dividuntur*] Asien og Ægypten. — 25) *pacta erat*] De blevé ikke gifte; Nero ægtede senere Drusus's Datter Julia. —

resurgentes in Africa partes acerrimo ministerio adversus Caesarem iuvit, mox Brutum et Cassium secutus, concessu redditu, petitione honorum abstinuit, donec ultra ambiretur delatum ab Augusto consulatum accipere. Sed praeter paternos spiritus uxoris quoque Plancinae nobilitate et opibus accendebar: vix Tiberio concedere, liberos eius ut multum infra despactare. Nec dubium habebat se delectum, qui Syriae imponeretur ad spes Germanici coercendas. Credidere quidam data et a Tiberio occulta mandata; et Plancinam haud dubie Augusta monuit, aemulatione muliebri Agrippinam insectans; divisa namque et discors aula erat tacitis in Drusum aut Germanicum studiis. Tiberius ut proprium et sui sanguinis Drusum fovebat; Germanico alienatio patrui amorem apud ceteros auxerat, et quia claritudine materni generis anteibat, avum M. Antonium, 15 avunculum Augustum ferens. Contra Druso proavus eques Romanus Pomponius Atticus dedecere Claudiorum imagines videbatur; et coniunx Germanici Agrippina fecunditate ac fama Liviam uxorem Drusi praecellebat. Sed fratres egregie concordes et proximorum certaminibus inconcussi. 20

Sequens annus Tiberium tertio, Germanicum iterum consules habuit. Sed eum honorem Germanicus init apud urbem Achaiae Nicopolim, quo venerat per Illyricam oram, viso fratre Druso in Dalmatia agente, Hadriatici ac mox Ionii maris adversam navigationem perpessus. Igitur paucos dies insumpsit reficienda classi; simul sinus Actiaca

4) *consulatum*] 23 f. K., med A. til Medkonsul. — 5) *Plancinae*] af Familien Munatius Plancus. — 7) *infra*] nl. *positos*. — 16) *avunculum*] maiores. Hans Moder var Antonia Minor, D. af Antonius og Octavia. — 17) *Pomp. Att.*] Ciceros bekjendte Ven. Hans Datter Pomponia var Agrippas første Hustru, og deres Datter Vipsania Agrippina Tibers første Hustru og Moder til Drusus.

21) *tertio*] tidligere i Aarene 13 og '7 f. K. — 23) *Achaiae*] Provinssnavnet for hele den græske Halvø. — 23) *Nicopolim*] i Epirus lige over for Actium, anlagt af Avgust til Minde om Sejren der (kaldes ogsaa *Actia Nic.*). —

—victoria inclutos et sacratas ab Augusto manubias castraque Antonii cum recordatione maiorum suorum adiit. Namque ei, ut memoravi, avunculus Augustus, avus Antonius erant, magna que illic imago tristium laetorumque.
 5 Hinc ventum Athenas, foederique sociae et vetustae urbis datum, ut uno lictore uteretur. Excepere Graeci quaesitissimis honoribus, vetera suorum facta dictaque praeferrentes, quo plus dignationis adulatio haberet. Petita inde Euboea tramisit Lesbum, ubi Agrippina novissimo partu
 10 Iuliam edidit. Tum extrema Asiae Perinthumque ac Byzantium, Thraecias urbes, mox Propontidis angustias et os Ponticum intrat cupidine veteres locos et fama celebratos noscendi; pariterque provincias internis certaminibus aut magistratum iniuriis fessas refovebat. Atque illinc in
 15 regressu sacra Samothracum visere nitentem obvii aquilones depulere. Igitur adito Ilio, quaeque ibi varietate fortunae et nostri origine veneranda, relegit Asiam adpellitque Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Non femina illic, ut apud Delphos, sed certis e familiis et ferme
 20 Miletio accitus sacerdos numerum modo consultantium et nomina audit; tum in specum degressus, hausta fontis arcana aqua, ignarus plerumque literarum et carminum edit responsa versibus compositis super rebus, quas quis mente concepit. Et ferebatur Germanico per ambages, ut mos
 25 oraculis, maturum exitium cecinisse.

At Gn. Piso, quo properantius destinata inciperet, civitatem Atheniensium turbido incessu exterritam oratione saeva increpat, oblique Germanicum perstringens, quod

1) *sacratas-manubias*] Det Sted, hvor A. før Slaget havde haft sin Lejr, prydede han med det fra den fjendtlige Flaade tagne Bytte og helligede det til Neptun og Mars. — 6) *uno lictore*] i Stedet for de ham tilkommende 12. — 11) *Prop. angustias*] Bosporos. — 15) *sacra Samothr.*] Mysterier, hvorfaf denne Ø fra gammel Tid var berømt. — 18) *Clarii Ap.*] I den lille By Klaros nær ved Kolofon gaves et Orakel, der tidligere havde været i stort Ry, men nu kun brugtes lidet.

28) *oblique*] uden at nævne hans Navn. —

contra decus Romani nominis non Athenienses, tot cladi bus extinctos, sed conluiem illam nationum comitate nimia coluisset: hos enim esse Mithridatis adversus Sullam, Antonii adversus divum Augustum socios. Etiam vetera obiectabat, quae in Macedones inprospere, violenter in suos 5 fecissent, offensus urbi propria quoque ira, quia Theophilum quendam Areo iudicio falsi damnatum precibus suis non concederent. Exin navigatione celeri per Cycladas et compendia maris adsequitur Germanicum apud insulam Rhodum, haud nescium, quibus insectationibus petitus 10 foret; sed tanta mansuetudine agebat, ut, cum orta tempestas raperet in abrupta, possetque interitus inimici ad casum referri, miserit triremis, quarum subsidiō discriminī eximeretur. Neque tamen mitigatus Piso, et vix diei moram perpessus linquit Germanicum paevenitque. Et post- 15 quam Syriam ac legiones attigit, largitione, ambitu, infimos manipularium iuvando, cum veteres centuriones, severos tribunos demoveret locaque eorum clientibus suis vel deterrimo cuique attribueret, desidiam in castris, licentiam — in urbibus, vagum ac lascivientem per agros militem si- 20 neret, eo usque corruptionis provectus est, ut sermone vulgi parens legionum haberetur. Nec Plancina se intra decora feminis tenebat, sed exercitio equitum, decursibus cohortium interesse, in Agrippinam, in Germanicum contumelias iacere, quibusdam etiam bonorum militum ad mala 25 obsequia promptis, quod haud invito imperatore ea fieri

2) *conluiem*] Da Borgernes Tal i høj Grad var formindsket, havde mange Udlændinge faaet Borgerret. — 3) *Mithridatis*] i den første mithr. Krig. — 4) *Antonii*] i Sl. ved Actium. — 5) *Macedones*] Filip og Alexander. — 5) *suos*] Miltiades, Themistokles, Sokrates o. a. — 7) *Areo iudicio*] «en Dom af Areopagos». Skjønt denne Institution under Demokratiets Stige havde tabt meget af sin Myndighed, nød den dog bestandig stor Anseelse ved sin Elde og sine Medlemmers personlige Betydning; under Roms Herredomme synes dens Myndighed som Domstol at være blevet udvidet. — 23) *decursibus*] «Ma- nører». —

occultus rumor incedebat. Nota haec Germanico, sed praeverti ad Armenios instantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus hominum ingenii et situ terrarum, quoniam nostris provinciis late praetenta penitus ad Medos porrigitur, maximisque imperiis interiecti et saepius discordes sunt, adversus Romanos odio et in Parthum invidia. Regem illa tempestate non habebant, amoto Vonone; sed favor nationis inclinabat in Zenonem, Polemonis regis Pontici filium, quod is prima ab infantia instituta et cultum 10 Armeniorum aemulatus, venatu, epulis, et quae alia barbari celebrant, proceres plebemque iuxta devinxerat. Igitur Germanicus in urbe Artaxata, adprobantibus nobilibus, circumfusa multitudine, insigne regium capiti eius inposuit. Ceteri venerantes regem Artaxiam consulutavere, quod illi 15 vocabulum indiderant ex nomine urbis. At Cappadoces in formam provinciae redacti Q. Veranius legatum accepere; et quaedam ex regiis tributis deminuta, quo mitius Romanum imperium speraretur. Commagenis Q. Servaeus praeponitur, tum primum ad ius praetoris translatis. Cunctaque 20 socialia prospere composita non ideo laetum Germanicum habebant ob superbiam Pisonis, qui iussus partem legionum ipse aut per filium in Armeniam ducere utrumque neglexerat. Cyrri demum apud hiberna decumae legionis convenere, firmato vultu, Piso adversus metum, 25 Germanicus, ne minari crederetur; et erat, ut rettuli, clementior. Sed amici accendendis offensionibus callidi in-

5) *max. imperiis*] er at forbinde baade med *interiecti* og med *discordes*. — 8) *Polemonis*] P., Søn af Rhetoren Zeno fra Laodikea, var bleven Konge i Pontos ved Antonius's og senere ved Avgusts Yndest. — 12) *Artaxata*] Hovedstaden i Arm., ved Fl. Araxes. (Dette Navn er ellers Fl.) — 13) *insigne reg.*] Tiara med et Diadem. — 15) *ex nomine urbis*] Næppe rigtigt: Byen har faaet Navn efter den Artaxias, Antiochos den stores Statholder, som løsrev sig og grundede Riget, og efter samme har vel denne A. faaet Navn. — 16) *legatum*] nl. *pro praetore*, der bestyrede en kejserlig Provins. — 19) *praetoris*] *o: prop. — 23) Cyrri*] By i det nordligste Syrien. —

tendere vera, adgerere falsa ipsumque et Plancinam et filios variis modis criminari. Postremo paucis familiarium adhibitis sermo coepitus a Caesare, qualem ira et dissimulatio gignit, responsum a Pisone precibus contumacibus, discesseruntque apertis odiis.⁵ Post quae rarus in tribu nali Caesaris Piso, et si quando adsideret, atrox ac dissentire manifestus. Vox quoque eius audita est in convivio, cum apud regem Nabataeorum corona aurea magno pondere Caesari et Agrippinae, leves Pisoni et ceteris offerrentur, principis Romani, non Parthi regis filio eas 10 epulas dari; abiecitque simul coronam et multa in luxum addidit, quae, Germanico quamquam acerba, tolerabantur tamen. Inter quae ab rege Parthorum Artabano legati venere. Misera amicitiam ac foedus memoraturos, et cuperere renovari dextras, daturumque honori Germanici, ut 15 ripam Euphratis accederet; petere interim, ne Vonones in Syria haberetur, neu proceres gentium propinquis nuntiis ad discordias traheret. Ad ea Germanicus de societate Romanorum Parthorumque magnifice, de adventu regis et cultu sui cum decore ac modestia respondit. Vonones 20 Pompeiopolim, Ciliciae maritimam urbem, amotus est. Datum id non modo precibus Artabani sed contumeliae Pisonis, cui gratissimus erat ob plurima officia et dona, quibus Plancinam devinxerat.

M. Silano L. Nörbano consulibus Germanicus Aegyp- 25 tum proficiscitur cognoscendae antiquitatis. Sed cura provinciae praetendebatur, levavitque apertis horreis pretia frugum multaque in vulgus grata usurpavit: sine milite incedere, pedibus intectis et pari cum Graecis amictu,

2) *filios*] Kun den ene Søn, M. Piso, var her, den anden, Gnæus, var i Rom. — 8) *Nabataeorum*] i det nordvestlige Arabien. — 10) *Parthi reg filio*] mod hvem en saadan Smiger kunde bruges. — 17) *proceres gent.*] Satraper og andre Stormænd. — 21) *Pompeiopolim*] forhen Soli, i Kilikien; Byen skiftede Navn, da den paa ny var blevnen befolket af Pompeius.

P. Scipionis aemulatione, quem eadem factitavisse apud Siciliam, quamvis flagrante adhuc Poenorum bello, accepimus. Tiberius, cultu habituque eius lenibus verbis perstricto, acerrime increpuit, quod contra instituta Augusti 5 non sponte principis Alexandriam introisset. Nam Augustus inter alia dominationis arcana, vetitis nisi permisso ingredi senatoribus aut equitibus Romanis inlustribus, seposuit Aegyptum, ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam claustraque terrae ac maris quamvis levi praesidio adversum ingentes exercitus insedisset. Sed Germanicus, nondum conperito profectionem eam incusari, Nilo subvehebatur, orsus oppido a Canopo. Condidere id Spartani ob sepultum illic rectorem navis Canopum, qua tempestate Menelaus Graeciam repetens diversum ad mare 15 terramque Libyam deiectus est. Inde proximum amnis os dicatum Herculi, quem indigenae ortum apud se et antiquissimum perhibent eosque, qui postea pari virtute fuerint, in cognomentum eius adscitos; mox visit veteranum Thebarum magna vestigia. Et manebant structis molibus literae Aegyptiae, priorem opulentiam complexae; iussusque e senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari, referebat habuisse quondam septingenta milia aetate militari, atque eo cum exercitu regem Rhamsen Libya, Aethiopia, Medisque et Persis et Bactriano ac Scytha potitum, 25-quasque terras Syri Armeniique et contigui Cappadoces

1) *P. Scipionis*] den ældre Africanus, der var en Ynder af græske Skikke. — 5) *sponte princ.*] »med Kejserens Tilladelse«; denne Brug er Sølvalderen egen. — 7) *equitibus R. inlustr.*] de Riddere, der havde Senatorcensus og bare *latus clavus*. — 8) *seposuit Æg*] »gav Æg en fra de øvrige Provinser forskjellig Stilling«, ved at forbyde. — 9) *claustra*[o: de Adgangen beherskende Søstæder, især Pelusium, Alexandria og Parætonium. — 10) *proximum-os*] Obj. for det følg. *visit.* — 18) *cognomentum*] = *nomen*. — 23) *Rhamsen*] enten Rh. d. 2den, Grækernes Sesosstris, den Farao, som plagede Jøerde, eller en 100 Aar yngre Rh. d. 3dje (c. 1300 f. K.). Ingen af dem gjorde Erobringer, men deres idelige Krige for at dæmpe Oprør i det udstrakte Rige have i Historien skabt dem det ufortjente Erobrernavn —

colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse. Legebantur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et auri, numerus armorum equorumque et dona templis, ebur atque odores, quasque copias frumenti et omnium utensilium quaeque natio penderet, haud minus 5 magnifica, quam nunc vi Parthorum aut potentia Romana iubentur. Ceterum Germanicus aliis quoque miraculis intendit animum, quorum praecipua fuere Memnonis saxea effigies, ubi radiis solis icta est, vocalem sonum reddens, disiectasque inter et vix pervias arenas instar montium 10 eductae pyramides certamine et opibus regum, lacusque effossa humo, superfluentis Nili receptacula; atque alibi angustiae et profunda altitudo, nullis inquirentium spatiis penetrabilis. Exin ventum Elephantinen ac Syenen, claustra olim Romani imperii, quod nunc rubrum ad mare 15 patescit.

Per idem tempus Vonones, quem amotum in Ciliciam memoravi, corruptis custodibus effugere ad Armenios, dein Albanos Heniochosque et consanguineum sibi regem Scytharum conatus est. Specie venandi omissis maritimis 20 locis avia saltuum petiit, mox pernicitate equi ad amnum Pyramum contendit, cuius pontes accolae ruperant audita regis fuga; neque vado penetrari poterat. Igitur in ripa

5) *utensilium*] Jfr. S. 44. — 9) *vocalem sonum*] Dette=forklares saaledes: Stenen har slaaet meget dybe Revner. Ved Solens Opgang opvarmes den omgivende Luft, medens den i Revnerne indesluttede er kæligere. Den herved foraarsagede Bevægelse af Luftbelgerne fremkalder da de næsten orgelagtige Toner. — 10) *disiectas-arenas*] »de af Vinden paa forskjellige Steder dannede Saubjærg«. — 11) *lacus*] Möris. — 13) *angustiae-altitudo*] i det sydl. Ægypten, hvor Floden indesluttet i en snæver Klippedal. — 13) *spatiis*] »Længden af Lodlinen«. — 15) *rubrum mare*] strakte sig til det indiske Ocean. Tac. tænker her paa Trajans Krigstog i Arabien, Mesopotamien og Assyrien i Aarene 114 og 115.

19) *Albanos Heniochosque*] i Kavkasuslandene, vest for det kaspiske og hen imod det sorte Hav. — 22) *Pyramum*] nær Kilikiens Østgrænse, falder ud i Bugten ved Issos. —

fluminis a Vibio Frontone praefecto equitum vincitur, mox Remmius evocatus, priori custodiae regis adpositus, quasi per iram gladio eum transgit. Unde maior fides, conscientia sceleris et metu indicii mortem Vononi inflamat.

At Germanicus Aegypto remeans cuncta, quae apud legiones aut urbes iusserat, abolita vel in contrarium versa cognoscit. Hinc graves in Pisonem contumeliae, nec minus acerba, quae ab illo in Caesarem intentabantur. Dein Piso abire Syria statuit. Mox adversa Germanici valetudine detentus, ubi recreatum accepit votaque pro incolumentate solvebantur, admotas hostias, sacrificalem adparatum, festam Antiochenium plebem per lictores proturbat. Tum Seleuciam digreditur, opperiens aegritudinem, quae rursum Germanico acciderat. Saevam vim morbi augebat persuasio veneni a Pisone accepti; et reperiebantur solo ac parietibus erutae humanorum corporum reliquiae, carmina et devotiones et nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semusti cineres ac tabo oblii aliaque malefica, quis creditur animas numinibus infernis sacrari. Simul missi a Piso incusabantur ut valetudinis adversa rimantes. Ea Germanico haud minus ira quam per metum accepta: Si limen obsideretur, si effundendus spiritus sub oculis inimicorum foret, quid deinde miserrimae coniugi, quid infantibus liberis eventurum? Lenta videri beneficia: festinare et urgere, ut provinciam, ut legiones solus habeat. Sed non usque eo defectum Germanicum, neque praemia caedis apud interfectorum mansura. Conponit epistolas, quis amicitiam ei renuntiabat; addunt plerique iussum provincia decedere. Nec Piso moratus ultra navis solvit moderatio baturque cursui, quo propius regredetur, si mors Ger-

¹⁾ *praefecto equitum*] egli. == *præf. alæ*, men her uden Tivil kaa == *pr. turmæ*. — ²⁾ *evocatus*] == *exauktoratus*.

¹⁶⁾ *carmina et devotiones*] Hendiadys. — ¹⁸⁾ *semusti cineres*] "Asken af halvt opbrændte Legemsdele". —

manici Syriam aperuisset. Caesar paulisper ad spem erectus, dein fesso corpore, ubi finis aderat, adstantes amicos in hunc modum adloquitur: «Si fato concederem, iustus mihi dolor etiam adversus deos esset, quod me parentibus, liberis, patriae intra iuuentam praematuero exitu raperent: nunc scelere Pisonis et Plancinae interceptus ultimas preces pectoribus vestris relinquo: referatis patri ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidiis circumventus miserrimam vitam pessima morte finierim. Si quos spes meae, si quos propinquus sanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat, inlaczimabunt quondam florentem et tot bellorum superstitem muliebri fraude cecidisse. Erit vobis locus querendi apud senatum, invocandi leges. Non hoc praecipuum amicorum munus est prosequi defunctum ignavo questu, sed, quae voluerit, me minisse, quae mandaverit, exsequi. Flebunt Germanicum etiam ignoti: vindicabitis vos, si me potius quam fortunam meam fovebatis. Ostendite populo Romano divi Augusti neptem eandemque coniugem meam, numerate sex liberos. Misericordia cum accusantibus erit, fингentibusque sceleta mandata aut non credent homines aut non ignorant.» Iuravere amici, dextram morientis contingentes, spiritum ante quam ultiōem amissuros. Tum ad uxorem versus per memoriam sui, per communes liberos oravit, exueret ferociam, saevienti fortunae submitteret animum, neu regressa in urbem aemulatione potentiae validiores irritaret. Haec palam et alia secreto, per quae ostendere credebatur metum ex Tiberio. Neque multo post extinguitur, ingenti luctu provinciae et circumiacentium populorum. Indolueret externe nationes regesque: tanta illi comitas in socios, mansuetudo in hostis; visuque et auditu iuxta ve-

⁴⁾ *parentibus*] Hans Moder Antonia levede endnu. — ⁷⁾ *patri ac fratri*] Tiberius og Drusus. — ¹⁹⁾ *sex liberos*] Se S. 59 — ²⁸⁾ *extinguitur*] 9 Okt. —

nerabilis, cum magnitudinem et gravitatem summae fortunae retineret, invidiam et adrogantiam effugerat. Funus sine imaginibus et pompa per laudes ac memoriam virtutum eius celebre fuit. Et erant, qui formam, aetatem, 5 genus mortis ob propinquitatem etiam locorum, in quibus interiit, magni Alexandri fatis adaequarent. Nam utrumque corpore decoro, genere insigni, haud multum triginta annos egressum, suorum insidiis externas inter gentes occidisse; sed hunc mitem erga amicos, modicum voluptatum, 10 uno matrimonio, certis liberis egisse, neque minus proeliatorem, etiam si temeritas abfuerit praepeditusque sit perculas tot victoriis Germanias servitio premere. Quod si solus arbiter rerum, si iure et nomine regio fuisset, tanto promptius adsecuturum gloriam militiae, quantum clementia, temperantia, ceteris bonis artibus praestitisset. Corpus, antequam cremaretur, nudatum in foro Antiochensium, qui locus sepulturae destinabatur, praetuleritne beneficij signa, parum constitit; nam ut quis misericordia in Germanicum et praesumpta suspitione aut favore in Pisonem 15 pronior, diversi interpretabantur.

Consultatum inde inter legatos, quique alii senatorum aderant, quisnam Syriae praeficeretur. Et ceteris modice nisis, inter Vibium Marsum et Gn. Sentium diu quaesitum; dein Marsus seniori et acrius tendenti Sentio concessit. 20 Isque infamem beneficiis ea in provincia et Plancinae per-
caram, nomine Martinam, in urbem misit, postulantibus Vitellio ac Veranio ceterisque, qui crimina et accusationem

7) *haud-egressum*] G. døde i sit 34te, A. i sit 33te Aar. Om *egredi* m. Akk. jfr. S. 21. — 8) *suor. insidiis*] Ogsaa ved Alexanders Dod var der efter nogle lidet troværdige Beretninger Mistanke om Forgifstning. 14) *adsecuturum*] nl. *fuisse*. — 17) *sepultura*] Oprændelsen foregik der, men Asken førtes til Rom; derimod rejstes senere et Kenotafion for ham i Antiochia

21) *alii senator.*] Legaterne vare Senatorer, da de havde været Kvæstorer. —

Aar 19.]

tamquam adversus receptos iam reos instruebant. At Agripina, quamquam defessa luctu et corpore aegro, omnium tamen, quae ultiōnem morarentur, intolerans, adscendit classem cum cineribus Germanici et liberis, miserantibus cunctis, quod femina nobilitate princeps, pulcherrimo modo 5 matrimonio, inter venerantis gratantisque adspici solita, tunc feralis reliquias sinu ferret, incerta ultiōnis, anxia sui et infelici fecunditate fortunae toties obnoxia. Pisonem interim apud Coum insulam nuntius adsequitur excessisse Germanicum. Quo intemperanter accepto caedit victimas, adit 10 templa, neque ipse gaudium moderans et magis insolecente Plancina, quae luctum amissae sororis tum primum laeto cultu mutavit. Adfluebant centuriones monebantque prompta illi legionum studia: repeteret provinciam non iure ablatam et vacuam. Igitur, quid agendum, consultanti M. 15 Piso filius properandum in urbem censebat: nihil adhuc inexpiable admissum, neque suspitiones inbecillas aut inania famae pertimescenda. Discordiam erga Germanicum odio fortasse dignam, non poena; et ademptione provinciae satis factum inimicis. Quod si regrederetur, obsidente 20 Sentio civile bellum incipi; nec duraturos in partibus centuriones militesque, apud quos recens imperatoris sui memoria et penitus infixus in Caesares amor praevaleret. Contra Domitius Celer, ex intima eius amicitia, disseruit utendum eventu: Pisonem, non Sentium Syriae praepositi; huic fasces et ius praetoris, huic legiones datas. Si quid hostile ingruat, quem iustius arma oppositum *quam*, qui legati auctoritatem et propria mandata acceperit? Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo senescant: plerumque innocentes recenti invidiae inparés. At si teneat 25

8) *toties*] lige saa mange Gange, som hun havde Børn. — 13) *laeto cultu*] Kvindernes Sørgedragt var hvid (tidl. lige som Mændenes af mørk Farve); *laet. cultus* er altsaa en Dragt med mere levende Farver. — 28) *propria mandata*] Som valgt af Kejseren til *legatus pro praetore* kunde han ogsaa handle paa egen Haand. —

exercitum, augeat vires, multa, quae provideri non possint, fortuito in melius casura. «An festinamus cum Germanici cineribus adpellere, ut te inauditum et indefensum planetus Agrippinae ac vulgus inperitum primo rumore rapiant? 5 Est tibi Augustae conscientia, est Caesaris favor, sed in occulto; et perisse Germanicum nulli iactantius maerent quam, qui maxime laetantur.» Haud magna mole Piso, promptus ferocibus, in sententiam trahitur missisque ad Tiberium epistolis incusat Germanicum luxus et superbiae; 10 seque pulsum, ut locus rebus novis pateficeret, curam exercitus eadem fide, qua tenuerit, repetivisse. Simul Domitium inpositum tremi vitare litorum oram praeterque insulas lato mari pergere in Syriam iubet. Concurrentes deser- 15 tores per manipulos conponit, armat lixas traiectisque in continentem navibus vexillum tironum in Syriam euntium intercipit, regulis Cilicum, ut se auxiliis iuvarent, scribit, haud ignavo ad ministeria belli iuvene Pisone, quamquam suscipiendum bellum abnuiisset.

Igitur oram Lyciae ac Pamphyliae praelegentes, obviis 20 navibus, quae Agrippinam vehebant, utrumque infensi arma primo expediere; dein mutua formidine non ultra iurgium processum est, Marsusque Vibius nuntiavit Pisoni, Romam ad dicendam causam veniret. Ille eludens respondit ad futurum, ubi praetor, qui de beneficiis quaereret, reo atque

13) *desertores*] fra de syriske Legioner. — 16) *regulis Cil.*] Efter Filopators Død (se S. 60) havde Smaakonger bemægtiget sig Dele af Landet, naturligvis under Anerkjendelse af Roms Overhøjhed.

24) *ubi praetor-prodixisset*] Medens Senatet havde Kriminaljurisdiktion over sine Medlemmer, se vi af dette Sted og nogle andre, at i Sager angaaende grove Forbrydelser, som Snigmord og Giftblander, dømte ikke hele Senatet, men nogle ved Lodtrækning udtagne Senatorer, og at den af en Praetor ledede Retsforhandling som en Remissens fra Republikken foregik paa Torvet. Til denne Praetor indgaves da Anklagen, og han bestemte, naar Sagen skulde for. Piso antyder altsaa i sin Spot, at hans Sag aldrig vil komme for Praetoren, men neddysses under en Forhandling i Senatet, hvor den som an- gaaende det kejserlige Hus hørte hen. —

accusatoribus diem prodixisset. Interim Domitius Laodiceam urbem Syriae adpulsus, cum hiberna sextae legionis peteret, quod eam maxime novis consiliis idoneam rebatur, a Pacuvio legato praevenitur. Id Sentius Pisoni per literas aperit monetque, ne castra corruptoribus, ne provinciam bello temptet. Quosque Germanici memores aut inimicis eius adversos cognoverat, contrahit, magnitudinem imperatoris identidem ingerens et rem publicam armis peti; ducitque validam manum et proelio paratam. Nec Piso, quamquam copta secus cadebant, omisit tutissima e praesentibus, sed castellum Ciliciae munitum admodum, cui nomen Celendris, occupat; nam admixtis desertoribus et tirone nuper intercepto suisque et Plancinae servitiis auxilia Cilicum, quae reguli miserant, in numerum legionis conposuerat. Caesarsque se legatum testabatur provincia, 15 quam is dedisset, arceri non a legionibus (earum quippe accitu venire), sed a Sentio, privatum odium falsis criminibus tegente. Consisterent in aciem, non pugnaturis militibus, ubi Pisonem ab ipsis parentem quondam appellatum, si iure ageretur, potiorem, si armis, non invalidum vidissent. Tum pro munimentis castelli manipulos explicat colle arduo et derupto; nam cetera mari cinguntur. Contra veterani ordinibus ac subsidiis instructi; hinc militum, inde locorum asperitas, sed non animus, non spes, ne tela quidem nisi agrestia aut subitum in usum pro- 25 perata. Ut venere in manus, non ultra dubitatum, quam dum Romanae cohortes in aequum eniterentur: vertunt terga Cilices seque castello claudunt. Interim Piso classem haud procul operientem adpugnare frusta temptavit; regressusque et pro muris, modo semet afflictando, modo 30 singulos nomine ciens, praemiis vocans, seditionem coop-

8) *imperatoris*] Da S. er valgt til Germanicus's Eftersølger, opträder han som Kejserens Repræsentant. — 8) *ingerens*] i det han udførlig omtalte. — 12) *Celendris*] paa den klippefulde Kyst i det vestl. Kili- kien. — 30) *pro muris*] Smglgn. *pro rostris*. —

tabant adeoque conmoverat, ut signifer legionis sextae signum ad eum transtulerit. Tum Sentius occanere cornua tubasque et peti aggerem, erigi scalas iussit, ac promptissimum quemque succedere, alios tormentis hastas, saxa et faces 5 ingerere. Tandem victa pertinacia Piso oravit, ut traditis armis maneret in castello, dum Caesar, cui Syriam permitteret, consultur. Non receptae condiciones, nec aliud quam naves et tutum in urbem iter concessum est.

At Romae, postquam Germanici valetudo percerebruit, 10 cunctaque ut ex longinquu aucta in deterius adferebantur, dolor, ira, et erumpabant questus. Ideo nimirum in extremas terras relegatum, ideo Pisoni permissam provinciam; hoc egisse secretos Augustae cum Plancina sermones. — Vera prorsus de Druso seniores locutos: displicere reg- 15 nantibus civilia filiorum ingenia, neque ob aliud intercep- tos, quam quia populum Romanum aequo iure complecti redditia libertate agitaverint. Hos vulgi sermones audita mors adeo incendit, ut ante edictum magistratum, ante senatus consultum sumpto iustitio desererentur fora, clau- 20 derentur domus. Passim silentia et gemitus, nihil con- positum in ostentationem; et quamquam neque insignibus lugentium abstinerent, altius animis maerebant. Forte ne- gotiatores, vivente adhuc Germanico Syria egressi, laetiora de valetudine eius adulere. Statim credita, statim vulgata 25 sunt: ut quisque obvius, quamvis leviter audita in alios, atque illi in plures cumulata gaudio transferunt. Cursant per urbem, moliuntur templorum fores; iuvat credulitatem nox et promptior inter tenebras adfirmatio. Nec obstitit falsis Tiberius, donec tempore ac spatio vanescerent; et 30 populus quasi rursum eruptum acrius doluit. Honores, ut quis amore in Germanicum aut ingenio validus, reperti

3) *aggerem*] den Jordvold, der dannede Underlaget for Byens Mur.

18) *ante edictum mag.*] Et *iustitium* maatte paabydes (*indici*) af det offentlige. — 21) *insignibus lug*] nl. efter at *iustitium* var paabudt. —

decretique: ut nomen eius Saliari carmine caneretur, sedes curules sacerdotum Augustalium locis superque eas quer- ceae coronae statuerentur, ludos circenses eburnea effigies praefiet, neve quis flamen aut augur in locum Germanici nisi gentis Iuliae crearetur. Arcus additi Romae et apud 5 ripam Rheni et in monte Syriae Amano cum inscriptione rerum gestarum ac mortem ob rem publicam obisse, se- pulchrum Antiochiae, ubi crematus, tribunal Epidaphnae, quo in loco vitam finierat. Statuarum locorumve, in quis colerentur, haud facile quis numerum inierit. Cum cen- 10 seretur clipeus auro et magnitudine insignis inter auctores eloquentiae, adseveravit Tiberius solitum paremque ceteris dicaturum: neque enim eloquentiam fortuna discerni, et satis inlustre, si veteres inter scriptores haberetur. Eque- 15 ster ordo cuneum Germanici appellavit, qui iuniorum dice- batur, instituitque, uti turmae idibus Iuliis imaginem eius sequerentur. Pleraque manent; quaedam statim omissa sunt aut vetustas oblitteravit.

1) *Saliari carm.*] ældgamle allerede paa Ciceros Tid uforstaælige Sange, der under det aarlige Festoptog d. 1 Marts op til Palatinerbjærget blevet afsungne af Salerne til Ære for Mars. Fragmenter heraf findes endnu. — 1) *sedes cur.*] ved offentlige Fester og Skuespil. — 2) *sacerdotum Aug.*] G. havde været *flamen Augusti*. — 3) *ludos-præirej*] Hans Billede skulde lige som Gudernes kjøres paa en *tensa* i det højtidelige Optog, der indledte Legene. *Præire* m. Akk. hører *Selvalderen* til. — 8) *sepulchrum*] Kenotaflon. — 8) *tribunal*] som Monument. — 8) *Epidaphnae*] Forstad til Antiochia. — 11) *clipeus*] et paa en skjoldformig Plade af Guld, Sølv e. I. anbragt Brystbillede. Saadanne *clipei* opbevares ofte i et eller andet Tempel; Germanicus's skulde gjemmes i det palatinske Bibliotek. Man ønskede det udført med særlig Pragt og i usædvanlig Størrelse; men Tiber mener, at det er Hæder nok, at det bliver anbragt mellem de gamle Mestres som Hortensius og Cicero. — 15) *cuneum*] en af de kileformige Afdelinger af Teatrets Bænkerækker. Lige som Ridderne vare delte i *centuria seniorum* og *c. iuniorum* (de, der vare under 40 Aar), vare deres 14 reserverede Rækker delte i 2 *cunei*. At den ene af dem skulde kaldes efter G., sigter til, at han efter G. og L. Cæsars Død var bleven *princeps iuventutis*.

VII. Agrippinas Hjemkomst; Pisos Proces. (20.)

Nihil intermissa navigatione hiberni maris Agrippina Coreyram insulam advehitur, litora Calabriae contra sitam.
 5 Illic paucos dies conponendo animo insumit, violenta luctu et nescia tolerandi. Interim, adventu eius audito, intimus quisque amicorum et plerique militares, ut quique sub Germanico stipendia fecerant, multique etiam ignoti vicinis e municipiis; pars officium in principem rati, plures illos
 10 secuti, ruere ad oppidum Brundisium, quod naviganti celerimum fidissimumque adpulsu erat. Atque ubi primum ex alto visa classis, complentur non modo portus et proxima maris, sed moenia ac tecta, quaque longissime prospectari poterat, maerentium turba et rogitantium inter se, silentio an voce aliqua egredientem exciperent. Neque satis constabat, quid pro tempore foret, cum classis paulatim successit, non alaci, ut adsolet, remigio, sed cunctis ad tristitiam compositis. Postquam duobus cum liberis, feralem urnam tenens, egressa navi defixit oculos, idem omnium gemitus; neque discerneres proximos, alienos, viorum feminarumve planetus, nisi quod comitatum Agrippinæ longo maerore fessum obvii et recentes in dolore anteibant. Miserat duas praetorias cohortes Caesar, addito, ut magistratus Calabriae Apulique et Campani suprema erga
 20 memoriam filii sui munera fungerentur. Igitur tribunorum centurionumque humeris cineres portabantur; praecedebant incompta signa, versi fasces; atque ubi colonias transgredenterur, atrata plebes, trabeati equites pro opibus loci vestem, odores aliaque funerum sollemnia cremabant.
 25 Etiam quorum diversa oppida, tamen obvii et victimas
 30 Etiam quorum diversa oppida, tamen obvii et victimas

18) *duob. liberis*] Caligula og Julia. — 21) *nisi quod*] *kun at*. —
 24) *magistratus Cal.*] ø: de lokale Øvrigheder der. — 25) *munera fung.*] Selvald. Konstr. — 27) *fasces*] Tegnene paa hans prokonsulariske Myndighed. — 27) *colonias*] her baade Municipier og Kolonier. — 28) *trabeati*] *i deres Höjtidsdragt*. — 30) *diversa*] *afsides liggende*. —

atque aras dis manibus statuentes lacrimis et conclamationibus dolorem testabantur. Drusus Tarracinam progressus est cum Claudio fratre liberisque Germanici, qui in urbe fuerant. Consules M. Valerius et M. Aurelius (iam enim magistratum occuperant) et senatus ac magna pars 5 populi viam complevere, disiecti et, ut cuique libitum, flentes; aberat quippe adulatio, gnaris omnibus laetam Tiberio Germanici mortem male dissimulari. Tiberius atque Augusta publico abstinuere, inferius maiestate sua rati, si palam lamentarentur, an ne omnium oculis vultum eorum 10 scrutantibus falsi intellegerentur. Matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurna actorum scriptura reperio ullo insigni officio functam, cum super Agrippinam et Drusum et Claudium ceteri quoque consanguinei nominatim perscripti sint, seu valetudine praepediebatur, seu victus 15 luctu animus magnitudinem mali perferre visu non toleravit. Facilius crediderim Tiberio et Augusta, qui domo non excedeant, coabitam, ut par maeror et matris exemplo avia quoque et patruus attineri viderentur.

Dies, quo reliquiae tumulo Augusti inferebantur, modo per silentium vastus, modo ploratibus inquietus; plena urbis itinera, conluentes per campum Martis faces. Illuc miles cum armis, sine insignibus magistratus, populus per tribus, concidisse rem publicam, nihil spei reliquum clamitabant, promptius apertiusque, quam ut meminisse 25 imperitantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis pene-

2) *Tarracinam*] i Latium. — 12) *diurna act. scriptura*] *Diurna populi Romani*, *diurna urbis acta*, en Slags officielle Dagblade, som indeholdt Efterretninger om alt nyt, der indtraf i det offentlige Liv, og adskilligt fra det private, begyndte at udkomme fra Aar 59 f. K. paa Cæsars Foranstaltning, lige som ogsaa *acta senatus*, Beretninger om Senatsforhandlingerne. Udgivelsen af de sidste var bleven standset af Augustus.

20) *tumulo Aug.*] Mavsoleet jfr. S. 7. — 22) *faces*] bruges altid ved Ligfærd. — 24) *per tribus*] *ordnet efter Tribus*. —

travit quam studia hominum accensa in Agrippinam, cum decus patriae, solum Augusti sanguinem, unicum antiquitatis specimen appellarent versique ad caelum ac deos integrum illi subolem ac superstitem iniquorum precarentur.

5 Fuere, qui publici funeris pompam requirent compararentque, quae in Drusum patrem Germanici honora et magnifica Augustus fecisset. Ipsum quippe asperrimo hie-mis Ticinum usque progressum neque abscedentem a corpore simul urbem intravisse; circumfusas lecto Claudiorum

10 Iuliorumque imagines; defletum in foro, laudatum pro rostris, cuncta a maioribus reperta aut, quae posteri invenerint, cumulata; at Germanico ne solitos quidem et cuiuscumque nobili debitos honores contigisse. Sane corpus ob longinquitatem itinerum externis terris quoquo modo

15 crematum; sed tanto plura' decora mox tribui par fuisse, quando prima fors negavisset. Non fratrem, nisi unius diei via, non patrum saltem porta tenus obvium. Ubi illa veterum instituta, praepositam toro effigiem, meditata ad memoriam virtutis carmina et laudationes, et lacrimas

20 vel doloris imitamenta? Gnarum id Tiberio fuit; utque premeret vulgi sermones, monuit edicto multos inlustrium Romanorum ob rem publicam obisse, neminem tam flagranti desiderio celebratum. Idque et sibi et cunctis egregium, si modus adiiceretur. Non enim eadem decora principibus

25 viris et imperatori populo, quae modicis domibus aut civitatis. Convenisse recenti dolori luctum et ex maerore solacia; sed referendum iam animum ad firmitudinem, ut quondam divus Iulius amissa unica filia, ut divus Augustus

2) antiquit. specimen] «et Mønster paa gammel Sæd». — 4) iniquorum] «Ulykker». — 6) honora] Jfr. S. 9. — 8) Ticinum] nu Pavia. — 10) Iuliorum] Da Drusus ikke var adopteret af Avgust, vare disse kun medtagne for at forhøje Ligfærdens Glans. — 20) imitamenta] Om de end ikke følte virkelig Sorg, burde Tiber og Drusus dog lade saa; vel = vel saltem. — 20) gnarum] = notum. — 24) adiiceretur] = adhibe-retur. — 26) ex moer. solacia] den Trøst, som Sorgen yder. —

eruptis nepotibus abstruserint tristitiam. Nil opus vetustioribus exemplis, quoties populus Romanus clades exercituum, interitum ducum, funditus amissas nobiles familias constanter tulerit. Principes mortales, rem publicam aeternam esse. Proin repeterent sollemnia, et quia ludorum 5 Megalesium spectaculum suberat, etiam voluptates resumerent. Tum exuto iustitio redditum ad munia, et Drusus Illyricos ad exercitus profectus est, erectis omnium animis spe petendae e Pisone ultionis et crebro questu, quod vagus interim per amoena Asiae atque Achaiae adroganti et 10 subdola mora scelerum probationes subverteret. Nam vulgatum erat, missam, ut dixi, a Gn. Sentio famosam beneficiis Martinam subita morte Brundisii extinctam, venenunque nodo crinium eius occultatum, nec ulla in corpore signa sumpti exitii reperta.

At Piso, praemisso in urbem filio datusque mandatis, per quae principem molliret, ad Drusum pergit, quem haud fratris interitu trucem quam remoto aemulo aequiorum sibi sperabat. Tiberius, quo integrum iudicium ostentaret, exceptum comiter iuvenem sueta erga filios familiarum nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni, si vera forent, quae iacerentur, praecipuum in dolore suum locum respondit: sed malle falsa et inania, nec cuiquam mortem Germanici exitiosam esse. Haec palam et vitato omni secreto; neque dubitabantur praescripta ei a Tiberio, cum incallidus 25 alioqui et facilis iuventa senilibus tum artibus uteretur. Piso Dalmatico mari tramsiso relictisque apud Anconam navibus

3) funditus am.] f. Ex. de 300 Fabiere i Krigen mod Veji (477 f. K.). —

6) Megalesium] en Fest for Magna Mater (4 Apr.), hvil Dyrkelse indførtes i Rom 206 f. K. — 7) Drusus] havde sandsynligvis kun været hjemkaldt i Anledning af Ligfærden. — 14) nec ulla-reperta] Et Bevis paa hendes Dygtighed som Giftblanderske; paa lign. Maade kunde da ogsaa G. være bleven forgiven.

18) haud-trucem, quam-aequiorem] en Sammenblanding af haud tam trucem quam aequum og truciorem quam aequiorem. — 25) dubit. præscripta] nl. esse, selvald. og digit. Konstr. —

per Picenum ac mox Flaminiam viam adsequitur legionem, quae e Pannonia in urbem, dein praesidio Africæ ducebatur; eaque res agitata rumoribus, ut in agmine atque itinere crebro se militibus ostentavisset. Ab Narnia vintandæ suspicionis, an quia pavidis consilia in incerto sunt, Nare ac mox Tiberi devectus auxit vulgi iras, quia navem tumulo Caesarum adpulerat dieque et ripa frequenti, magno clientium agmine ipse, feminarum comitatu Plancina et vultu alacres incessere. Fuit inter irritamenta invidiae dominus foro inminens festa ornata conviviumque et epulæ et celebritate loci nihil occultum.

Postera die Fulcinius Trio Pisonem apud consules postulavit. Contra Vitellius ac Veranius ceterique Germanicum comitati tendebant, nullas esse partis Trioni; neque se accusatores, sed rerum indices et testes mandata Germanici perlatus. Ille, dimissa eius causae delatione, ut priorem vitam accusaret, obtinuit, petitumque est a principe, cognitionem exciperet. Quod ne reus quidem abnuebat, studia populi et patrum metuens; contra Tiberium spernendis rumoribus validum et conscientiae matris innoxum esse; veraque aut in deterius credita iudice ab uno facilius discerni, odium et invidiam apud multos valere. Haud fallebat Tiberium moles cognitionis, quaue ipse fama distraheretur. Igitur, paucis familiarium adhibitis, minas accusantium et hinc preces audit integrumque causam ad senatum remittit. Reo L. Arruntium, L. Vinicium, Asinium Gallum, Aeserninum Marcellum, Sex. Pompeium

1) *Flam. viam*] gik fra Rom gjennem Umbrien til Ariminum. — 2) *praes. Africæ*] mod Takfarinas, en Numider, som havde tjent blandt de numidiske Grænsetropper, Romerne brugte i Nordafrika, men som for et Par Aar siden havde stillet sig i Spidsen for nogle indfødte Stammer til Kamp mod Rom. Først Aar 29 blev han overvunden og dræbt. — 4) *Narnia*] ved Fl. Nar i det sydlige Umbrien. — 7) *tumulo Cæs.*] Mavsoleet. — 11) *celebritate-occultum*] »den Omst., at intet var skjult, da Stedet var saa stærkt besøgt«.

patronos petenti iisque diversa excusantibus M'. Lepidus et L. Piso et Livineius Regulus adfuere, adrecta omni civitate, quanta fides amicis Germanici, quae fiducia reo; satin cohiberet ac premeret sensus suos Tiberius. Haud alias intentior populus plus sibi in principem occultae vocis aut suspicacis silentii permisit. Die senatus Caesar orationem habuit meditato temperamento. Patris sui legatum atque amicum Pisonem fuisse adiutoremque Germanico datum a se, auctore senatu, rebus apud Orientem administrandis. Illic contumacia et certaminibus asperasset iuvem exituque eius laetus esset, an scelere extinxisset, integris animis diiudicandum. «Nam si legatus officii terminos, obsequium erga imperatorem exuit eiusdemque morte et luctu meo laetus est, odo seponamque a domo mea et privatas inimicitias non vi principis ulciscar; sin facinus in cuiuscumque mortalium nece vindicandum detegitur, vos vero et liberos Germanici et nos parentes iustis solaciis adficate. Simulque illud reputate, turbide et seditiose tractaverit exercitus Piso, quaesita sint per ambitionem studia militum, armis repetita provincia, an falsa haec in maius vulgaverint accusatores, quorum ego nimiis studiis iure succenseo. Nam quo pertinuit nudare corpus et contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos, tamquam veneno interceptus esset, si incerta adhuc ista et scrutanda sunt? Defleo equidem filium meum semperque deflebo; sed neque reum prohibeo, quo minus cuncta proferat, quibus innocentia eius sublevari aut, si qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit, vosque oro, ne, quia dolori meo causa connexa est, obiecta crimina pro adprobatis accipiatis. Si quos propinquus sanguis aut fides sua patronos dedit, quantum quisque eloquentia

7) *meditato temp.*] »med overlagt Maadehold«. — 7) *legatum*] *pro præt.* i Hispania cit. — 23) *differri*] »udspredes ved Ryget«. — 30) *propinquus sanguis*] sigter til L. Piso, den ene af de tre Forsvarere. —

et cura valet, iuvate periclitantem; ad eundem laborem, eandem constantiam accusatores hortor. Id solum Germanico super leges praestiterimus, quod in curia potius quam in foro, apud senatum quam apud iudices de morte eius anquiritur: cetera pari modestia tractentur. Nemo Drusi lacrimas, nemo maestitiam meam spectet, nec si qua in nos adversa finguntur».

Exin biduum criminibus obiciendis statuitur, utque sex dierum spatio interiecto reus per triduum defenderetur. Tum Fulcinus vetera et inania orditur, ambitiose avareque habitam Hispaniam; quod neque convictum noxae reo, si recentia purgaret, neque defensum absolutioni erat, si teneretur maioribus flagitiis. Post quem Servaeus et Veranius et Vitellius consimili studio, et multa eloquentia Vitellius, obiecere, odio Germanici et rerum novarum studio Pisonem vulgus militum per licentiam et sociorum iniurias eo usque corrupisse, ut parens legionum a deterrimis appellaretur; contra in optimum quemque, maxime in comites et amicos Germanici saevisse; postremo ipsum demotionibus et veneno peremisse; sacra hinc et immolationes nefandas ipsius atque Plancinae, petitam armis rem publicam, utque reus agi posset, acie victimum. Defensio in ceteris trepidavit; nam neque ambitionem militarem neque provinciam pessimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem adversum imperatorem inficiari poterat: solum veneni crimen visus est diluisse, quod ne accusatores quidem satis firmabant, in convivio Germanici, cum super eum Piso discumberet, infectos manibus eius cibos ar-

4) *in foro*] Jfr. S. 72.

14) *et multa eloq.*] »og desuden med stor V.«. — 16) *soc. iniurias*] i det han tillod sine Tropper at mishandle dem. — 20) *sacrificiationes*] til Underverdenens Guder. — 21) *petitam-rem publ.*] Se S. 73. — 27) *super eum*] Af de 3, der ved det antikke Maaltid hvilede paa samme Löjbænk, havde den, som laa nederst, Hæderspladsen. *Locus consularis* hed denne Plads paa den midterste af de 3 Bænke,

guentes. Quippe absurdum videbatur inter aliena servitia et tot adstantium visu, ipso Germanico coram, id ausum; offerebatque familiam reus et ministros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diversa in placabiles erant, Caesar ob bellum provinciae inlatum, senatus, numquam satis credito, sine fraude Germanicum interisse. *Instabant accusatores, epistolam, quas amicis scripsissent, expostulantes, quod haud minus Tiberius quam Piso abnuere.* Simul populi ante curiam voces audiebantur: non temperatueros manibus, si patrum sententias evasisset. Effigiesque Pisonis traxerant in Gemonias ac divellebant, ni iussu principis protectae repositaeque forent. Igitur inditus lecticae et a tribuno praetoriae cohortis deductus est, vario rumore, custos saluti an mortis exactor sequeretur. Eadem Plancinae invidia, maior gratia; eoque ambiguum habebatur, quantum Cæsar in eam liceret. Atque ipsa, donec mediae Pisoni spes, sociam se cuiuscumque fortunae et, si ita ferret, comitem exitii promittebat; ut secretis Augustae precibus veniam obtinuit, paulatim segregari a marito, dividere defensionem coepit. Quod reus postquam sibi exitiabile intellegit, an adhuc experiretur, dubitans, hortantibus filiis durat mentem senatumque rursum ingreditur; redintegratamque accusationem, infensas patrum voces, adversa et saeva cuncta perpessus, nullo magis exterritus est quam, quod Tiberium sine miseratione, sine ira, obstinatum clausumque vidit, ne quo affectu perrumperetur. Relatus domum, tamquam defensionem in posterum meditaretur, pauca conscribit obsignatque et liberto tradit; tum solita curando corpori exsequitur. Dein multam post noctem, egressa cubiculo der sattes om Bordet, hvis fjerde Side for Opvartningens Skylt var fri. — 3) *ministros*] dem, der havde opvartet ved Bordet. Slaver kunde kun med deres Herres Vilje tages i (pinligt) Forhør. — 7) *scripsissent*] nl. Piso og Plancina. — 11) *Gemonias*] nl. *scalas*, en Trappe paa Aventinerbjærget, hvorhen de henrettedes Lig slæbtes med Hager for derpaa at kastes i Tiberen. — 15) *quantum-liceret*] »hvor vidt T. vilde gaa mod hende«. — 24) *nullo*] som Subst., digit. og sølvvald. Brug.

uxore, operiri fores iussit; et copta luce perfozzo iugulo,
iacente humi gladio, repertus est.

Audire me memini ex senioribus, visum saepius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgaverit; sed amicos eius dictitavisse, literas Tiberii et mandata in Germanicum contineri, ac destinatum promere apud patres principemque arguere, ni elusus a Seiano per vana promissa foret; nec illum sponte extinctum, verum immisso percussore. Quorum neutrum adseveraverim; neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui nostram ad iuuentam duraverunt. Caesar flexo in maestitiam ore, suam invidiam tali morte quae sitam apud senatum *conquestus*, *M. Pisonem vocari iubet* crebrisque interrogationibus exquirit, qualem Piso diem supremum noctemque exegisset. Atque illo pleraque sapienter, quaedam inconsultius respondentे, recitat codicillos a Pisone in hunc ferme modum compositos: «Conspiratione inimicorum et invidia falsi criminis oppressus, quatenus veritati et innocentiae meae nusquam locus est, deos inmortales testor vixisse me, Caesar, cum fide adversum te, neque alia in matrem tuam pietate; vosque oro, liberis meis consulatis, ex quibus Gn. Piso qualicumque fortunae meae non est adiunctus, cum omne hoc tempus in urbe egerit, M. Piso repetere Syriam dehortatus est. Atque utinam ego potius filio iuveni quam ille patri seni cessisset. Eo impensis precor, ne meae pravitatis poenas innoxius luat. Per quinque et quadraginta annorum obsequium, per collegium consulatus quondam divo Augusto parenti tuo probatus et tibi amicus nec quicquam post haec rogaturus salutem infelcis filii rogo.» De Plancina nihil addidit. Post quae Tiberius adolescentem crimine civilis belli purgavit, patris quippe iussa, nec potuisse filium detrectare, simul nobilitatem domus, etiam ipsius quoquo modo meriti gravem casum miseratus. Pro Planicina cum pudore et flagitio disseruit, matris preces obtenu-

15) *recitat*] nl. Tiber. —

dens, in quam optimi cuiusque secreti questus magis ardescabant. Id ergo fas aviae, interfetricem nepotis adspicere, adloqui, eripere senatui. Quod pro omnibus civibus leges obtineant, uni Germanico non contigisse. Vitellii et Veranii voce defletum Caesarem, ab imperatore et Augusta defensam Plancinam. Proinde venena et artes tam feliciter expertas verteret in Agrippinam, in liberos eius, egregiamque aviam ac patrum sanguine miserrimae domus exsatiaret. Biduum super hac imagine cognitionis absumptum, urgente Tiberio, liberos Pisonis, matrem uti tuerentur. Et cum accusatores ac testes certatim perorarent respondentе nullo, miseratio quam invidia augebatur. Primus sententiam rogatus Aurelius Cotta consul (nam referente Caesare magistratus eo etiam munere fungebantur) nomen Pisonis radendum fastis censuit, partem bonorum publicandam, pars ut Gn. Pisoni filio concederetur, isque praenomen mutaret, M. Piso exuta dignitate et accepto quinquages sesterio in decem annos relegaretur, concessa Plancinae incolumitate ob preces Augustae. Multa ex ea sententia mitigata sunt a principe: ne nomen Pisonis fastis eximeretur, quando M. Antonii, qui bellum patriae fecisset, Iuli Antonii, qui domum Augusti violasset, manerent; et M. Pisonem ignominiae exemit concessitque ei paterna bona, satis firmus, ut saepe memoravi, adversum pecuniam et tum pudore absolutae Plancinae placabilior. Atque idem, cum Valerius Messalinus signum aureum in aede Martis Ultoris, Caecina Severus aram ultionis statuendam censuissent, prohibuit, ob externas ea victorias

12) *miseratio-augebatur*] Udeladelsen af *magis* er grundet i, at *augere* har en komparativisk Bet. — 17) *prænomen mutaret*] Han kaldte sig senere Lucius. — 17) *dignitate*] nl. *senatoria*. — 22) *Iuli An.*] Jfr. S. 9. — 23) *ignominiae*] den omtalte *relegatio*. — 26) *signum*] nl. af Mars. Templet for M. Ultor havde Avgust bygget paa det af ham anlagte Forum mellem Kvirinaler- og Aventinerbjærget i Følge et Læfte derom, hvis han fik hævnet Cæsars Mord. Her vare de af Partherne udleverede Faner ophængte. —

sacrari dictitans, domestica mala tristitia operienda. Addiderat Messalinus Tiberio et Augustae et Antoniae et Agrippinae Drusoque ob vindictam Germanici grates agendas omiseratque Claudii mentionem. Et Messalinum quidem
 5 L. Asprenas senatu coram percontatus est, an prudens praeterisset; ac tum demum nomen Claudii adscriptum est. Mihi, quanto plura recentium seu veterum revolvo, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obversantur. Quippe fama, spe, veneratione potius omnes
 10 destinabantur imperio, quam quem futurum principem fortuna in occulto tenebat. Paucis post diebus Caesar auctor senatui fuit Vitellio atque Veranio et Servaeo sacerdotia tribuendi; Fulcinio suffragium ad honores pollicitus monuit, ne facundiam violentia praecipitaret. Is finis fuit
 15 in ulciscenda Germanici morte, non modo apud illos homines, qui tum agebant, etiam securis temporibus vario rumore iactata. Adeo maxima quaeque ambigua sunt, dum alii quoquo modo audita pro conpertis habent, alii vera in contrarium vertunt, et gliscit utrumque posteritate.

20 Cæsar Neronem e liberis Germanici, iam ingressum iuuentam, commendavit patribus, utque munere capessendi vigintiviratus solveretur et quinquennio maturius quam per leges quaesturam peteret, non sine inrisu audientium postulavit. Praetendebat sibi atque fratri decreta eadem
 25 petente Augusto. Sed neque tum fuisse dubitaverim, qui

16) *etiam*] Et sed mangler foran dette Ord.

21) *iuuentam*] født Aar 7 e. K. — 22) *vigintiviratus*] en Benævnelse, som var indført af Avgust og omfattede flere *magistr. minores*, nl. *IIIviri capitales*, der forestode Arrest- og Fængselsvæsenet, *IIIviri monetales*, som besørgede Møntprægningen, *IVviri viarum curandarum*, der havde Opsigt med Gadevæsenet i Rom, og *Xviri stlitibus iudicandis*, som første Forsædet i Centumviralretten, en gammel Retsinstitution, der havde faaet en ny Ordning under Avgust (*stlis = lis*). En af disse Poster maatte den have beklædt, der vilde opnå Kvæsturen. — 22) *per leges*] 24 Aars Alderen var den gamle Grænse; Avgust havde rykket den tilbage til det 25de Aar. — *ter vñ dñs annal. 120*

eius modi preces occulti inluderent, ac tamen initia fastigii Caesaribus erant, magisque in oculis vetus mos, et privignis cum vitrico levior necessitudo quam avo adversum nepotem. Additur pontificatus et, quo primum die forum ingressus est, congiarium plebi admodum laetae, quod 5 Germanici stirpem iam puberem adspiciebat. Auctum dehinc gaudium nuptiis Neronis et Iuliae Drusi filiae. Utque haec secundo rumore, ita adversis animis acceptum, quod filio Claudii sacer Seianus destinaretur. Polluisse nobilitatem familiae videbatur suspectumque iam nimiae spei Seianum 10 ultro extulisse.

VIII. Lutorius Priscus's Proces. (21.)

Tiberio quartum Druso iterum consulibus Lutorium 15 Priscum equitem Romanum, post celebre carmen, quo Germanici suprema defleverat, pecunia donatum a Caesare, corripuit delator, obiectans aegro Druso composuisse, quod, si exstinctus foret, maiore praemio vulgaretur. Id Lutorius in domo P. Petronii, socru eius Vitellia coram multisque 20 inlustribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Ut delator exstitit, ceteris ad dicendum testimonium exterritis, sola Vitellia nihil se audivisse adseveravit. Sed arguentibus ad perniciem plus fidei fuit, sententiaque Haterii Agrippæ consulis designati indictum reo ultimum supplicium. Contra M'. Lepidus in hunc modum exorsus est: «Si, patres conscripti, unum id spectamus, quam nefaria voce Luto-

1) *inluderent*] Tac. mener, at der dog ikke var saa megen Grund til at opholde sig over, at Avgust bad om noget saa ringe, som nu over, at Tiber gjorde det. — 4) *pontificatus*] Han blev *flamen Augustalis*. — 4) *forum ingressus*] da han anlagde *toga virilis* og af sine Slægtninge ledsagedes til Forum. Dette skete i Reglen i 15 til 17 Aars Alderen, i Kejsertiden ofte tidligere (her i 13 Aars Ald.). — 8) *filio Cl.*] Drusus; han døde et Par Dage efter.

18) *delator*] en, som levede af at angive. — 20) *P. Petronii*] Hans Datter blev gift med den senere Kejser Vitellius. —

rius Priscus mentem suam et aures hominum polluerit, neque carcer neque laqueus, ne serviles quidem cruciatus in eum suffecerint. Sin flagitia et facinora sine modo sunt, suppliciis ac remediis principis moderatio maiorumque et 5 vestra exempla temperant, et vana a scelestis, dicta a maleficiis differunt, est locus sententiae, per quam neque huic delictum impune sit, et nos clementiae simul ac severitatis non paeniteat. Saepe audivi principem nostrum conquerentem, si quis sumpta morte misericordiam eius praevenisset. Vita Lutorii in integro sit, qui neque servatus in periculum rei publicae neque imperfectus in exemplum ibit. Studia illi, ut plena recordiae, ita inania et fluxa sunt; nec quicquam grave ac serium ex eo metuas, qui suorum ipse flagitiorum proditor non virorum animis sed 10 muliercularum adrepit. Cedat tamen urbe et bonis amissis aqua et igni arceatur; quod perinde censeo, ac si lege maiestatis teneretur.» Solus Lepido Rubellius Blandus e consularibus adsensit; ceteri sententiam Agrippae secuti, ductusque in carcerem Priscus ac statim examinatus. Id Tiberius 15 solitis sibi ambagibus apud senatum incusavit, cum extolleret pietatem quamvis modicas principis iniurias acriter ulciscientium, deprecaretur tam praecepites verborum poenas, laudaret Lepidum, neque Agrippam argueret. Igitur factum senatus consultum, ne decreta patrum ante *decumum* 20 diem ad aerarium deferrentur, idque vitae spatium damnis prorogaretur. Sed non senatui libertas ad paenitendum erat, neque Tiberius interiectu temporis mitigabatur.

IX. · Senatsforhandlinger om at hæmme Ødselheden. (22.)

G. Sulpicius D. Haterius consules sequuntur, inturbidus

2) *carcer-laqueus*] Hendiadys, da Henrettsen skete i Fængslet. — 2) *serv. cruciatus*] o: *crux*. — 25) *aerarium*] var tillige Statsarkiv.

31) *G. Sulpicius*] Br. til Kejser Galba. —

externis rebus annus, domi suspecta severitate adversum luxum, qui inmensum proruperat ad cuncta, quis pecunia prodigitur. Sed alia sumptuum, quamvis graviora, dissimulatis plerumque pretiis occultabantur; ventris et ganeae paratus adsiduis sermonibus vulgati fecerant curam, ne 5 princeps antiquae parsimoniae durius adverteret. Nam incipiente G. Bibulo ceteri quoque aediles disseruerant, sperni sumptuariam legem vetitaque utensilium pretia augeri in dies, nec mediocribus remediis sisti posse. Et consulti patres integrum id negotium ad principem distulerant. Sed Tiberius, saepe apud se pensitato, an coerceri tam profuse cupidines possent, num coercitio plus damni in rem publicam ferret, quam indecorum adtrectare, quod non obtineret vel retentum ignominiam et infamiam viorum inlustrium posceret, postremo literas ad senatum 10 conposuit, quarum sententia in hunc modum fuit. «Ceteris forsitan in rebus, patres conscripti, magis expeditat me coram interrogari et dicere, quid e re publica censem: in hac relatione subtrahi oculos meos melius fuit, ne, denotantibus vobis ora ac metum singulorum, qui pudendi luxus arguerentur, ipse etiam viderem eos ac velut deprenderem. Quod si mecum ante viri strenui, aediles, consilium habuissent, nescio, an suasurus fuerim omittere potius praevalida et adulta vitia quam hoc adsequi, ut palam fieret, quibus flagitiis inparies essemus. Sed illi 15 quidem officio functi sunt, ut ceteros quoque magistratus sua munia inplere velim; mihi autem neque honestum silere neque proloqui expeditum, quia non aedilis aut praetoris aut consulis partis sustineo. Maius aliquid et excelsius a principe postulatur; et cum recte factorum sibi 20 quidem officio functi sunt, ut ceteros quoque magistratus sua munia inplere velim; mihi autem neque honestum silere neque proloqui expeditum, quia non aedilis aut praetoris aut consulis partis sustineo. Maius aliquid et excelsius a principe postulatur; et cum recte factorum sibi 25

1) *specta sev.*] beskriv. Abl., parallel med *inturbidus*. — 5) *paratus*] = *adparatus*. — 6) *adverteret*] nl. *animum*. — 8) *sumpt. legem*] Avgsts fra Aar 22 f. K. — 8) *utensilium*] Jfr. S. 44. — 10) *distulerant*] «havde henvist». — 20) *denotantibus*] «i det I (med Blikket) udpege». —

quisque gratiam trahant, unius invidia ab omnibus peccatur. Quid enim primum prohibere et priscum ad morem recidere adgrediar? villarumne infinita spatia? familiarum numerum et nationes? argenti et auri pondus? aeris tabularumque miracula? promiscas viris et feminis vestes atque illa feminarum propria, quis lapidum causa pecuniae nostrae ad externas aut hostilis gentes transferuntur? Nec ignoro in conviviis et circulis incusari ista et modum posci; sed si quis legem sanciat, poenas indicat, idem illi, 5 civitatem verti, splendidissimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem, clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos veteres et diu auctos nisi per dura et aspera coerreas: corruptus simul et corruptor, aeger et flagrans animus haud levioribus remedii restinguendus 10 est, quam libidinibus ardescit. Tot a maioribus repertae leges, tot, quas divus Augustus tulit, illae oblivione, hae, quod flagitiosius est, contemptu abolitae securiorem luxum fecere. Nam si velis, quod nondum vetitum est, timeas, ne vetere; at si prohibita impune transcederis, neque 15 metus ultra neque pudor est. Cur ergo olim parsimonia pollebat? Quia sibi quisque moderabatur, quia unius urbis cives eramus; ne inritamenta quidem eadem intra Italianam dominantibus. Externis victoriis aliena, civilibus etiam nostra consumere didicimus. Quantulum istud est, de 20 quo aediles admonent! Quam, si cetera respicias, in levi habendum! At hercule nemo refert, quod Italia externae opis indiget, quod vita populi Romani per incerta maris 25

3) *recidere*] eg. om Planter «beskære». — 3) *familiarum-nationes*] En enkelt Rigmand ejede (Aar 8 f. K.) 4116 Slaver, og en egen Luxus var det at have dem af mange Nationaliteter. — 5) *promiscas-vestes*] Togaerne kom i Form og Stof ofte Kvindedragten nær; navnlig brugtes det fine, gjennemsigtige Silketøj fra Øen Kos meget. — 6) *fem. propria*] Smykker til Øren, Hals og Arme. — 21) *unius urbis*] indtil den latinske Krig. — 22) *intra Italianam*] indtil de puniske Krige. — 27) *vita-volvitur*] Rom forsynedes med Korn fra Sicilien, Afrika og Ægypten;

et tempestatum cotidie volvitur. Ac nisi provinciarum copiae et dominis et servitiis et agris subvenerint, nostra nos scilicet nemora nostraque villae tuebuntur. Hanc, patres conscripti, curam sustinet princeps, haec omissa funditus rem publicam trahet. Reliquis intra animum medendum 5 est: nos pudor, pauperes necessitas, divites satias in melius mutet. Aut si quis ex magistratibus tantam industriam ac severitatem pollicetur, ut ire obviam queat, hunc ego et laudo et exonerari laborum meorum partem fateor; sin accusare vitia volunt, dein, cum gloriam eius rei adepti 10 sunt, simultates faciunt ac mihi relinquunt, credite, patres conscripti, me quoque non esse offenditionum avidum; quas cum graves et plerumque iniquas pro re publica suscipiam, inanes et inritas neque mihi aut vobis usui futuras iure deprecor». Auditis Caesaris literis remissa aedilibus talis 15 cura; luxusque mensae, a fine Actiaci belli ad ea arma, quis Servius Galba rerum adeptus est, per annos centum profusis sumptibus exerciti, paulatim exolevere. Causas eius mutationis quaerere libet. Dites olim familiae nobilium aut claritudine insignes studio magnificentiae prolabebantur. Nam etiam tum plebem, socios, regna colere et coli licitum; ut quisque opibus, domo, paratu speciosus, per nomen et clientelas inlustrior habebatur. Postquam caedibus saevitum et magnitudo famae exitio erat, ceteri ad sapientiora convertere. Simul novi homines e municipiis et coloniis atque etiam provinciis in senatum crebro adsumpti domesticam parsimoniam intulerunt, et quamquam fortuna vel industria plerique pecuniosam ad senectam

altsaa var dets «Existsens» afhængig af Vind og Vejr. — 2) *agris*] Agerlandet i Italien var meget begrænset, da paa sine Steder alt var Parker og Haver. — 6) *nos*] o: *senatores*. — 15) *remissa aed. cura*] «Ædilerne lode Sagen falde.» — 17) *rerum adeptus est*] Selvald. Konstr. — 20) *prolabebantur*] «overskrede alle Grænser.» — 26) *provinciis*] nl. fremragende Mænd, der, efter at have faaet Borgerret, senere ved at faa Øvrighedsposter blevé Senatorer.

pervenirent, mansit tamen prior animus. Sed praecipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu victuque. Obsequium inde in principem et aemulandi amor validior quam poena ex legibus et metus. Nisi forte rebus 5 cunctis inest quidam velut orbis, ut, quem ad modum temporum vices, ita morum vertantur; nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoque aetas multa laudis et artium imitanda posteris tulit. Verum haec nobis *in* maiores certamina ex honesto maneant.

X. Senatsforhandlinger om Asylretten i de græske Kolonier. (22.)

Tiberius, vim principatus sibi firmans, imaginem anti-15 quitatis senatui praebebat postulata provinciarum ad disquisitionem patrum mittendo. Crebrescebat enim Graecas per urbes licentia atque impunitas asyla statuendi; complebantur templa pessimis servitiorum; eodem subsidio obaerati adversum creditores suspectique capitalium cri-20 minum receptabantur. Nec ullum satis validum imperium erat coercendis seditionibus populi, flagitia hominum ut caerimonias deum protegentis. Igitur placitum, ut mitterent civitates iura atque legatos. Et quaedam, quod falso usurpaverant, sponte omisere; multae vetustis superstitionibus aut meritis in populum Romanum fidebant. Magnaque eius diei species fuit, quo senatus maiorum beneficia, socrorum pacta, regum etiam, qui ante vim Romanam va-

17) *asyla*] I den ældste Tid varer Templer i Hellas Fristeder for visse Forbrydere og for alle forfulgte; i videste Omfang gjaldt dette dog kun visse Helligdomme, de øvrige havde blot lokal Betydning. Da Rom var blevet Herre over Lilleasien, gjorde Byerne her Krav paa Asylret for alle deres Templer, og Romerne fandt sig deri, da det i mangt et Tilfælde kunde komme deres egne Borgere til gode; men da disse Asyler mer og mer blevе Tilflugtssteder for Samsundets Bærme, blev en Forandring nødvendig. — 23) *iura*] Aktstykker eller andet, hvorpaa Asylretten støttedes. —

luerant, decreta ipsorumque numinum religiones introspexit, libero, ut quandam, quid firmaret mutaretve. Primi omnium Ephesii adiere, memorantes, non, ut vulgus crederet, Dianam atque Apollinem Delo genitos: esse apud se Cenchreum amnem, lucum Ortygiam, ubi Latonam partu gra- 5 vidam et oleae, quae tum etiam maneat, adnisam edidisse ea numina, deorumque monitu sacramum nemus. Atque ipsum illuc Apollinem post imperfectos Cyclopas Iovis iram vitavisse. Mox Liberum patrem, bello victorem, supplicibus Amazonum, quae aram insiderant, ignovisse. Auctam hinc 10 concessu Herculis, cum Lydia poteretur, caerimoniam templo, neque Persarum dicione deminutum ius; post Macedonas, dein nos servavisse. Proximi hos Magnetes L. Scipionis et L. Sulla constitutis nitebantur, quorum ille Antiocho, hic Mithridate pulsis fidem atque virtutem Magnetum de- 15 coravere, uti Diana Leucophryenae perfugium inviolabile foret. Aphrodisenses posthac et Stratonicenses dictatoris Caesaris ob vetusta in partes merita et recens divi Augusti

2) *libero*] Jfr. *periculoso* S. 5. — 4) *Delo*] for *Deli*, som enk. Gange i Selvvald. — 5) *Ortygiam*] efter det gængse Sagn det oprindelige Navn for Delos. — 8) *Apollinem-vitavisse*] Da Zevs med Lybet havde dræbt Asklepios, fordi han havde vakt et Menneske fra Døden, dræbte Apollo, A.'s Fader, Kykloperne, som havde smedt Lybet. Forvist fra Olympen levede da Ap. som Menneske paa Jorden, efter det alm. Sagn hos Kong Admetos i Thessalien. — 10) *Amazonum*] Disse, hvis Bopæle henlagdes til Kavkasusegnene, vare efter Sagnene tilintetgjorte af Bakkhus eller af Herakles, Civilisationens Forkæmpe; men Resterne af dem troede man at gjenfinde i Hieroulderne (Kvinder, der havde viet sig til en Guddoms Tjeneste) ved forskjellige Templer, f. Ex. Artemis-templet i Efesos. Denne Artemis var en Frugtbarhedens Gudinde og forskjellig fra den egentl. græske A. Herostrat havde brændt det gamle Tempel, men et nyt var blevet opført, som var et af de 7 Under-værker, og hvoraf man nu har fundet Ruiner. — 11) *Lydia*] hvor han levede hos Omfare. — 13) *Magnetes*] i det kariske Magnesia ved Maeanders. — 13) *L. Scipionis*] *Asiatici* (190 f. K.). — 16) *Dianæ Leuc.*] ogsaa et for sin Skjønhed berømt Tempel, hvoraf Ruiner findes. — 17) *Aphrodis.*] i Afrodisis paa Gr. mellem Frygien og Karien. — 17) *Stratonic.*] i Stratonikea i Karien. —

decretum adulere, laudati, quod Parthorum inruptionem, nihil mutata in populum Romanum constantia, pertulissent. Sed Aphrodisiensium civitas Veneris, Stratonicensium Iovis et Triviae religionem tuebantur. Altius Hierocaesarienses 5 exposuere, Persicam apud se Dianam, delubrum rege Cyro dicatum; et memorabantur Perpennae, Isaurici multaque alia imperatorum nomina, qui non modo templo sed duobus milibus passuum eandem sanctitatem tribuerant. Exin Cyprii tribus *de delubris*, quorum vetustissimum Paphiae 10 Veneri auctor Aërias, post filius eius Amathus Veneri Amathusiae et Iovi Salaminio Teucer, Telamonis patris ira pro-fugus, posuissent. Auditae aliarum quoque civitatum legationes. Quorum copia fessi patres, et quia studiis certabatur, consulibus permisere, ut perspecto iure, et si qua 15 iniquitas involveretur, rem integrum rursum ad senatum referrent. Consules super eas civitates, quas memoravi, apud Pergamum Aesculapii conpertum asylum rettulerunt; ceteros obscuris ob vetustatem initis nisi. Nam Smyrnaeos oraculum Apollinis, cuius imperio Stratonicidi Ven- 20 neri templum dicaverint, Tenios eiusdem carmen referre, quo sacrare Neptuni effigiem aedemque iussi sint. Pro-piora Sardianos: Alexandri victoris id donum. Neque minus Milesios Dareo rege nisi; sed cultus numinum utrisque

1) *Parthor. inrupt.*] 40 f. K. — 4) *Hierocæs.*] i Hierocæsarea i den Del af Lydien, hvis Beboere kaldtes de persiske Lydere. — 6) *Perpennæ*] fangede 129 f. K. Aristonikos, en vægte Søn af Kong Eymenes, der trods Attalos's Testamente havde sat sig i Besiddelse af Dele af Lille-asien. — 6) *Isaurici*] P. Servilius Is. kæmpede i Aarene 78—75 mod de isavriske og kilikiske Sørøvere og undervang Kilkiyen. — 11) *Teu-
cer*] havde maattet flygte fra sin Fædreneø Salamis, fordi han ikke havde afværget sin Halvbroder Aias's Selvmord. — 13) *studiis*] «Partiskhed». — 17) *conpertum*] «anerkjendt». — 19) *Stratonicidi Ven.*] Den Afrodite, som her fra gammel Tid dyrkedes, har maaske senere faaet sit Tilnavn ved at identificeres med den syriske Konge Antiochos Soters apoteoserede Hustru Stratonike. — 20) *Tenios*] Indb. paa Øen Tenos. — 22) *Sardianos*] I Sardes fandtes et Artemistempel. — 23) *Milesios*] Her var et Tempel for den didymeiske Apollo, som ødelagdes af

Dianam aut Apollinem venerandi. Petere et Cretenses simulacro divi Augusti. Factaque senatus consulta, quis multo cum honore modus tamen praescribebatur, iussique 5 ipsis in templis figere aera sacrandam ad memoriam, neu specie religionis in ambitionem delaberentur. 5

XI. Seians stigende Magt. (23—27.)

G. Asnio G. Antistio consulibus nonus Tiberio annus erat compositae rei publicae, florentis domus (nam Germani mortem inter prospera ducebant), cum repente turbare fortuna coepit, saevire ipse aut saevientibus vires praebere. Initium et causa penes Aelium Seianum cohortibus praetoriis praefectum, cuius de potentia supra memoravi; nunc originem, mores, et quo facinore dominationem raptum 10 15 ierit, expediam. Genitus Vulsciis patre Seio Strabone equite Romano, et prima iuventa Gaium Caesarem divi Augusti nepotem sectatus, mox Tiberium variis artibus devinxit, adeo ut obscurum adversum alias sibi uni incautum intectumque efficaret, non tam sollertia (quippe isdem 20 artibus victus est) quam deum ira in rem Romanam, cuius pari exitio viguit ceciditque. Corpus illi laborum tolerans, animus audax; sui obtegens, in alias criminator; iuxta adulatio et superbia; palam compositus pudor, intus summa apiscendi libido, eiusque causa modo largitio et luxus, 25 saepius industria ac vigilantia, haud minus noxiae, quoties parando regno finguntur. Vim praefectureae modicam

Xerxes, men blev gjenopbygget i et Omfang, der overgik ethvert andet Oldtidstempels. — 1) *petere*] om Oprettelsen af en ny Asylret. — 4) *aera*] Broncetayler, hvori Senatsbeslutningerne var indgravede. Derved undgik man fremtidig Tvist.

16) *Vulsciis*] i Etrurien. — 20) *isdem art.*] sigter til den Snedighed, Tiber brugte, da han vilde fælde Seian. — 22) *pari exitio*] Medens Seian havde Magten, forlede han Tiber til mange grusomme Handlinger; efter hans Fald rasede Tiber efter eget Tykke. — 24) *con-
positus*] «paatagen». — 27) *praefecture*] over Prætorianerne. —

antea intendit, dispersas per urbem cohortes una in castra conducendo, ut simul imperia acciperent, numeroque et robore et visu inter se fiducia ipsis, in ceteros metus ore-
 retur. Praetendebat lascivire militem diductum; si quid
 5 subitum ingruat, maiore auxilio pariter subveniri; et seve-
 rius acturos, si vallum statuatur procul urbis inlecebris.
 Ut perfecta sunt castra, inrepere paulatim militares ani-
 mos adeundo, appellando; simul centuriones ac tribunos
 10 ipse deligere. Neque senatorio ambitu abstinebat clientes
 suos honoribus aut provinciis ornandi, facili Tiberio atque
 ita prono, ut socium laborum non modo in sermonibus,
 sed apud patres et populum celebraret colique per theatra
 et fora effigies eius interque principia legionum sineret.
 Ceterum plena Caesarum domus, iuvenis filius, nepotes
 15 adulti moram cupitis adferebant; et quia vi tot simul cor-
 ripere intutum, dolus intervalla scelerum poscebat. Pla-
 cuit tamen occultior via et a Druso incipere, in quem re-
 centi ira ferebatur. Nam Drusus inpatiens aemuli et animo
 commotior, orto forte iurgio, intenderat Seiano manus et
 20 contra tendentis os verberaverat. Igitur cuncta temptanti
 promptissimum visum ad uxorem eius Liviam convertere,
 quae soror Germanici, formae initio aetatis indecorae, mox
 pulchritudine praecellebat. Hanc ut amore incensus adul-
 terio pellexit, et postquam primi flagitii potitus est (neque
 25 femina amissa pudicitia alia abnuerit), ad coniugii spem,
 consortium regni et necem mariti inpullit. Atque illa, cui
 avunculus Augustus, socrer Tiberius, ex Druso liberi, seque-

1) *per urbem*] Ogsaa i Naboyerne havde en Del været indkvarteret. —
 1) *una castra*] lidt uden for Rom mellem *porta Viminalis* og *p. Collina*. —
 7) *inrepere animos*] Jfr. *intrumpere* S. 51. — 9) *senatorio amb.*] *at skaffe sig Parti i Senatet*; *ornandi* hører som en defin. Gen. til *ambitu*. Ved nemlig at skaffe sine Klenter Øvrighedsposter fik han dem ind i Senatet. — 13) *principia* den store Plads i Lejren, hvor Felt-herrens Telt var, hvor Faner og Örne og Kejserens Billed stode, og hvor Forsamlinger holdtes. — 14) *nepotes*] Drusus's og Germanicus's Sønner. — 19) *commotior*] *lidenskabelig*. — 27) *avunculus*] nl. ma-

ac maiores et posteros municipali adultero foedabat, ut pro honestis et praesentibus flagitiosa et incerta exspectaret. Sumitur in conscientiam Eudemus, amicus ac medicus Liviae, specie artis frequens secretis. Pellit domo Seianus uxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat, 5 ne pellici suspectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diversa interdum consilia adferebat.

Interim anni principio Drusus ex Germanici liberis togam virilem sumpsit, quaeque fratri eius Neroni decreverat senatus, repetita. Addidit orationem Caesar multa cum laude filii 10 sui, quod patria benevolentia in fratris liberos foret. Nam Drusus, quamquam arduum sit, eodem loci potentiam et concordiam esse, aequus adolescentibus aut certe non aduersus habebatur. Exin vetus et saepe simulatum proficisci in provincias consilium refertur. Multitudinem 15 veteranorum praetexebat imperator et dilectibus supplendos exercitus; nam voluntarium militem deesse, ac si suppeditet, non eadem virtute ac modestia agere, quia plerumque inopes ac vagi sponte militiam sumant. Percensuitque cursim numerum legionum, et quas provincias tutarentur. 20 Quod mihi quoque exsequendum reor, quae tunc Romana copia in armis, qui socii reges, quanto sit angustius imperitatum. Italiam utroque mari duae classes, Misenum apud et Ravennam, proximumque Galliae litus constratae naves praesidebant, quas Actiaca victoria captas Augustus 25 in oppidum Foroiuliense miserat valido cum remige. Sed praecipuum robur Rhenum iuxta, commune in Germanos

ior, jfr. S. 61. — 4) *frequens secretis*] *jævnlig til Stede ved hemmelige Raadslagninger*.

15) *multitudinem-exercitus*] Han vilde være til Stede for at forebygge Uroligheder blandt Veteranerne, hvis de ved deres Afskedigelse ikke vare tilfredse med de Belønninger, de fik; ogsaa Udskrivningen af Borgerne rundt om i Riget var undertiden forbunden med Vanskeligheder. — 22) *angustius*] i Forhold til Trajans Tid. — 26) *opp. Foroiuliense*] Forum Iulii, nu Fréjus, paa Frankrigs Sydkyst. —

Gallosque subsidium, octo legiones erant. Hispaniae re-
cens perdomitae tribus habebantur. Mauros Iuba rex
acceperat donum populi Romani. Cetera Africae per duas
legiones parique numero Aegyptus, dehinc initio ab Syriae
5 usque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum
sinu ambitur, quattuor legionibus coercita, adcolis Hiberi
Albanoque et aliis regibus, qui magnitudine nostra prote-
guntur adversum externa imperia. Et Thraciam Rhoeme-
talces ac liberi Cotyis, ripamque Danuvii legionum duae
10 in Pannonia, duae in Moesia adtinebant, totidem apud Dal-
matiam locatis, quae positu regionis a tergo illis, ac si
repentinum auxilium Italia posceret, haud procul acciren-
tur, quamquam insideret urbem proprius miles, tres urba-
nae, novem praetoriae cohortes, Etruria ferme Umbriaque
15 delectae aut vetere Latio et coloniis antiquitus Romanis.

At apud idonea provinciarum sociae triremes alaeque et
auxilia cohortium, neque multo secus in iis virium; sed
persequi incertum fuit, cum ex usu temporis hue illuc
mearent, gliscerent numero et aliquando minuerentur. Con-
20 gruens crediderim recensere ceteras quoque rei publicae
partes, quibus modis ad eam diem habitae sint, quoniam
Tiberio mutati in deterius principatus initium ille annus

2) *perdomitae*] ved de af Avgust selv forte Krige mod Asturerne og Kantabrerne (25—19 f. K.). — 2) *Iuba*] S. af den 1 Sl. ved Thapsus overvundne Kong Juba; nu regerede hans Søn Ptolemæus i Mavretanien. — 3) *duas legiones*] Ellers kun én, men Takfarinas's Opstand havde gjort en Forøgelse af Hæren nødvendig. — 6) *Hibero Albanoque*] syd for Kavkasus. — 8) *externa imp.*] i sør Partherne. — 8) *Rhoemetalces-Cotyis*] Avgust havde efter et tidligere Konges Død delt Riget mellem hans Broder Rheskuporis og hans Søn Kotys; hin havde ladet denne dræbe, men blev selv ved en Domfældelse i Rom berøvet Regeringen, hvorpaa hans Søn Rhometalkes og Kotys's Sønner fik Riget til Deling. — 13) *urbanæ*] Politisoldater. — 14) *Etruria*] = *ex E.*, jfr. Fort. — 15) *vetere Latio*] ø: de Byer, der før Aar 90 f. K. havde *ius Latii* og i det Aar fik Borgerret ved *lex Julia*. — 15) *colonis-Rom.*] kun i Italien. — 16) *idonea prov.*] "passende Punkter i Pr.". — 17) *se-
cus*] = *minus*. —

adtulit. Iam primum publica negotia et privatorum maxima
apud patres tractabantur, dabaturque primoribus disserere,
et in adulacionem lapsos cohiebat ipse; mandabatque
honores nobilitatem maiorum, claritudinem militiae, inlu-
stres domi artes spectando, ut satis constaret non alios 5
potiores fuisse. Sua consulibus, sua praetoribus species;
minorum quoque magistratum exercita potestas; legesque,
si maiestatis quaestio eximeretur, bono in usu. At fru-
menta et pecuniae vectigales, cetera publicorum fructuum
societatibus equitum Romanorum agitabantur. Res suas 10
Caesar spectatissimo cuique, quibusdam ignotis ex fama
mandabat, semelque adsumpti tenebantur prorsus sine
modo, cum plerique isdem negotiis insenescerent. Plebes
aci quidem annona fatigabatur, sed nulla in eo culpa ex
principe: quin infecunditati terrarum aut asperis maris 15
obviam iit, quantum inpendio diligentiaque poterat. Et
ne provinciae novis oneribus turbarentur, utque vetera sine
avaritia aut crudelitate magistratum tolerarent, providebat;
corporum verbera, ademptiones bonorum aberant. Rari
per Italiam Caesaris agri, modesta servitia, intra paucos 20
libertos domus; ac si quando cum privatis disceptaret,
forum et ius.

Quae cuncta non quidem comi via, sed horridus ac

1) *privatorum max.*] I Sager om *crimen maiestatis* og *de repetundis* havde Senatet fra Avgusts Tid Jurisdiktionen over Senatorer, deres Hu-
struer og voxne Børn. — 3) *mandabat*] Dels foreslog han selv, dels
segte kun de, som stolede paa at vinde hans Billigelse. — 8) *frumenta*] der ydedes som Afgift, f. Ex. fra Sicilien. — 9) *publ. fructuum*] indi-
rekte Statsindtægter, som Told, Afgifter af Skove, Græsningsland, Sør,
Bjærgværker og Saltværker. Disse forpagtedes af Riddere, der sluttede
sig sammen i Kompanier (*societates*). — 10) *res suas*] Indtægter, der
gik i den kejserlige Kasse, *fiscus*. Til at opkræve dem havde Kejseren
procuratores i alle Provinser. — 12) *sine modo*] "uden Tidsgrænse".
Denne Forandring, hvorfod Kejserregeringen ganske havde brudt med
Republikkens Princip, var i mange Maader et stort Gode for Provins-
boerne. — 19) *rari*] Senere erhvervede Kejserne sig ved Konfiskationer
store *latifundia*.

plerumque formidatus, retinebat tamen, donec morte Drusi
verterentur; nam dum superfuit, mansere, quia Seianus in-
cipiente adhuc potentia bonis consiliis notescere volebat,
et ulti metuebatur non occultus odii, sed crebro querens
5 incolumi filio adiutorem imperii alium vocari. Et quantum
superesse, ut collega dicatur? Primas dominandi spes in
arduo: ubi sis ingressus, adesse studia et ministros. Ex-
structa iam sponte praefecti castra, datos in manum mili-
tes; cerni effigiem eius in monumentis Gn. Pompei; com-
10 munes illi cum familia Drusorum fore nepotes: precandam
post haec modestiam, ut contentus esset. Neque raro
neque apud paucos talia iaciebat, et secreta quoque eius
corrupta uxore prodebantur. Igitur Seianus maturandum
ratus deligit venenum, quo paulatim inrepente fortuitus
15 morbus adsimularetur. Id Druso datum per Lygum spa-
donem, ut octo post annos cognitum est. Ceterum Tiberius
per omnes valetudinis eius dies nullo metu, an ut
firmitudinem animi ostentaret, etiam defuncto nequam
sepulto, curiam ingressus est. Consulesque sede vulgari
20 per speciem maestitiae sedentes honoris locique admonuit,
et effusum in lacrimas senatum victo gemitu simul oratione
continua erexit: Non quidem sibi ignarum, posse ar-
gui, quod tam recenti dolore subierit oculos senatus: vix
propinquorum adloquia tolerari, vix diem adspici a plerisque
25 lugentium. Neque illos inbecillitatis dammandos; se tamen
fortiora solacia e complexu rei publicae petivisse. Misera-
tusque Augustae extremam senectam, rudem adhuc nepo-

tum et vergentem aetatem suam, ut Germanici liberi, unica
praesentium malorum levamenta, inducerentur, petivit.
Egressi consules firmatos adloquio adolescentulos deduc-
tosque ante Caesarem statuunt. Quibus adprensis «Pati-
5 pres conscripti, hos» inquit «orbatis parente tradidi patruo ip-
sorum precatusque sum, quamquam esset illi propria sub-
oles, ne secus quam suum sanguinem foveret, adtolleret
sibique et posteris conformaret. Erepto Druso preces ad
vos converto disque et patria coram obtestor: Augusti
10 pronepotes, clarissimis maioribus genitos, suscipe, regite, vestram meamque vicem explete. Hi vobis, Nero et Druse,
parentum loco. Ita nati estis, ut bona malaque vestra ad
rem publicam pertineant». Magno ea fletu et mox preca-
tionibus faustis audita; ac si modum orationi posuisset,
misericordia sui gloriaque animos audientium 15 inpleverat;
ad vana et toties inrisa revolutus, de reddenda re publica,
utque consules seu quis alius regimen susciperent, vero
quoque et honesto fidem dempsit. Memoriae Drusi eadem,
quae in Germanicum, decernuntur, plerisque additis, ut
ferme amat posterior adulatio. Funus imaginum pompa 20 maxime inlustre fuit, cum origo Iuliae gentis Aeneas om-
nesque Albanorum reges et conditor urbis Romulus, post
Sabina nobilitas, Attus Clausus ceteraque Claudiorum
effigies longo ordine spectarentur.

In tradenda morte Drusi, quae plurimis maximeque 25 fidis auctoribus memorata sunt, rettuli; sed non omiserim
eorundem temporum rumorem, validum adeo, ut nondum
exolescat. Corrupta ad scelus Livia, Seianum Lygdi quoque
animum stupro vinxisse, quod is aetate atque forma carus
domino interque primores ministros erat; deinde inter 30

4) ulti] Drusus. — 9) monumentis Gn. P.] o: hans Stenteater. —
9) communis-nepotes] Jfr. S. 87. — 10) precandam-modestiam] Man-
maatte for Fremtiden bede Guderne give Seian Maadehold i Brugen af
hans Magt. — 16) octo post annos] 31 e. K., da Seians forskudte Hu-
stru Apicata efter hans Fald og deres Børns grusomme Henrettelse for
at hævne sig røbede Tiber Hemmeligheden ved hans Søns Død. —
19) sede vulgari] paa en af de almindelige Pladser i Senatet, modsat
sella curulis. —

10) pronepotes] ved dobbelt Adoption. — 11) Nero et Druse] Den endnu
kun 11aarige Caligula var ikke medtagen i Senatet. — 15) inpleverat] en udvidet Brug af Indik.; smlgn. potuerat. — 23) Attus Clausus] en
Sabiner, der 504 drog til Rom og der under Navnet Appius Claudius
blev Stamfader til den store claudiske Slægt.

conscios ubi locus beneficij tempusque composita sint, eo audaciae provectum, ut verteret et occulto indicio Drusum veneni in patrem arguens moneret Tiberium, vitandam portionem, quae prima ei apud filium epulanti offerretur. Ea 5 fraude captum senem, postquam convivium inierat, exceptum poculum Druso tradidisse; atque illo ignaro et iuveniliter hauriente, auctam suspicionem, tamquam metu et pudore sibimet inrogaret mortem, quam patri struxerat. Haec vulgo iactata super id, quod nullo auctore certo fir- 10 mantur, prompte refutaveris. Quis enim mediocri prudentia, nedum Tiberius, tantis rebus exercitus, inauditio exiitum offerret, idque sua manu et nullo ad paenitendum regressu? Quin potius ministrum veneni excruciaret, auctorem exquireret, insita denique etiam in extraneos cunc- 15 tatione et mora adversum unicum et nullius ante flagitii conpertum uteretur? Sed quia Seianus facinorum omnium repertor habebatur, ex nimia caritate in eum Caesaris et ceterorum in utrumque odio quamvis fabulosa et immania credebantur, atrociore semper fama erga dominantium 20 exitus. Ordo alioqui sceleris, per Apicatam Seiani proditus, tormentis Eudem ac Lygdi patefactus est. Neque quisquam scriptor tam infensus exstitit, ut Tiberio obiectaret, cum omnia alia conquirerent intenderentque. Mihi tradendi arguendique rumoris causa fuit, ut claro sub exemplo fal- 25 sas audientes depellerem peteremque ab iis, quorum in manus cura nostra venerit, ne divulgata atque incredibilia avide accepta veris neque in miraculum corruptis antehabent.

Ceterum laudante filium pro rostris Tiberio, senatus 30 populusque habitum ac voces dolentum simulatione magis

2) *verteret*] intrans. — 3) *veneni*] «Forsøg paa at forgive». — 19) *erga*] «ved».

29) *laudante*] Ved Ligfærdens holdt en af de nærmeste og anseligste Slægtninge en *laudatio*.

quam libens induebat, domumque Germanici revirescere occulti laetabantur. Quod principium favoris et mater Agrippina spem male tegens perniciem acceleravere. Nam Seianus ubi videt mortem Drusi inultam interfectoribus, sine maerore publico esse, ferox scelerum, et quia prima 5 provenerant, volutare secum, quonam modo Germanici liberos perverteret, quorum non dubia successio. Neque spargi venenum in tres poterat, egregia custodum fide et pudicitia Agrippinae inpenetrabili. Igitur contumaciam eius insectari, vetus Augustae odium, recentem Liviae con- 10 scientiam exagitare, ut superham fecunditate, subnixam popularibus studiis inhiare dominationi apud Caesarem arguerent, tentatque haec callidis criminotoribus, inter quos delegerat Iulium Postumum, per adulterium Mutiliae Priscae, inter intimas aviae, et consiliis suis peridoneum, quia Prisca 15 in animo Augustae valida anum suapte natura potentiae anxiā insociabilem nurui efficiebat. Agrippinae quoque proximi inliciebantur pravis sermonibus tumidos spiritus perstimulare.

Idem annus alio quoque luctu Caesarem adfecit al- 20 terum ex geminis Drusi liberis extingendo neque minus morte amici. Is fuit Lucilius Longus, omnium illi tristium laetorumque socius unusque e senatoribus Rhodii secessus comes. Ita quamquam novo homini censorium funus, effigiem apud forum Augusti publica pecunia patres decre- 25 vere, apud quos etiam tum cuncta tractabantur, adeo ut procurator Asiae Lucilius Capito accusante provincia causam dixerit, magna cum adseveratione principis, non se ius nisi in servitia et pecunias familiares dedisse; quod si vim praetoris usurpasset manibusque militum usus foret, 30 sprepta in eo mandata sua; audirent socios. Ita reus co-

23) *Rhodii sec.*] Se S. 4. — 24) *censorium funus*] = *publicum f.*, saa kaldet, fordi i Republikkens Tid Censorerne bortlitterede alt, hvad der skulde udføres paa Statens Bekostning. — 29) *familiares*] o: Kejserens. —

gnito negotio damnatur. Ob quam ultionem et quia priore anno in G. Silanum vindicatum erat, decrevere Asiae urbes templum Tiberio matrique eius ac senatui. Et permisum statuere; egitque Nero grates ea causa patribus 5 atque ayo laetas inter audientium affectiones, qui recenti memoria Germanici illum adspici, illum audiri rebantur. Aderantque iuveni modestia ac forma principe viro digna, notis in eum Seiani odiis ob periculum gratiora.

Cornelio Cethego Visellio Varrone consulibus pontifices eorumque exemplo ceteri sacerdotes, cum pro incolumentate principis vota susciperent, Neronem quoque et Drusum isdem dis commendavere, non tam caritate iuvenum quam adulazione, quae moribus corruptis perinde anceps, si nulla et ubi nimia est. Nam Tiberius haud umquam domui Germanici mitis, tum vero aequari adolescentes senectae suae inpatienter indoluit; accitosque pontifices percontatus est, num id precibus Agrippinae aut minis tribuissent. Et illi quidem, quamquam abnuerent, modice perstricti; etenim pars magna e propinquis ipsius aut primores civitatis erant; ceterum in senatu oratione monuit in posterum, ne quis mobiles adolescentium animos prae-maturis honoribus ad superbiam extolleret. Instabat quippe Seianus incusabatque diductam civitatem ut civili bello; esse, qui se partium Agrippinae vocent, ac ni resistatur, fore plures; neque aliud gliscentis discordiae remedium, quam si unus alterve maxime prompti subverterentur. Qua causa G. Silius et Titium Sabinum adgreditur. Amicitia Germanici perniciosa utriusque, Silio et quod, ingentis exercitus septem per annos moderator partisque apud Germaniam triumphalibus Sacroviriani belli vitor, quanto ma-

2) *G. Silanum*] blev dømt for Pengeudpresninger i sin Provins Asien og for Majestætsforbrydelse. — 4) *Nero*] som Ordfrører.

11) *vota suscip.*] i Beg. af Januar. — 13) *anceps*] «farlig». — 29) *septem*] 14—21 e. K. — 30) *Sacroviriani*] Julius Sacrovir vakte

iore mole procideret, plus formidinis in alios dispergebatur. Credebant plerique auctam offensionem ipsius intemperantia, inmodice iactantis suum militem in obsequio duravisse, cum alii ad seditiones prolaberentur, neque mansurum Tiberio imperium, si iis quoque legionibus cupido novandi 5 fuisse. Destruji per haec fortunam suam Caesar inparemque tanto merito rebatur. Nam beneficia eo usque laeta sunt, dum videntur exsolvi posse; ubi multum antevenere, pro gratia odium redditur. Erat uxor Silio Sosia Galla, caritate Agrippinae invisa principi. Hos corripi, dilato ad 10 tempus Sabino, placitum, inmissusque Varro consul, qui paternas inimicitias obtendens odiis Seiani per dedecus suum gratificabatur. Precante reo brevem moram, dum accusator consulatu abiret, adversatus est Caesar: solitum quippe magistratibus diem privatis dicere; nec infringendum 15 consulis ius, cuius vigiliis niteretur, ne quod res publica detrimentum caperet. Proprium id Tiberio fuit scelera nuper reperta priscis verbis obtegere. Igitur multa adseveratione, quasi aut legibus cum Silio ageretur, aut Varro consul aut illud res publica esset, coguntur patres. Silente 20 reo vel, si defensionem cooptaret, non occultante, cuius ira premeretur, conscientia belli Sacrovir diu dissimulatus, victoria per avaritiam foedata et uxor Sosia arguebantur. Nec dubie repetundarum criminibus haerebant, sed cuncta quaestione maiestatis exercita, et Silius imminentem dam- 25 nationem voluntario fine paevertit. Saevitum tamen in bona, non ut stipendiariis pecuniae redderentur, quorum

21 e. K. et Oprør i Gallien, som S. dæmpede. — 4) *mansurum*] nl. fuisse. — 6) *inparem*] nl. haberi. — 12) *paternas*] Hans Fader havde i Krigen mod de oprørskne Galler maattet afstaa Kommandoen til S. — 22) *conscientia belli*] «nugtet han var vidende om Oprør». — 23) *uxor Sosia*] nl. hvad hun havde gjort eller forlebet ham til. — 26) *tamen*] skjønt han havde unddraget sig Dommen ved Døden. — 27) *stipendiariis*] de Provinser Beboere, som udredede en bestemt aarlig Afgift. —

nemo repebat, sed liberalitas Augusti avulsa, computatis singillatim, quae fisco petebantur. Ea prima Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Sosia in exilium pellitur Asinii Galli sententia, qui partem bonorum publicandam, 5 pars ut liberis relinqueretur, censuerat. Contra M'. Lepidus quartam accusatoribus secundum necessitudinem legis, cetera liberis concessit. Hunc ego Lepidum temporibus illis gravem et sapientem virum fuisse conperior; nam pleraque ab saevis adulationibus aliorum in melius flexit. 10 Neque [tamen] temperamenti egebat, cum aequabili auctoritate et gratia apud Tiberium viguerit. Unde dubitare cogor, fato et sorte nascendi, ut cetera, ita principum inclinatio in hos, offensio in illos, an sit aliquid in nostris consiliis, liceatque inter abruptam contumaciam et deformem obsequium pergere iter ambitione ac periculis vacuum. At 15 Messalinus Cotta haud minus claris maioribus, sed animo diversus, censuit cavendum senatus consulto, ut quamquam insontes magistratus et culpae alienae nescii provincialibus uxorum criminibus perinde quam suis plecterentur.

20 Cornelio Cocco Asinio Agrippa consulibus Cremutius Cordus postulatur, novo ac tunc primum auditio crimine, quod editis annalibus laudatoque M'. Bruto G. Cassium Romanorum ultimum dixisset. Accusabant Satrius Secundus et Pinarius Natta, Seiani clientes. Id perniciabile reo, 25 et Caesar truci vultu defensionem accipiens, quam Cremu-

1) *liberalitas Aug.*] Hvad A. fordum havde givet S., blev nu efter en nøjagtig Gjennemgangen af de enkelte Poster (*comput. singill.*) inddraget igjen. — 2) *erga*] jfr. S. 102. — 3) *diligentia*] = *avaritia*, jfr. Tacitus's Ord S. 85. — 6) *legis*] nl. *Iuliae de maiestate*. Denne Bestemmelse var en væsentlig Aarsag til Delatorernes store Antal. — 10) *negue temp. egebat*] «Og han behøvede ikke heller at lægge Baand paa sig». Det vist nok ved en Fejl indkomne *tamen* forstyrrer aldeles Meningen.

20) *Crem. Cordus*] Forf. til et tabt Værk om Republikkens Undergang og Kejserdømmets Begyndelse. — 22) *G. Cassium-ultimum*] Disse Ord lægger Plutarch Brutus i Munden. — 25) *et Caesar-accipiens*] s: *et quod C.-acepit*.

tius, relinquendae vitae certus, in hunc modum exorsus est: «Verba mea, patres conscripti, arguuntur: adeo factorum innocens sum. Sed neque haec in principem aut principis parentem, quos lex maiestatis amplecit; Brutum et Cassium laudavisse dico, quorum res gestas cum 5 plurimi conposuerint, nemo sine honore memoravit. Titus Livius, eloquentiae ac fidei paeclarus in primis, Gn. Pompeium tantis laudibus tulit, ut Pompeianum eum Augustus appellaret; neque id amicitiae eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum nusquam 10 latrones et parricidas, quae nunc vocabula inponuntur, saepe ut insignis viros nominat. Asinii Pollio scripta egregiam eorundem memoriam tradunt, Messalla Corvinus imperatorem suum Cassium praedicabat; et uterque opibus atque honoribus perviguere. Marci Ciceronis libro, quo 15 Catonem caelo aequavit, quid aliud dictator Caesar quam rescripta oratione, velut apud iudices, respondit? Antonii epistolae, Brutis contiones falsa quidem in Augustum probra, sed multa cum acerbitate habent; carmina Bibaculi et Catulli referta contumeliis Caesarum leguntur: sed ipse 20

7) *fidei*] «Upartiskhed». — 9) *Scipionem*] Metellus Sc., Pompeius's Svergfader og Cæsars erklarede Modstander, dræbte sig selv efter Sl. ved Thapsus (46 f. K.). — 10) *Afranium*] en ivrig Pompeianer, fangedes og dræbtes kort efter Sl. ved Thapsus. — 12) *Asinii Poll.*] Hans hist. Værk handlede om Borgerkrigene fra det første Triumvirat. — 13) *Messalla Corv.*] stod på Cassius's Side, indtil han efter Sl. ved Filippi sluttede sig til Octavian, hos hvem han nød stor Anseelse. Han var en berømt Taler, syslede med antikvariske og literære Forsknninger, var en Beskytter af Digtning og Videnskab og en personlig Ven af flere Digtere, som Horats og Tibul. — 14) *praedicabat*] nl. mundtlig. — 15) *Ciceronis libro*] kaldet «*Cato*», hvori han med stadig Hentydning til Cæsar havde skildret Catos republikanske Sindelag. Cæsar skrev et Modskrift «*Anticato*» derimod. — 17) *Antonii epist.*] Den Tid var meget rig på Brevsamlinger, der vare eller udgaves for at være skrevne af berømte Mænd. — 19) *carm. Bib.*] Spottedigte af M. Furius B., jævnaldr. med Cicero. — 20) *Catulli*] f. 87, d. 46 f. K., har efterladt en Samling lyriske og epigrammatiske Digte. —

divus Iulius, ipse divus Augustus et tulere ista et reliquere, haud facile dixerim, moderatione magis an sapientia. Namque spreta exolescunt; si irascare, adgnita videntur. Non adtingo Graecos, quorum non modo libertas, etiam libido
 5 inpunita; aut si quis advertit, dictis dicta ultus est. Sed maxime solutum et sine obtrectatore fuit prodere de iis, quos mors odio aut gratiae exemisset. Num enim armatis Cassio et Bruto ac Philippenses campos obtaintibus belli civilis causa populum per contiones incendo? An illi qui
 10 dem septuagesimum ante annum peremti, quo modo imaginibus suis noscuntur, quas ne victor quidem abolevit, sic partem memoriae apud scriptores retinent? Suum cuique decus posteritas rependit; nec deerunt, si damnatio ingruit, qui non modo Cassii et Bruti sed etiam mei
 15 minerint[»]. Egressus dein senatu vitam abstinentia finivit. Libros per aediles cremandos censuere patres; sed manserunt occultati et editi. Quo magis socordiam eorum inridere libet, qui praesenti potentia credunt extingui posse etiam sequentis aevi memoriam. Nam contra punitis in
 20 geniis gliscit auctoritas, neque aliud externi reges aut, qui eadem saevitia usi sunt, nisi dedecus sibi atque illis gloriam peperere.

At Seianus nimia fortuna socors et muliebri insuper cupidine incensus, promissum matrimonium flagitante Livia,
 25 conponit ad Caesarem codicillos; moris quippe tum erat quamquam praesentem scripto adire. Eius talis forma fuit: Benevolentia patris Augusti et mox plurimis Tiberii iudiciis ita insueisse, ut spes votaque sua non prius ad deos quam ad principum aures conferret. Neque fulgorem
 30 honorum umquam precatum: excubias ac labores, ut unum

1) *reliquere*] «have ladet upaalalte». — 15) *abstinentia*] nl. *cibi*. — 17) *occultati*] af hans Datter, som senere udgav dem.

25) *moris*] Dette havde allerede Cæsar brugt og Avgust optaget. — 28) *iudiciis*] «anerkjendende Udtalelser».

e militibus, pro incolumitate imperatoris malle. Ac tamen, quod pulcherrimum, adeptum, ut coniunctione Caesaris dignus crederetur: hinc initium spei. Et quoniam audiverit Augustum in conlocanda filia non nihil etiam de equitibus Romanis consultavisse, ita, si maritus Liviae quaereretur, 5 haberet in animo amicum sola necessitudinis gloria usurum. Non enim exuere inposita munia; satis aestimare firmari domum adversum iniquas Agrippinae offensiones, idque liberorum causa; nam sibi multum superque vitae fore, quod tali cum principe explevisset. Ad ea Tiberius, 10 laudata pietate Seiani suisque in eum beneficiis modice percursis, cum tempus tamquam ad integrum consultationem petivisset, adiunxit: Ceteris mortalibus in eo stare consilia, quid sibi conducere putent; principum diversam esse sortem, quibus praecipua rerum ad famam derigenda. 15 Ideo se non illuc decurrere, quod promptum rescriptu, posse ipsam Liviā statuere, nubendum post Drusum, an in penatibus isdem tolerandum haberet; esse illi matrem et aviam, propiora consilia. Simplicius acturum; de iniunctiis primum Agrippinae, quas longe acrius arsuras, si 20 matrimonium Liviae velut in partes domum Caesaram distractisset. Sic quoque erumpere aemulationem feminarum, eaque discordia nepotes suos convelli; quid, si intendatur certamen tali coniugio? «Falleris enim, Seiane, si te manusum in eodem ordine putas, et Liviā, quae Gaio Cæsari, mox Druso nupta fuerit; ea mente acturam, ut cum equite Romano senescat. Ego ut sinam, credisne passu-

2) *coniunctione*] Jfr. S. 87 og 100. — 13) *adiunxit*] i et senere Brev. — 13) *in eo stare*] «indskrænkede sig til». — 18) *tolerandum haberet*] Sølvald. Konstr. — 18) *matrem*] Antonia minor. — 19) *aviam*] Livia. — 19) *consilia*] «Raadgiversker». — 20) *quas-arsuras*] paafaldende Brug af Akk. m. Inf. i en rel. Sætn. — 21) *in partes*] Saa længe L. var uigst, stod hun og A. lige; blev L. gift, fik hun som Hustru en selvstændigere Stilling. — 23) *convelli*] «blive uenige». — 25) *in eodem ordine*] nl. *equestri*.

ros, qui fratrem eius, qui patrem maioresque nostros in summis imperiis videre? Vis tu quidem istum intra locum sistere; sed illi magistratus et primores, qui te invitum perrumpunt omnibusque de rebus consulunt, excessisse 5 iam pridem equestre fastigium longeque antisse patris mei amicitias non occulti ferunt perque invidiam tui me quoque incusant. At enim Augustus filiam suam equiti Romano tradere meditatus est. Mirum hercule, si, cum in omnis curas distraheretur inmensumque adtolli provideret, 10 quem coniunctione tali super alios extulisset, G. Proculeium et quosdam in sermonibus habuit insigni tranquillitate vitae, nullis rei publicae negotiis permixtos. Sed si dubitatione Augusti movemur, quanto validius est, quod Marco Agrippae, mox mihi conlocavit? Atque ego haec 15 pro amicitia non occultavi; ceterum neque tuis neque Liviae destinatis adversabor. Ipse quid intra animum voluntaverim, quibus adhuc necessitudinibus inmiscere te mihi parem, omittam ad praesens referre; id tantum aperiam, nihil esse tam excelsum, quod non virtutes istae tuusque 20 in me animus mereantur, datoque tempore vel in senatu vel in contione non reficebo».

Rursum Seianus, non iam de matrimonio sed altius metuens, tacita suspicionum, vulgi rumorem, ingruentem invidiam deprecatur. Ac ne adsiduos in domum coetus 25 arcendo infringeret potentiam aut receptando facultatem criminibus praebet, huc flexit, ut Tiberium ad vitam procul Roma amoenis locis degendam inppereret. Multa quippe providebat: sua in manu aditus literarumque magna

3) *te inv. perrumpunt]* »overvinde din Beskedenhed», nl. ikke at ville have sig over Ridderstanden. — 6) *amicitias]* »Venner», af Ridderstanden. — 10) *G. Proculeium]* Br. til Mæcenas's Hustru Terentia. — 14) *conlocavit]* nl. *filiam*. — 17) *necessitudinibus]* T. skal have haft i Sinde at give S. sin Sønnedatter Julia til Hustru.

24) *adsid.-coetus]* »de Skarer, der daglig samledes i hans Hus». — 26) *ut Tib.-inppereret]* Rejste T. bort, maatte jo S. følge med. —

ex parte se arbitrum fore, cum per milites conmearent; mox Caesarem vergente iam senecta secretoque loci molitum munia imperii facilius trmissurum; et minui sibi invidiam adempta salutantum turba, sublatisque inanibus veram potentiam augeri. Igitur paulatim negotia urbis, populi 5 adcursus, multitudinem adfluentium increpat, extollens laudibus quietem et solitudinem, quis abesse taedia et offensiones ac praecipua rerum maxime agitari. Ac forte habita per illos dies de Votieno Montano, celebris ingenii viro, cognitio cunctantem iam Tiberium perpulit, ut vitan- 10 dos crederet patrum coetus vocesque, quae plerumque verae et graves coram ingerebantur. Nam postulato Votieno ob contumelias in Caesarem dictas, testis Aemilius e militibus viris dum studio probandi cuncta refert et quamquam inter obstrepentes magna adseveratione nititur, audivit Ti- 15 berius probra, quis per occultum lacerabatur, adeoque perculsus est, ut se vel statim vel in cognitione purgaturum clamitaret precibusque proximorum, adulazione omnium aegre conponeret animum. Et Votienus quidem maiestatis poenis adfectus est; Caesar obiectam sibi adversus 20 reos inclemiam eo pervicacious amplexus, Aquilam adulterii delatam cum Vario Ligure, quamquam Lentulus Gaetulicus consul designatus lege Iulia damnasset, exilio punivit Apidiumque Merulam, quod in acta divi Augusti non iuraverat, albo senatorio erasit.

25

Lentulo Gaetulico G. Calvisio consulibus commota principis domo, ut series futuri in Agrippinam exitii inciperet, Claudia Pulchra sobrina eius postulatur; accusante

1) *milites]* Saadanne kaldtes *speculatorer* og brugtes til at overbringe officielle Skrivelser. — 9) *ingenii]* som Taler. — 12) *coram]* Under Vidneafhørelsen kom disse Udtalelser frem og derved for Kejserens Øre. — 17) *statim]* efter Vidneafhørelsen. — 23) *lege Iulia]* som paabød Konfiskation af den halve Medgift og en Tredjedel af Formuen, samt *relegatio*. Tiber fastsætter en haardere Straf i *exilium*. — 24) *in acta Aug.-iur.]* Denne Ed aflagdes hver 1ste Januar.

Domitio Afro. Is recens praetura, modicus dignationis et quoquo facinore properus clarescere, crimen in pudicitiae, adulterum Furnium, beneficia in principem et devotiones obiectabat. Agrippina semper atrox, tum et periculo protinusque accensa, pergit ad Tiberium ac forte sacrificantem patri repperit. Quo initio invidiae non eiusdem ait mac-tare divo Augusto victimas et posteros eius insectari. Non in effigies mutas divinum spiritum transfusum; se imaginem veram, caelesti sanguine ortam, intellegere discrimen, 10 suscipere sordes. Frustra Pulchram praescribi, cui sola exitii causa sit, quod Agrippinam stulte prorsus ad cultum delegerit, oblita Sosiae ob eadem adflictae. Audita haec raram occulti pectoris vocem elicuere, correptamque Graeco versu admonuit non ideo laedi, quia non regnaret. Pulchra et Furnius damnantur. Afer primoribus oratorum additus, divulgato ingenio et secuta ad severatione Caesaris, qua suo iure disertum eum appellavit. Mox capessendis accusationibus aut reos tutando prospereiore eloquentiae quam morum fama fuit, nisi quod aetas extrema multum 20 etiam eloquentiae dempsit, dum fessa mente retinet silentii inpatientiam. At Agrippina pervicax irae et morbo corporis implicata, cum viseret eam Caesar, profusis diu ac per silentium lacrimis, mox invidiam et preces orditur: Subveniret solitudini, daret maritum; habilem adhuc iuventam 25 sibi, neque aliud probis quam ex matrimonio solacium; esse in civitate, *qui divo Augusto ortam*, Germanici coniugem ac liberos eius recipere dignarentur. Sed Caesar non ignarus, quantum ea re peteretur, ne tamen offensionis aut metus manifestus foret, sine responso quamquam instantem reliquit. Id ego, a scriptoribus annualium non traditum,

1) *recens prætura*] Selvvald. Konst. — 6) *quo in. invidiæ* «i det hun dermed begyndte sine Bebrejdelser». — 10) *praescribi*] = *prætexi*. — 15) *prim. oratorum*] Samme Dom findes hos Quintilian. — 19) *nisi quod*] «kun at». —

repperi in commentariis Agrippinae filiae, quae Neronis principis mater vitam suam et casus suorum posteris memoravit. Ceterum Seianus maerentem et improvidam altius perculit, inmissis, qui per speciem amicitiae monerent paratum ei venenum, vitandas socii epulas. Atque illa, 5 simulationum nescia, cum propter discumberet, non vultu aut sermone flecti, nullos adtingere cibos, donec advertit Tiberius, forte an quia audiverat; idque quo acrius experiretur, poma, ut erant adposita, laudans nurui sua manu tradidit. Aucta ex eo suspicio Agrippinae, et intacta ore servis 10 tramisit. Nec tamen Tiberii vox coram secura, sed obversus ad matrem, non mirum, ait, si quid severius in eam statuisset, a qua beneficij insimularetur. Inde rumor parari exitium, neque id imperatorem palam audere, secretum ad perpetrandum quaeri.

Sed Caesar, quo famam averteret, adesse frequens senatui legatosque Asiae, ambigentes, quanam in civitate templum statueretur, plenis per dies audivit. Undecim urbes certabant pari ambitione, viribus diversae. Neque multum distantia inter se memorabant de vetustate generis, 20 studio in populum Romanum per bella Persei et Aristonici aliorumque regum. Verum Hypaepeni Trallianique Laodicensis ac Magnetibus simul tramissi ut parum validi; ne Ilienses quidem, cum parentem urbis Romae Troiam referrent, nisi antiquitatis gloria pollebant. Paulum addubitatum, quod Halicarnasii mille et ducentos per annos nullo motu terrae nutavisse sedes suas vivoque in saxo fundamenta templi ad severaverant. Pergamenos (eo ipso nitebantur) aede Augusto ibi sita satis adeptos creditum. Ephesii Milesiique, hi Apollinis, illi Dianae caerimonia 30

18) *templum*] det S. 104 omtalte. — 22) *Hypaepeni*] i Hypæpa i Lydien. — 22) *Tralliani*] i Tralles i Mæandros's Floddal. — 22) *Laodicensis*] i Laodikea ved Lykos, Bifl. til Mæandros. — 23) *simul*] som Præp. m. Abl. er selvvald. og digt. Sprogbrug. —

occupavisse civitates visi. Ita Sardianos inter Smyrnaeosque deliberatum. Sardiani decretum Etruriae recitavere ut consanguinei: nam Tyrrhenum Lydumque; Atye rege genitos, ob multitudinem divisisse gentem; Lydum patriis 5 in terris resedisse, Tyrrheno datum, novas ut conderet sedes; et ducum e nominibus indita vocabula illis per Asiam, his in Italia; auctamque adhuc Lydorum opulentiam missis in Graeciam populis, cui mox a Pelope nomen. Simul literas imperatorum et icta nobiscum foedera bello 10 Macedonum ubertatemque fluminum suorum, temperiem caeli ac dites circum terras memorabant. At Smyrnaei repetita vetustate, seu Tantalus Iove ortus illos, sive Theseus divina et ipse stirpe, sive una Amazonum condidisset, transcendere ad ea, quis maxime fidebant in populum Rō 15 manum officiis, missa navali copia non modo externa ad bella, sed quae in Italia tolerabantur; seque primos templum urbis Romae statuisse, M. Porcio consule, magnis quidem iam populi Romani rebus, nondum tamen ad summum elatis, stante adhuc Punica urbe et validis per Asiam regibus. Simul L. Sullam testem adferebant, gravissimo in 20 discrimine exercitus ob asperitatem hiemis et penuriam vestis, cum id Smyrnam in contionem nuntiatum foret, omnes, qui adstabant, detraxisse corpori tegmina nostrisque legionibus misisse. Ita rogati sententiam patres Smyrnaeos 25 praetulere. Censuitque Vibius Marsus, ut M'. Lepido, cui ea provincia obvenerat, super numerum legaretur, qui templi curam susciperet. Et quia Lepidus ipse diligere per modestiam abnuebat, Valerius Naso e praetoriis sorte missus est.

30 Inter quae diu meditato prolatoque saepius consilio

3) *Atye*] S. af Herakles og Omsfale. — 8) *Pelopej* kaldes ellers en Fryger, S. af Tantalos. — 12) *Theseus*] skulde med en Del udvandrede Atheniensere have anlagt denne Koloni, som fik Navn efter hans Hustru. — 13) *una Amaz.*] ved Navn *Smyrna*. — 17) *M. Porcio c.] Catone.*
195 f. K.

tandem Caesar in Campaniam *abscessit* specie dedicandi tempa apud Capuam Iovi, apud Nolam Augusto, sed certus procul urbe degere. Causam *abscessus* quamquam secutus plurimos auctorum ad Seiani artes rettuli, quia tamen, caede eius patrata, sex postea annos pari secreto 5 coniunxit, plerumque permovere, num ad ipsum referri verius sit, saevitiam ac libidinem cum factis promeret, locis occultantem. Erant, qui crederent in senectute corporis quoque habitum pudori fuisse: quippe illi *praegracilis* et incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulcerosa 10 facies ac plerumque medicaminibus interstincta; et Rhodi secreto vitare coetus, recondere voluptates insuerat. Traditur etiam matris inpotentia extrusum, quam dominationis sociam aspernabatur neque depellere poterat, cum dominationem ipsam donum eius accepisset. Nam dubitaverat 15 Augustus Germanicum, sororis nepotem et cunctis laudatum, rei Romanae inponere, sed precibus uxoris evictus Tiberio Germanicum, sibi Tiberium adscivit. Idque Augusta exprobrabat, reposcebat. Profectio arto comitatu fuit: unus senator consulatu functus, Cocceius Nerva, cui 20 legum peritia, eques Romanus praeter Seianum ex inlustribus Curtius Atticus, ceteri liberalibus studiis praediti, ferme Graeci, quorum sermonibus levaretur. Ferebant periti caelestium, iis motibus siderum excessisse Roma Tiberjum, ut redditus illi negaretur. Unde exitii causa 25 multis fuit properum finem vitae coniectantibus vulgantibusque; neque enim tam incredibilem casum providebant, ut undecim per annos libens patria careret. Mox patuit breve confinium artis et falsi, veraque quam obscuris tege-

2) *Nolam*] hvor A. var død. — 5) *sex annos*] fra 31 til 37. — 6) *permovere*] «jeg i Uvished om». — 10) *ulcerosa*] «fuldt af Bylder». — 11) *medicaminibus*] «Plastre». — 15) *dubitaverat*] «havde tænkt paa». — 20) *Cocc. Nerva*] Bedstefader til Kejser N. — 22) *Curtius Att.*] Ven af Ovid, blev senere styret ved Seians Intriger. — 29) *br. sonfin-falsi*] «hvor tæt den sande Kunst og Bedrageriet grænse op til hinanden».

rentur. Nam in urbem non regressurum haud forte dictum; ceterorum nescii egere, cum propinquo rure aut litore et saepe moenia urbis adsidens extremam senectam compleverit. Ac forte illis diebus oblatum Caesari anceps 5 periculum auxit vana rumoris praebuitque ipsi materiem, cur amicitiae constantiaeque Seiani magis fideret. Vescebantur in villa, cui vocabulum Speluncae, mare Amyclanum inter et Fundanos montes, nativo in specu. Eius os lapsis repente saxis obruit quosdam ministros: hinc metus 10 in omnes et fuga eorum, qui convivium celebrabant. Seianus genu vultuque et manibus super Caesarem suspensus opposuit sese incidentibus, atque habitu tali repertus est a militibus, qui subsidio venerant. Maior ex eo et, quamquam exitiosa suaderet, ut non sui anxius cum fide audiebat. Adsimulabatque iudicis partes adversum Germanici stirpem, subditis, qui accusatorum nomina sustinerent maximeque insectarentur Neronem proximum successioni et, quamquam modesta iuventa, plerumque tamen, quid in praesentiarium conduceret, oblitum, dum a libertis et clementibus, apiscendae potentiae properis, exstimulatur, ut erectum et fidentem animi se ostenderet: velle id populum Romanum, cupere exercitus, neque ausurum contra Seianum, qui nunc patientiam senis et segnitiam iuvenis iuxta insultet. Haec atque talia audienti nihil quidem pravae 25 cogitationis, sed interdum voces procedebant contumaces et inconsultae, quas adpositi custodes exceptas auctasque cum deferrent, neque Neroni defendere daretur, diversae insuper sollicitudinum formae oriebantur. Nam aliis occursum eius vitare, quidam salutatione redditia statim averti, 30 plerique inceptum sermonem abrumpere, insistentibus con-

tra iridentibusque, qui Seiano fautores aderant. Enimvero Tiberius torvus aut falsum renidens vultu: seu loqueretur seu taceret iuvenis, crimen ex silentio, ex voce. Ne nox quidem secura, cum uxoris vigilias, somnos, suspiria matri Liviae atque illa Seiano patefaceret; qui fratrem quoque Neronis Drusum traxit in partes, spe obiecta principis loci, si priorem aetate et iam labefactum demovisset. Atrox Drusi ingenium super cupidinem potentiae et solita fratribus odia accendebatur invidia, quod mater Agrippina promptior Neroni erat. Neque tamen Seianus ita Drusum 10 fovebat, ut non in eum quoque semina futuri exitii meditaretur, gnarus praeferozem et insidiis magis oportunum.

M. Licinio L. Calpurnio consulibus Caesar, dedicatis per Campaniam templis, quamquam edicto monuisset, ne quis quietem eius intrumperet, concursusque oppidanorum 15 disposito milite prohiberentur, perosus tamen municipia et colonias omniaque in continentis sita, Capreas se in insulam abdidit, trium milium freto ab extremis Surrentini promunturii disiunctam. Solitudinem eius placuisse maxime crediderim, quoniam importuosum circa mare et vix modicis navigiis pauca subsidia; neque adpulerit quisquam nisi gnaro custode. Caeli temperies hieme mitis obiectu montis, quo saeva ventorum arcentur; aestas in Favonium obversa et aperto circum pelago peramoena; prospectabatque pulcherrimum sinum, antequam Vesuvius mons ardescens faciem loci verteret. Graecos ea tenuisse Capreasque Telebois habitatas fama tradit. Sed tum Tiberius duodecim villarum nominibus et molibus insederat, quanto in-

4) *uxor-patef.*] ikke af ond Vilje, men af Ængstelse.

15) *eius] o: steam.* — 17) *Capreas]* nu Capri, lige over for Sorrento. — 21) *subsidia]* *Ankerpladser*. — 25) *antequam-verteret]* 79 e. K. — 27) *Telebois]* en røverisk Stamme i Akarnanien, hvoraf nogle maa være komne til denne Ø. Den havde i øvrigt tilhørt Neapel, indtil Avgust indtagen af dens Skjønhed tilbyttede sig den for *Ænaria* (nu Ischia). —

7) *Speluncae]* nær ved Tarracina, nu Sperlonga. — 7) *mare Amyclæ]* den flade Bugt mellem Tarracina og Caieta, kaldt efter Byen Amyclæ; lidt inden for laa Fundi i en bjærggrig Egn. — 8) *nativo]* mods. *manu facto.* — 15) *adsim. iud. partes]* *spillede den upartiske*. —

tentus olim publicas ad curas, tanto occultos in luxus et malum otium resolutus. Manebat quippe suspitionum et credendi temeritas, quam Seianus augere etiam in urbe suetus, acrius turbabat non iam occultis adversum Agrip-
5 pinam et Neronem insidiis. Quis additus miles nuntios, introitus, aperta, secreta velut in annales referebat, ultiroque struebantur, qui monerent perfugere ad Germaniae exercitus vel celeberrimo fori effigiem divi Augusti amplecti populumque ac senatum auxilio vocare. Eaque spreta ab illis, velut
10 pararent, obiiciebantur.

XII. Processer i Senatet. (32.)

15 Gn. Domitius et Camillus Scribonianus consulatum inierant, cum Romae, quasi recens cognitis Liviae flagitiis ac non pridem etiam punitis, atroces sententiae dicebantur, in effigies quoque ac memoriam eius, et bona Seiani ablata aerario ut in fiscum cogerentur, tamquam referret. Sci-
20 piones haec et Silani et Cassii isdem ferme aut paulum inmutatis verbis adseveratione multa censemebant, cum re-pente Togonius Gallus, dum ignobilitem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum auditur. Nam principem orabat diligere senatores, ex quis viginti sorte ducti et

8) celeberrimo fori] «naar Torvet var stærkest besøgt».

16) *recens*] som Adv., kun i Selvvald. — 16) *Livia flagitiis*] nl. hennes Forbindelse med Seian og Deltagelse i hans forræderske Planer. S. blev styrtet Aar 31 under Forsøget paa at tilrive sig Herredømmet. Det herom handlende Stykke af Tacitus's Værk er gaaet tabt. — 17) *pridem*] strax efter Seians Fald. — 19) *tamquam referret*] nl. Tiber. *Fiscus*, Krigskassen, var under Avgust bleven Kejserens Kasse, da alle Hærene stode under ham; *aerarium*, Statskassen, hørte derimod ikke saaledes umiddelbart under ham. Men denne Forskjel havde egentlig intet at sige paa Tibers Tid, da han lige godt disponerede over begge Kasser. —

ferro accincti, quoties curiam inisset, salutem eius defen-derent. Crediderat nimirum epistolae subsidio sibi alte-rum ex consulibus poscentis, ut tutus a Capreis urbem peteret. Tiberius tamen, ludibria seriis permiscere solitus, egit grates benevolentiae patrum; sed quos omitti posse, 5 quos deligi? semperne eosdem an subinde alios? et hono-ribus perfunctos an iuvenes, privatos an e magistratibus? Quam deinde speciem fore sumentum in limine curiae gladios? Neque sibi vitam tanti, si armis tegenda foret. Haec adversus Togonium verbis moderans, neque ultra 10 abolitionem sententiae suadere. At Iunium Gallionem, qui censuerat, ut praetoriani actis stipendiis ius apiserentur in quattuordecim ordinibus sedendi, violenter increpuit, velut coram rogitans, quid illi cum militibus, quos neque dicta [imperatoris] neque praemia nisi ab imperatore acci-pere par esset. Repperisse prorsus, quod divus Augustus non providerit; an potius discordiam et seditionem a sa-tellite Seiani quaesitam, qua rudes animos nomine honoris ad corrumpendum militiae morem propelleret? Hoc pretium Gallio meditatae adulatio[n]is tulit, statim curia, deinde Italia 20 exactus; et quia incusabatur facile toleratus exilium delecta Lesbo, insula nobili et amoena, retrahitur in urbem custoditurque domibus magistratum. Isdem literis Caesar Sextium Paconianum praetorium perculit magno patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta rimantem 25 delectumque ab Seiano, cuius ope dolus Gaio Caesari pa-raretur. Quod postquam patefactum, prorupere concepta pridem odia, et summum supplicium decernebatur, ni pro-fessus indicium foret. Ut vero Latinum Latiarem ingres-

2) *epistolæ*] det., hvori T. havde anklaget Seian for Senatet. —

6) *honoribus perfunctos*] altsaa for gamle til at overtage Embeder. —

11) *Iunium Gall.*] en stor Taler. — 13) *quattuordec. ord.*] Riddernes Pladser i Teatret. — 23) *domibus mag.*] Den saakaldte *libera custodia*

anvendtes mod Mænd af höjere Stand. — 26) *G. Caesari*] *Caligulae*.

— 28) *decernebatur*] Siden kvaltes han i Fængslet. — 29) *ingressus*]

sus est, accusator ac reus iuxta invisi gratissimum spectaculum praebebant. Latiaris, ut rettuli, praecipuus olim circumveniendi Titii Sabini et tunc luendae poenae primus fuit. Inter quae Haterius Agrippa consules anni prioris 5 invasit, cur mutua accusatione intenta nunc silerent: metum prorsus et noxiam conscientiae pro foedere haberit; at non patribus reticenda, quae audivissent. Regulus, manere tempus ultiōnis, seque coram principe executetur, Trio, aemulationem inter collegas et, si qua discordes iecissent, 10 melius oblitterari, respondit. Urgente Agrippa Sanquinius Maximus e consularibus oravit senatum, ne curas imperatoris conquisitis insuper acerbitatibus augerent: sufficere ipsum statuendis remediis. Sic Regulo salus et Trioni dilatio exitii quaesita. Haterius invisor fuit, quia somno 15 aut libidinosis vigiliis marcidus et ob segnitiam quamvis crudelem principem non metuens inlustribus viris perniciem inter ganeam ac stupra meditabatur.

Exin Cotta Messalinus, saevissimae cuiusque sententiae auctor eoque inveterata invidia, ubi primum facultas 20 data, arguitur pleraque: Gaiam *Gaium* Caesarem quasi incertae virilitatis, et cum die natali Augustae inter sacerdotes epularetur, novendialem eam coenam dixisse; querensque de potentia M'. Lepidi ac L. Arruntii, cum quibus ob rem pecuniariam disceptabat, addidisse: «Illos quidem

størkere end *adgressus*. — 3) *Titii Sab.*] en Ven af Germanicus; han blev dømt for Majestætsforbrydelse (28 e. K.). — 3) *primus*] Af de 4, der havde deltaget i Anklagen mod Sabinus, var han den første, som kom til at bøde derfor. — 4) *consules anni pr.*] P. Memmius Regulus og L. Fulcinius Trio havde i deres Konsulat ført heftige Stridigheder, i det de beskyldte hinanden for Delagtighed i Seians Planer. — 14) *dilatio*] Senere dræbte han sig selv af Frygt for Anklage.

22) *novendial.-coenam*] det Maaltid, som fandt Sted d. 9de Dag efter Ligfærdens. Livias Fødselsdagsfest skulde jo være en Glædesfest, og Spotten ligger altsaa i, at han betegner hendes Fødsel som en Ulykke (for Staten). —

senatus, me autem tuebitur Tiberiolus meus». Quae cuncta a primoribus civitatis revincebatur, iisque instantibus ad imperatorem provocavit. Nec multo post literae adferuntur, quibus in modum defensionis, repetito inter se atque Cottam amicitiae principio crebrisque eius officiis conmemoratis, ne verba prave detorta neu convivalium fabularum simplicitas in crimen duceretur, postulavit. Insigne visum est earum Caesaris literarum initium; nam his verbis exorsus est: «Quid scribam vobis, patres conscripti, aut quo modo scribam, aut quid omnino non scribam hoc tempore, 10 di me deaeque peius perdant, quam perire me cotidie sentio, si scio». Adeo facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium verterant. Neque frustra praestans sapientiae firmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse adspici laniatus et ictus, quando, 15 ut corpora verberibus, ita saevitia, libido, malis consultis animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non solidudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse poenas fateretur. Tum facta patribus potestate statuendi de G. Caeciliano senatore, qui plurima adversum 20 Cottam prompserat, placitum eandem poenam inrogari, quam in Aruseum et Sanquinum, accusatores L. Arruntii; quo non aliud honorificentius Cottae evenit, qui nobilis quidem, sed egens ob luxum, per flagitia infamis, sanctissimus Arruntii artibus dignitate ultiōnis aequabatur. 25

Q. Servaeus posthac et Minucius Thermus inducti, Servaeus praetura functus et quondam Germanici comes, Mi-

1) *quæ-revincebatur*] Græcisme: «han overbevistes om alt dette». — 6) *fabularum*] «Passiar». — 13) *præst. sapientiæ*] Sokrates, hvem Plato paa et Par Steder lægger lignende Udtalelser i Munden. — 14) *firmare*] = *adfirmare*. — 22) *L. Arruntii*] en særdeles dygtig Mand (jfr. Avgsts Dom S. 11), hvem Tiber, skjønt han nærede Frygt for ham, brugte meget, og hvem end ikke Seian havde kunnet styre. Den her omtalte Proces kjendes ikke.

26) *inducti*] *in senatum* = *accusati*. — 27) *comes*] i Orienten. —

nucius equestri loco, modeste habita Seiani amicitia; unde illis maior miseratio. Contra Tiberius praecipuos ad sceleram increpans admonuit G. Cestium patrem dicere senatui, quae sibi scripsisset, suscepitque Cestius accusationem.
 5 Quod maxime exitiable tulere illa tempora, cum primores senatus infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum; neque discerneret alienos a coniunctis, amicos ab ignotis, quid repens aut vetustate obscurum; perinde in foro, in convivio, quaqua de re locuti incusabantur, ut quis praevenire et reum destinare properat, pars ad subsidium sui, plures infecti quasi valetudine et contactu. Sed Minucius et Servaeus damnati indicibus accessere. Tractique sunt in casum eundem Iulius Africanus e Santonis, Seius Quadratus; originem non repperi. Neque
 15 sum ignarus a plerisque scriptoribus omissa multorum pericula et poenas, dum copia fatiscunt aut, quae ipsis nimia et maesta fuerant, ne pari taedio lecturos adficerent, verentur; nobis pleraque digna cognitu obvenere, quamquam ab aliis incelebrata.

20 Nam ea tempestate, qua Seiani amicitiam ceteri falso exuerant, ausus est eques Romanus M. Terentius, ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud senatum ordiendo: «Fortunae quidem meae fortasse minus expediat adgnoscere crimen quam abnuere; sed utcumque casura res est,
 25 fatebor, et fuisse me Seiano amicum et, ut essem, expetisse, et, postquam adeptus eram, laetatum. Videram collegam patris regendis praetoriis cohortibus, mox urbis et militiae munia simul obeuntem. Illius propinqui et adfines honoribus augebantur; ut quisque Seiano intimus, ita ad
 30 Caesaris amicitiam validus; contra quibus infensus esset,

8) *repens*] = *recens*. — 11) *valetudine*] «Sygdom». — 12) *ind. accessere*] hvorede de skaffede sig Henstand og muligvis Frihed for Straf. — 14) *Santonis*] i Saintonge nord for Garonne i Frankrig.

26) *collegam patris*] Se S. 18. —

metu ac sordibus conflictabantur. Nec quemquam exemplo adsumo: cunctos, qui novissimi consilii expertes fuimus, meo unius discrimine defendam. Non enim Seianum Vul-siniensem, sed Claudioe et Iuliae domus partem, quas adfinitate occupaverat, tuum, Caesar, generum, tui consulatus socium, tua officia in re publica capessentem colebamus. Non est nostrum aestimare, quem supra ceteros et quibus de causis extollas; tibi summum rerum iudicium di dedere, nobis obsequii gloria relicta est. Spectamus porro, quae coram habentur, cui ex te opes, honores, quis plurima iuvandi nocendive potentia; quae Seiano fuisse nemo negaverit. Abditos principis sensus et, si quid occultius parat, exquirere inlicitum, anceps; nec ideo adsequare. Ne, patres conscripti, ultimum Seiani diem, sed sedecim annos cogitaveritis. Etiam Satrium atque Pomponium venerabamur; libertis quoque ac ianitoribus eius notescere pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? Indistincta haec defensio et promisca dabitur? Immo iustis terminis dividatur. Insidiae in rem publicam, consilia caedis adversum imperatorem puniantur; de amicitia et officiis idem finis et te, Caesar, et nos absolverit». Constantia orationis, et quia repertus erat, qui efferret, quae omnes animo agitabant, eo usque potuere, ut accusatores eius, additis, quae ante deliquerant, exilio aut morte multarentur.

25

Secutae dehinc Tiberii literae in Sex. Vistilium praetorium, quem Druso fratri percarum in cohortem suam transtulerat. Causa offensionis Vistilio fuit, seu composuerat quaedam in Gaium Caesarem ut in pudicum, sive factio habita fides. Atque ob id convictu principis prohibitus, cum senili manu ferrum temptavisset, obli-

1) *sordibus*] sigter til de anklagedes *toga sordida*. — 4) *Claudioe-partem*] Jfr. S. 87. — 5) *generum*] Jfr. S. 108 f. — 16) *ianitoribus*] Udtrykket stiger fra hans Klienter til hans frigivne og endelig til hans Slaver.

gat venas, precatusque per codicillos, inmiti rescripto resolvit. Acervatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus Scauro Mamerco simul ac Sabino Calvisio maiestatis postulantur, et Vinicianus Pollionis patri adiiciebatur, clari 5 genus et quidam summis honoribus. Contremuerantque patres (nam quotus quisque adfinitatis aut amicitiae tot inlustrium virorum expers erat?), ni Celsus urbanae cohortis tribunus, tum inter indices, Appium et Calvisium discrimini emisset. Caesar Pollionis ac Viniciani Scaurique 10 causam, ut ipse cum senatu nosceret, distulit, datis quibusdam in Scaurum tristibus notis. Ne feminae quidem exsortes periculi. Quia occupandae rei publicae argui non poterant, ob lacrimas incusabantur, necataque est anus Vitia, Fufii Gemini mater, quod filii necem flevisset. Haec 15 apud senatum; nec secus apud principem Vescularius Flaccus ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, e vetustissimis familiarium, Rhodum secuti et apud Capreas individui, Vescularius insidiarum in Libonem internuntius, Marino partice Seianus Curtium Atticum oppresserat. Quo lae- 20 tius acceptum sua exempla in consultores recidisse.

XIII. Tibers Død og Karakteristik. (37.)

25 Iam Tiberium corpus, iam vires, nondum dissimulatio deserebat: idem animi rigor; sermone ac vultu intentus quaesita interdum comitate quamvis manifestam defectionem tegebat. Mutatisque saepius locis tandem apud promunturum Miseni consedit in villa, cui L. Lucullus quondam

3) *simul*] Jfr. S. 113. — 4) *clari genus*] Græcisme. — 11) *Scaurum*] Anklaget paa ny i Aaret 34 dræbte han sig selv. — 18) *Libonem*] en anset Romer, der Aar 16 anklagedes for at pønse paa Oprør og dræbte sig selv.

29) *L. Lucullus*] den bekjendte Rigmand paa Ciceros Tid. Tidligere

dominus. Illic eum adpropinquare supremis tali modo conpertum. Erat medicus arte insignis, nomine Charicles, non quidem regere valetudines principis solitus, consilii tamen copiam praebere. Is velut propria ad negotia dighiens et per speciem officii manum complexus pulsum 5 venarum adtigit. Neque fefellit: nam Tiberius, incertum an offensus tantoque magis iram premens, instaurari epulas iubet discubitusque ultra solitum, quasi honori abeuntis amici tribueret. Charicles tamen labi spiritum nec ultra biduum duraturum Macroni firmavit. Inde cuncta conlo- 10 quiis inter praesentes, nuntiis apud legatos et exercitus festinabantur. Septimum decimum kal. Aprilis interclusa anima creditus est mortalitatem expleuisse; et multo grattantum concursu ad capienda imperii primordia Gaius Caesar egrediebatur, cum repente adfertur, redire Tiberio 15 vocem ac visus vocarique, qui recreandae defectioni cibum adferrent. Pavor hinc in omnes, et ceteri passim dispergi, se quisque maestum aut nescium fingere; Caesar in silentium fixus a summa spe novissima exspectabat. Macro intrepidus opprimi senem iniectu multae vestis iubet dis- 20 cedique ab limine. Sic Tiberius finivit octavo et septuagesimo aetatis anno.

Pater ei Nero et utrumque origo gentis Claudiæ, quamquam mater in Liviam et mox Iuliam familiam adoptionibus transierit. Casus prima ab infantia ancipites; nam 25 proscriptum patrem exul secutus, ubi domum Augusti privignus introiit, multis aemulis conflictatus est, dum Mar-

havde Villaen tilhørt G. Marius. — 3) *regere valetud.*] Det gjorde T. selv. — 6) *fefellit*] nl. *Tiberium.* — 8) *discubitus*] bruges ellers mest om flere. — 10) *Macroni*] efter Seians Falz Prætorianpræfekt. — 11) *legatos*] nl. *pro prætoribus.* — 12) *sept. dec.*] for a. d. *sept. dec.* — 19) *a summa spe*] for *ex s. s.*

24) *mater in L.-tr.*] ikke hun, men hendes Fader, der oprindelig hed Claudius, men ved Adoption fik Navnet Livius Drusus. — 26) *pro-*

cellus et Agrippa, mox Gaius Luciusque Caesares viguere; etiam frater eius Drusus prospiore civium amore erat. Sed maxime in lubrico egit accepta in matrimonium Iulia, in pudicitiam uxoris tolerans aut declinans. Dein Rhodo 5 regressus vacuos principis penates duodecim annis, mox rei Romanae arbitrium tribus ferme et viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diversa: egregium vita famaque, quoad privatus vel in imperiis sub Augusto fuit; occulatum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus 10 ac Drusus superfuere; idem inter bona malaque mixtus incolumi matre; intestabilis saevitia, sed obiectis libidinibus, dum Seianum dilexit timuitve; postremo in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam remoto pudore et metu suo tantum ingenio utebatur.

XIV. Messalinas Endeligt. (48.)

Iam Messalina facilitate adulteriorum in fastidium versa 20 ad incognitas libidines profluebat, cum abrumpi dissimulationem etiam Silius, sive fatali vecordia an imminentium periculorum remedium ipsa pericula ratus, urgebat: quippe non eo ventum, ut senectam principis opparentur. Insonibus innoxia consilia, flagitiis manifestis subsidium ab 25 audacia petendum. Adesse conscientios paria metuentes. Se

scriptum] da han i den perusinske Krig (41—39) havde sluttet sig til Antonius; ved Krigenes Slutning vendte han dog tilbage og maatte kort efter afstaa Octavian sin Hustru. — 4) *declinans*] ved at drage til Rhodos. — 5) *duod. annos.* — 11) *intestabilis*] *deterioris*.

19) *Messalina*] Kejser Claudius's berygtede Hustru. 4 *Boger* af Tacitus's Værk, som have omhandlet Caligulas og den første Halvdel af Claudius's Regering, ere tabte. — 21) *Silius*] en Ridder, *iuentus Romance pulcherrimus*, blev elsket af M., som af Skinsyge tvang ham til at skille sig fra sin Hustru. Skjønt deres Forhold var offentlig bekjendt, vidste den forstandssvage Claudius intet derom. —

caelibem, orbum, nuptiis et adoptando Britannico paratum. Mansuram eandem Messalinae potentiam, addita securitate, si praevenirent Claudium, ut insidiis incautum, ita irae properum. Segniter eae voces acceptae, non amore in maritum, sed ne Silius summa adeptus sperneret adulteram 5 scelusque inter ancipitia probatum veris mox pretiis aestimaret. Nomen tamen matrimonii concupivit ob magnitudinem infamiae, cuius apud prodigos novissima voluptas est. Nec ultra exspectato, quam dum sacrificii gratia Claudius Ostiam proficiseretur, cuncta nuptiarum sollemnia 10 celebrat. Haud sum ignarus fabulosum visum iri, tantum ullis mortalium securitatis fuisse in civitate omnium gnara et nihil reticente, nedum consulem designatum cum uxore principis, praedicta die, adhibitis, qui obsignarent, velut suscipiendorum liberorum causa convenisse, atque illam 15 audisse auspicum verba, *subscripsisse*, sacrificasse apud deos. Sed nihil conpositum miraculi causa, verum auditam scriptaque senioribus tradam.

Igitur domus principis inhorruerat, maximeque, quos penes potentia et, si res verterentur, formido, non iam 20 secretis conloquiis, sed aperte fremere, dum histrio cubiculum principis insultaverit, dedecus quidem inlatum, sed excidium procul abfuisse: nunc iuvenem nobilem dignitate formae, vi mentis ac propinquo consulatu maiorem ad spem adcingi; nec enim occultum, quid post tale matrimonium 25 superesset. Subibat sine dubio metus reputantes hebetem Claudium et uxori devinctum multasque mortes iussu Messalinae patratas; rursus ipsa facilitas imperatoris fiduciam

1) *Britannico*] B. og Octavia vare Claudius's og Messalinas Børn. — 9) *sacrificii*] ved en Fest for Kastor og Pollux, der fejredes om Foraaret. — 14) *obsignarent*] nl. *tabulas nuptiales*, Ægteskabskontrakten. — 15) *susc. liber. causa*] den sædvanlige Formel. — 16) *auspicum*] der skulde tage Varsler for de nygifte.

21) *histrio*] = *pantomimus*, Mnester, en kejserlig frigiven, for en af Messalinas Elskere. —

dabat, si atrocitate criminis praevaluissent, posse opprimi
damnatam ante quam ream; sed in eo discrimen verti, si
defensio audiretur, utque clausae aures efiam confitenti
forent. Ac primo Callistus, iam mihi circa necem *Gai*
5 Caesaris narratus, et Appianae caedis molitor Narcissus
flagrantissimaque eo in tempore gratia Pallas agitavere,
num Messalinam secretis minis depellerent amore Silii,
cuncta alia dissimulantes. Dein metu, ne ad perniciem
10 ultro traherentur, desistunt, Pallas per ignaviam, Callistus
prioris quoque regiae peritus et potentiam cautis quam
acribus consiliis tutius haberi; perstitit Narcissus, sed so-
lum id inmutans, ne quo sermone praesciam criminis et
accusatoris faceret: ipse ad occasiones intentus, longa apud
15 Caesaris Ostiam mora, duas pellices largitione ac promissis
et uxore deiecta plus potentiae ostentando perpulit delationem
subire. Exin Calpurnia (id pellici nomen), ubi datum
secretum, genibus Caesaris provoluta nupsisse Messalinam
Silio exclamat; simul Cleopatram, quae id ipsum opperiens
20 adstabat, an conperisset, interrogat, atque illa adnuente
cieri Narcissum postulat. Is veniam in praeteritum petens,
quod ei [cis] Vettios, Plautios dissimulavisset, nec nunc
adulteria obiectum ait, nedum domum, servitia et ceteros
fortunae paratus reposceret. Frueretur immo his, sed red-
deret uxorem rumperetque tabulas nuptiales. «An disci-
25 dium» inquit «tuum nosti? Nam matrimonium Silii vidit

2) *sed in eo-forent]* »men Afgjørelsen beroede paa, om hendes Forsvar blev hørt, og at hendes Tilstaaelse vilde finde lukkede Øren». Ved en haard Korthed ere *si* og *ut* begge forbundne med *eo*. — 4) *G. Caesaris] Caligula;* derom vides intet, jfr. S. 126. Callistus, Narcissus og Pallas varer kejserlige frigivne. — 5) *App. caedis]* App. Junius Silanus var paa Anstiftelse af Messalina og N. blevnen dræbt Aar 42. — 10) *prioris]* under Caligula. — 10) *peritus]* ved en haard dobbelt Konstr. forbundet med *regiae* og *haberi*. — 21) *Vettios, Plautios]* Vett. Valens, en berømt Læge, og Plaut. Lateranus, to tidligere Elskere af Messalina. — 24) *An discidiuum-nosti?]* »Ved du af, at du er skilt fra Messalina? —

populus et senatus et miles; ac ni propere agis, tenet ur-
bem maritus». Tum potissimum *quemque* amicorum vocat,
primumque rei frumentariae praefectum Turranium, post
Lusium Getam praetorianis inpositum percontatur. Quis
fatentibus certatim ceteri circumstrepunt, iret in castra, 5
firmaret praetorias cohortes, securitati ante quam vindictae
consuleret. Satis constat eo pavore offusum Claudium, ut
identidem interrogaret, an ipse imperii potens, an Silius
privatus esset. At Messalina non alias solutior luxu, adulto
autumno simulacrum vindemiae per domum celebrabat. 10 Urgeri prela, fluere lacus; et feminae pellibus adinctae
adsultabant ut sacrificantes vel insanientes Bacchae; ipsa
crine fluxo thyrum quatiens iuxtaque Silius hedera vinc-
tus gerere cothurnos, iacere caput, strepente circum pro-
caci choro. Ferunt Vettium Valentem, lascivia in praeal- 15 tam arborem connisum, interrogantibus, quid adspiceret,
respondisse tempestatem ab Ostia atrocem, sive ceperat eam
speciem, seu forte lapsa vox in praesagium vertit.

Non rumor interea, sed undique nuntii incedunt, qui
gnara Claudio cuncta, et venire promptum ultiō adferrent. 20 Igitur Messalina Lucullianos in hortos, Silius dissimulando
metu ad munia fori digrediuntur. Ceteris passim dilabentibus
adfuere centuriones, inditaque sunt vincla, ut quis
reperiebatur in publico aut per latebras. Messalina tamen,
quamquam res adversae consilium eximerent, ire obviam 25 et adspici a marito, quod saepe subsidium habuerat, haud
segniter intendit misitque, ut Britannicus et Octavia in
complexum patris pergerent. Et Vibidiam, virginum Vesta-

3) *rei frum. praef.]* = *praef. annonae*. — 9) *adulto aut.]* = *medio aut.*
— 10) *simul vindemiae]* »en Slags Vinhøstfest». Den holdtes ellers
paa Landet under en ubunden Lystighed som ved Saturnalia. — 11)
lacus] de store Kummer, hvori Saften flød fra Persen.

20) *gnara]* = *nota*. — 21) *Lucull. hortos]* paa collis hortorum tæt
uden for Rom, anlagt af den bekjendte L. — 22) *metu]* Dat. —

lium vetustissimam, oravit pontificis maximi aures adire, clementiam expetere. Atque interim, tribus omnino comitantibus — id repente solitudinis erat — spatium urbis pedibus emensa, vehiculo, quo purgamenta hortorum excipiuntur, Ostiensem viam intrat, nulla cuiusquam misericordia, quia flagitorum deformitas praevalebat. Trepida-batur nihilo minus a Caesare; quippe Getae praetorii praefecto haud satis fidebant, ad honesta seu prava iuxta levi. Ergo Narcissus, adsumptis, quibus idem metus, non aliam spem incolumitatis Caesaris adfirmat, quam si ius militum uno illo die in aliquem libertorum transferret, seque offert suscepturum. Ac ne, dum in urbem revehitur, ad paenitentiam a L. Vitellio et Largo Caecina mutaretur, in eodem gestamine sedem poscit sumitque. Crebra post haec fama fuit, inter diversas principis voces, cum modo incusaret flagitia uxoris, aliquando ad memoriam coniugii et infantium liberorum revolveretur, non aliud prolocutum Vitellium quam «o facinus! o scelus!» Instabat quidem Narcissus, aperiret ambages et veri copiam faceret; sed non ideo pervicit, quin suspensa et, quo ducerentur, inclinatura responderet, exemplique eius Largus Caecina uteretur. Et iam erat in adspectu Messalina clamitabatque, audiret Octaviae et Britannici matrem, cum obstreperet accusator, Silium et nuptias referens; simul codicillos libidinum indicces tradidit, quis visus Caesaris averteret. Nec multo post urbem ingredienti offerebantur communes liberi, nisi Narcissus amoveri eos iussisset. Vibidiam depellere nequivit, quin multa cum invidia flagitaret, ne indefensa coniunx

1) *vetustissimam*] *Virgo maxima* kaldtes den fornemste Vestalinde, der som oftest var den ældste. — 1) *pont. max.*] Claudius. — 3) *spatium urbis*] «hele Byen igjennem». — 4) *purgamenta*] «Affalds». — 13) *L. Vitellio*] F. til Kejser V. — 14) *gestamine*] her «Vogn», da der er Tale om 4 Pladser. — 19) *ambages*] nl. hvad han mente med sit *o facinus! o scelus!* — 28) *invidia*] «Bebrejdelser», eg. Foreholdelse af det Misnøje, hun vilde vække mod sig. —

exitio daretur. Igitur auditurum principem et fore diluendi criminis facultatem respondit: iret interim virgo et sacra capesseret. Mirum inter haec silentium Claudi, Vitellius ignaro propior; omnia liberto obediebant. Patefieri domum adulteri atque illuc deduci imperatorem iubet. Ac 5 primum in vestibulo effigiem patris Sili consulto senatus abolitam demonstrat, tum, quidquid avitum Neronibus et Drusis, in pretium probri cessisse. Incensumque et ad minas erumpentem castris infert, parata contione militum; apud quos praemonente Narciso pauca verba fecit; nam 10 etsi iustum dolorem pudor impedit. Continuus dehinc cohortium clamor nomina reorum et poenas flagitantium; admotusque Silius tribunal non defensionem, non moras temptavit, precatus, ut mors adceleraretur. Eadem constantia et inlustres equites Romani cupidi maturae necis 15 fuerunt. Titium Proculum, custodem a Silio Messalinae datum et indicium offerentem, Vettium Valentem confessum et Pompeium Urbicum ac Saufeium Trogum ex conscientiis tradi ad supplicium iubet. Decrius quoque Calpurnianus vigilum praefectus, Sulpicius Rufus Iudi procurator, 20 Iuncus Vergilianus senator eadem poena affecti. Solus Mnester cunctationem adulit, dilaniata veste clamitans, adspiceret verberum notas, reminisceretur vocis, qua se obnoxium iussis Messalinae dedisset: aliis largitione aut spei magnitudine, sibi ex necessitate culpam; nec cuiquam ante 25 pereundum fuisse, si Silius rerum poteretur. Conmotum

4) *ignaro prop.*] «Iod, som han intet vidste». — 6) *patris Sil.*] Jfr. S. 104 f., hvor dog Bestemmelsen om hans Billeds Tilintetgjørelse ikke er omtalt. — 7) *quidquid-Drusis*] «alt, hvad der som Arvegods havde tilhørt N. og D.». — 16) *custodem-datum*] nl. med Messalinas Samtykke for at sikre sig hendes Troskab. — 17) *indicium*] om andre medskyldige. — 20) *vigilum*] et Korps Nat- og Brandpoliti, delt i 7 Kohorter. Deres *praefectus* havde Jurisdiktion i Sager angaaende Brandstiftelse og Indbrudstyveri. — 20) *ludi*] nl. *gladiatoriū*, for de Gladiater, Kejseren lod optræde. — 23) *verberum*] Han antyder derved, at han har søgt at modsætte sig Messalinas Vilje. — 24) *dedisset*] nl. *Claudius*.

his et proum ad misericordiam Caesarem perpulere liberti-
ne, tot inlustribus viris interfectis, histrioni consuleretur:
sponte an coactus tam magna peccavisset, nihil referre.

Interim Messalina Lucullianis in hortis prolatare vi-
tam, conponere preces, nonnulla spe et aliquando ira.
Ac ni caedem eius Narcissus properavisset, verterat per-
nicias in accusatorem. Nam Claudius domum regressus
et tempestivis epulis delenitus, ubi vino incaluit, iri iubet
nuntiarique miserae (hoc enim verbo usum ferunt), dicen-
dam ad causam postero die adasset. Quod ubi auditum,
et languescere ira, redire amor ac, si cunctarentur, pro-
pinqua nox et uxorii cubiculi memoria timebantur, pro-
rumpit Narcissus denuntiatque centurionibus et tribuno,
qui aderat, exequi caedem: ita imperatorem iubere. Cu-
stos et exactor e libertis Euodus datur. Isque raptim in
hortos praegressus repperit fusam humi, adsidente matre
Lepida, quae florenti filiae haud concors supremis eius
necessitatibus ad miserationem evicta erat suadebatque, ne
percussorem operiretur: transisse vitam, neque aliud quam
morti decus quaerendum. Sed animo per libidines cor-
rupto nihil honestum inerat; lacrimaeque et questus inriti
ducebantur, cum impetu venientium pulsae fores, adstitit
que tribunus per silentium, at libertus increpans multis et
servilibus probris. Tunc primum fortunam suam intro-
spexit ferrumque accepit, quod frustra iugulo aut pectori
per trepidationem admovens ictu tribuni transigitur. Cor-
pus matri concessum. Nuntiatumque Claudio epulanti per-

(11) *languescere ira, redire amor*] ved Zevgma forbundne med *time-
bantur*; som særligt Prædikatsvrb. maa et *videbantur* tænkes. — 15)
exactor] nl. *supplicii*. — 17) *Lepida*] Domitia Lep. var Søskendebarne
til Claudius, i det deres Mødre Antonia Major og Minor vare Søstre
(Døtre af M. Antonius og Octavia). Den ældre A. havde i Ægteskab
med L. Domitius foruden denne Datter født en Søn Gn. Domitius, der
med Agrippina, Germanicus's Datter, havde Sønnen Nero, den senere
Kejser. —

isse Messalinam, non distincto, sua an aliena manu. Nec
ille quaesivit, poposcitque poculum et solita convivio cele-
bravit. Ne securis quidem diebus odii, gaudii, irae, tri-
stitiae, ullius denique humani affectus signa dedit, non
cum laetantes accusatores adspiceret, non cum filios mae- 5
rentes. Iuvitque oblivionem eius senatus censendo, nomen
et effigies privatis ac publicis locis demovendas.

XV. Claudio's Ægteskab med Agrippina. (48—49.)

Caede Messalinae convulsa principis domus, orto apud
libertos certamine, quis deligeret uxorem Claudio, caelibis
vitae intoleranti et coniugum imperiis obnoxio. Nec minore
ambitu feminae exarserant: suam quaeque nobilitatem, for-
mam, opes contendere ac digna tanto matrimonio ostendere. Sed maxime ambigebatur inter Lolliam Paulinam, M.
Lollii consularis, et Iuliam Agrippinam, Germanico genitam:
huic Pallas, illi Callistus fautores aderant; at Aelia Paetina
e familia Tuberorum Narciso fovebatur. Ipse huc modo,
modo illuc, ut quemque suadentium audierat, promptus 20
discordantes in consilium vocat ac promere sententiam et
adiicere rationes iubet. Narcissus vetus matrimonium, ~~fa-
miliam~~ communem (nam Antonia ex Paetina erat), nihil in
penatibus eius novum disserebat, si sueta coniunx rediret,
haudquaquam novercalibus odiis visura Britannicum et 25
Octaviam, proxima suis pignora. Callistus improbatam
longo discidio ac, si rursum adsumeretur, eo ipso super-
bam; longeque rectius Lolliam induci, quando nullos libe-

5) *filios*] = *liberos*. — 6) *nomen*] Vi have endnu Indskrifter, hvor hen-
des Navn efter Claudio's er udslegett, og Pladsen staar aaben.

16) *Loll. Paulinam*] tidligere Caligulas Hustru. — 22) *vetus matr.*]
Claudius havde først været gift med Plautia Urgulanilla, der fødede ham
Sønnerne Drusus og Claudius, men som han forskød af Frygt for, at
hun efterstræbte hans Liv, dernæst med Aelia Pætina, som han lige-
ledes skilte sig fra, hvorpaa han ægtede Messalina. —

ros genuisset, vacuam aemulatione et privignis parentis loco futuram. At Pallas id maxime in Agrippina laudare, quod Germanici nepotem secum traheret, dignum prorsus imperatoria fortuna: stirpem nobilem et familiae *Iuliae* 5 Claudioque posteros coniungeret, ne femina expertae fecunditatis, integra iuventa, claritudinem Caesorum aliam in domum ferret. Praevaluere haec adiuta Agrippinae in lecebris, *quae* ad eum per speciem necessitudinis crebro ventitando pellicit patrum, ut praelata ceteris et nondum 10 uxor potentia uxoria iam uteretur. Nam ubi sui matrimonii certa fuit, struere maiora nuptiasque Domitii, quem ex Gn. Ahenobarbo generat, et Octaviae Caesaris filiae moliri; quod sine scelere perpetrari non poterat, quia L. Silano desponderat Octaviam Caesar iuvenemque et alia 15 clarum insigni triumphalium et gladiatorii muneric magnificentia protulerat ad studia vulgi. Sed nihil arduum videbatur in animo principis, cui non iudicium, non odium erat nisi *indita* et iussa. Igitur Vitellius, nomine censoris serviles fallacias obtegens ingruentiumque dominationum 20 provisor, quo gratiam Agrippinae pararet, consiliis eius implicari, ferre crimina in Silanum, cuius sane dec̄ora et procax soror, Iunia Calvina, haud multo ante Vitellii nurus fuerat. Hinc initium accusationis, fratrumpque non incestum, sed incustoditum amorem ad infamiam traxit. Et 25 praebebat Caesar aures, accipiendis adversus generum suspicionibus caritate filiae promptior. At Silanus insidiarum nescius ac forte eo anno praetor, repente per edic-

5) *posteros*] = *stirpem nobilem*, hans og hendes Børn. — 18) *nomine censoris*] Cæsar havde for at undgaa Censornavnet ladet sig vælge til *praefectus morum* for Livstid; Avgust lod først Censuren bestaa og beklædte den selv en Gang, men senere gjorde han sig til *praef. morum*, og saaledes Tiber og Caligula efter ham; derimod udnævnte Claudio sig selv til Censor, og Vitellius var hans Kollega. — 23) *fratrump*] »Søskendenes». — 27) *per edictum*] I Reglen skete det derved, at Censoren ved Oplæsningen af Senatorernes Navne udelod vedkommenes; men da denne Akt var foregaaet, brugtes nu en extraordinær Frem-

tum Vitelli ordine senatorio movetur, quamquam lecto pri- dem senatu lustroque condito. Simul adfinitatem Claudio diremit, adactusque Silanus eiurare magistratum, et reli- quis praeturae dies in Eprium Marcellum conlatus est.

G. Pompeio Q. Veranio consulibus pactum inter Clau- 5 dium et Agrippinam matrimonium; iam fama, iam amore inlito firmabatur; necdum celebrare sollempnia nuptiarum audebant, nullo exemplo deductae in domum patrui fratris filiae; quin et incestum ac, si sperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Nec ante omissa cunc- 10 tatio, quam Vitellius suis artibus id perpetrandum sumpsit. Percontatusque Caesarem, an iussis populi, an auctoritatē senatus cederet, ubi ille unum se civum et consensui in- parem respondit, opperiri intra Palatium iubet. Ipse curiam ingreditur, summamque rem publicam agi obte- 15 stans veniam dicendi ante alios exposcit orditurque: Gra- vissimos principis labores, quis orbem terrae capessat, egere adminiculis, ut domestica cura vacuus in commune consulat. Quod porro honestius censoriae mentis leva- mentum quam adsumere coniugem, prosperis dubiisque 20 sociam, cui cogitationes intimas, cui parvos liberos tradat, non luxui aut voluptatibus adsuefactus, sed qui prima ab iuventa legibus obtemperavisset. Postquam haec favorabili oratione praemisit multaque patrum adsentatio sequebatur, capto rursus initio, quando maritandum principem cuncti 25 suaderent, deligi oportere feminam nobilitate, puerperis, sanctimonia insignem. Nec diu anquirendum, quin Agrip-

gangsmaade. — 3) *eiurare mag.*] Ved Fratrædelsen fra en Øvrigheds- post maatte man aflægge Ed paa at have forvaltet den efter Lovene. Som udstødt af Senatet kunde han ikke længere være Prætor. — 4) *re- liquus-dies*] altsaa rent pro forma, hvorved man opnaaede at give den berygtede Angiver Epr. Marc. Rang som *praetorius*, uden at han vir- kelig havde fungeret.

9) *sperneretur*] »man satte sig ud derover». — 27) *quin-anteiret*] kort Udtryk for *quin intellegenter, Agr.-anteire*. —

pina claritudine generis anteiret: datum ab ea fecunditatis experimentum et congruere artes honestas; id vero egregium, quod provisu deum vidua iungeretur principi sua tantum matrimonia experto. Audivisse a parentibus, vi 5 disse ipsos abripi coniuges ad libita Caesarum: procul id a praesenti modestia. Statueretur immo documentum, quo uxorem imperator *a senatu populoque Romano* acciperet. At enim nova nobis in fratrū filias coniugia; sed aliis gentibus sollemnia, neque lege ulla prohibita; et sobrina- 10 rum diu ignorata tempore addito percrebruisse. Morem accommodari, prout conducat, et fore hoc quoque in iis, quae mox usurpentur. Haud defuere, qui certatim, si cunctaretur Caesar, vi acturos, testificantes erumperent curia. Conglobatur promisca multitudo populumque Ro- 15 manum eadem orare clamitat. Nec Claudius ultra exspectato obvius apud forum præbet se gratantibus, senatumque ingressus decretum postulat, quo iustae inter patruos fratrūque filias nuptiae etiam in posterum statuerentur. Nec tamen repertus est nisi unus talis matrimonii cupitor, 20 Alledius Severus, eques Romanus, quem plerique Agrippinae gratia in pulsum ferebant. Versa ex eo civitas et cuncta feminae obediebant, non per lasciviam, ut Messalina, rebus Romanis inludenti. Adductum et quasi virile servitium: palam severitas ac saepius superbia; nihil domi in pudicum, 25 nisi dominationi expediret. Cupido auri immensa obtentum habebat, quasi subsidium regno pararetur.

Die nuptiarum Silanus mortem sibi conscivit, sive eo usque spem vitae produxerat, seu delecto die augendam ad invidiam. Calvina soror eius Italia pulsa est. Addidit

4) *audivisse-vidisse*] Det første sigter til Avgust, det andet til Caligula. — 9) *sobrinarum*] = *consobrinarum*. — 20) *eques*] nl. *inlustris*, da han havde Sæde i Senatet. — 23) *adductum*] *strammet, skærpet*. — 25) *obtentum*] = *prætextum*.

Claudius sacra ex legibus Tulli regis piaculaque apud lumen Diana per pontifices danda, inridentibus cunctis, quod poenae procurationesque incesti id temporis exquirentur. At Agrippina, ne malis tantum facinoribus notesceret, veniam exilii pro Annaeo Seneca, simul praeturam 5 impetrat, laetum in publicum rata ob claritudinem studiorum eius, utque Domitii pueritia tali magistro adolesceret et consiliis eiusdem ad spem dominationis uterentur, quia Seneca fidus in Agrippinam memoria beneficij et infensus Claudio dolore iniuriae credebatur. Placitum dehinc non 10 ultra cunctari, sed designatum consulem Memmum Pollio-nem ingentibus promissis inducunt sententiam expromere, qua oraretur Claudius despondere Octaviam Domitio; quod aetati utriusque non absurdum et maiora patefacturum erat. Pollio haud disparibus verbis ac nuper Vitellius censem; 15 despondeturque Octavia, ac super priorem necessitudinem sponsus iam et gener Domitius aequari Britannico studiis matris, arte eorum, quis ob accusatam Messalinam ultio ex filio timebatur.

XVI. Mordet paa Claudius og Neros Tron-bestigelse. (54.)

M. Asinio M'. Acilio consulibus mutationem rerum in deteriorius portendi cognitum est crebris prodigiis. Signa 25 ac tentoria militum igni caelesti arsere; fastigio Capitolii

1) *legibus Tulli*] Claudius's Forkjærlighed for det antikke latterlig-gjøres oftere; vi kjende ikke de nævnte Love. — 3) *id temporis*] da Claud. selv ved sit Ægeskab gjorde sig skyldig deri. — 5) *Ann. Seneca*] den bekjendte Forfatter og stoiske Filosof. Han var af Claudius blevet forvist til Corsica paa Beskyldningen om en Elskovsforbindelse med Germanicus's Datter Julia. — 14) *aetati utriusque*] Nero var 12 Aar, Octavia 7; da han var 16 Aar og hun 11, blev de gifte; 20 Aar gammel henrettedes hun (62). — 14) *maiora patef.*] *vilde bane Vejen for videre gaaende Planer*.

examen apium insedit; biformes hominum partus et suis fetum editum esse creditum, cui accipitrum ungues inessent. Numerabatur inter ostenta deminutus omnium magistratum numerus, quaestore, aedili, tribuno ac praetore et consule 5 paucos intra menses defunctis. Sed in praecipuo pavore Agrippina, vocem Claudii, quam temulentus iecerat, fatale sibi, ut coniugum flagitia ferret, dein puniret, metuens, agere et celerare statuit, perdita prius Domitia Lepida muliebribus causis, quia Lepida, minore Antonia genita, 10 avunculo Augusto, Agrippinae sobrina prior ac Gnaei mariti eius soror, parem sibi claritudinem credebat. Nec forma, aetas, opes multum distabant; et utraque impudica, infamis, violenta, haud minus vitiis aemulabantur, quam si qua ex fortuna prospera acceperant. *Emimvero certamen* 15 acerrimum, amita potius an mater apud Neronem praevaleret; nam Lepida blandimentis ac largitionibus iuvenilem animum devinciebat, truci contra ac minaci Agrippina, quae filio dare imperium, tolerare imperitatem nequibat. Ceterum obiecta sunt, quod coniugem principis devotionibus petivisset, quodque parum coercitis per Calabriam servorum agminibus pacem Italiae turbaret. Ob haec mors indicta, multum adversante Narciso, qui Agrippinam magis magisque suspectans prompsisse inter proximos ferebatur certam sibi perniciem, seu Britannicus rerum seu 20 Nero poteretur; verum ita de se meritum Caesarem, ut vitam usui eius inpenderer. Convictam Messalinam et Silium; pares iterum accusandi causas esse, si Nero imperitaret; Britannico successore nullum principi metum; at 25 Novercae insidiis domum omnem convelli, maiore flagitio,

1) *biformes*] halvt Menneske, halvt Dyr. — 9) *minore Ant.*] urigigt; jfr. S. 132. — 10) *avunculo*] nl. *maiore*. — 10) *prior*] = *propior*. L. og Germanicus vare *sobrini*. — 10) *Gnaei Domitii*. — 18) *dare*] nl. *gabebat*. — 27) *imperitaret*] *bestemtes til Tronfølger*. I dette Tilfælde var der Fare for Claudius's Liv, og det kunde derfor blive nødvendigt t. sege Anklagegrunde mod Agrippina for at faa hende styret. —

quam si impudicitiam prioris coniugis reticuisse. Quamquam ne impudicitiam quidem nunc abesse Pallante adultero, ne quis ambigat decus, pudorem, corpus, cuncta regno *eam* viliora habere. Haec atque talia dictans amplecti Britannicum, robur aetatis quam maturimum pre- 5 cari, modo ad deos, *modo ad ipsum tendere manus, adolesceret, patris inimicos depelleret, matris etiam interfec- tores ulcisceretur.

In tanta mole curarum valetudine adversa corripitur, refovendisque viribus mollitia caeli et salubritate aquarum 10 Sinucessam pergit. Tum Agrippina, sceleris olim certa et oblatae occasionis propora nec ministrorum egens, de genere veneni consultavit, ne repentina et praecipi facinus proderetur; si lentum et tabidum delegisset, ne admotus supremis Claudius et dolo intellecto ad amorem filii rediret. Exquisitum aliquid placebat, quod turbaret mentem et mortem differret. Deligitur artifex talium, vocabulo Locusta, nuper beneficij damnata et diu inter instrumenta regni habita. Eius mulieris ingenio paratum virus, cuius minister e spadonibus fuit Halotus, inferre epulas et explorare gustu solitus. Adeoque cuncta mox pernotuere, ut temporum illorum scriptores prodiderint infusum delectabili cibo boleto venenum, nec vim medicaminis statim intellectam, socordiane Claudii an vinolentia; simul soluta alvus subvenisse videbatur. Igitur exterrita Agrippina, et 25 quando ultima timebantur, spreta praesentium invidia, provisam iam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibet. Ille tamquam nitus evomentis adiuvaret, pinnam rapid^o

5) *robur aetatis*] Han gik i sit 14 Aar.

11) *Sinucessam*] i Campanien; der var varme Bade. — 15) *ad amor.-rediret*] Lidt efter lidt havde A. nemlig faaet Cl. til at foretrække Nero for Britannicus. — 18) *diu-habita*] Hun henrettedes under Galba. — 20) *explorare gustu*] som *praegustator*, opr. en østerlandske Opfindelse. — 23) *boleto*] Nero skal en Gang have kaldt Trøfler «Gudernes Spise», fordi de havde gjort Claudius til en Gud. — 24) *ne-an*] = *sive-sive*.

veneno inlitam faucibus eius demisisse creditur, haud ignarus, summa scelera incipi cum periculo, peragi cum praemio.

Vocabatur interim senatus, votaque pro incolumitate 5 principis consules et sacerdotes nuncupabant, cum iam exanimis vestibus et fomentis obtegeretur, dum, quae e re forent firmando Neronis imperio, conponuntur. Iam primum Agrippina, velut dolore evicta et solacia conquirens, tenere amplexu Britannicum, veram paterni oris effigiem 10 appellare ac variis artibus demorari, ne cubiculo egredetur. Antoniam quoque et Octaviam sorores eius adtinuit, et cunctos aditus custodiis clauerat, crebroque vulgabat ire in melius valetudinem principis, quo miles bona in spe ageret, tempusque prosperum ex monitis Chaldaeorum ad- 15 ventaret. Tunc medio diei tertium ante Idus Octobris, foribus Palatii repente diductis, comitante Burro Nero egreditur ad cohortem, quae more militiae excubiis adest. Ibi monente praefecto faustis vocibus exceptus inditur lectiae. Dubitavisse quosdam ferunt, respectantes rogantesque, 20 ubi Britannicus esset; mox nullo in diversum auctore, quae offerebantur, secuti sunt. Inlatusque castris Nero et congruentia temporis praefatus, promisso donativo ad exemplum paternae largitionis, imperator consulatur. Sententiam militum secuta patrum consulta, nec dubitatum est apud 25 provincias. Caelestesque honores Claudio decernuntur, et funeris sollemne perinde ac divo Augusto celebratur, aemulante Agrippina proaviae Liviae magnificentiam. Testamentum tamen haud recitatum, ne antepositus filio pri- vignus iniuria et invidia animos vulgi turbaret.

30 Prima novo principatu mors Iunii Silani proconsulis

15) *tertium ante] for a. d. III.* — 17) *excubiis] *paa Vagt*.* En af Praetoriankohorterne ad Gangen gjorde Vagttjeneste i Kejserpaladset. — 23) *paternaē larg.]* Claudius lovede ved sin Tronbestigelse Praetorianerne 15000 Sest. hver.

Asiae ignaro Nerone per dolum Agrippinae paratur, non quia ingenii violentia exitium irritaverat, segnis et dominationibus aliis fastiditus, adeo ut Gaius Caesar pecudem auream eum appellare solitus sit, verum Agrippina fratri eius L. Silano necem molita ultorem metuebat, crebra vulgi 5 fama, anteponendum esse vixdum pueritiam egresso Neroni et imperium per scelus adepto virum aetate composita, insontem, nobilem et, quod tunc spectaretur, e Caesaram posteris; quippe et Silanus divi Augusti abnepos erat. Haec causa necis. Ministri fuere P. Celer eques Roma- 10 nus et Helius libertus, rei familiari principis in Asia impositi. Ab his proconsuli venenum inter epulas datum est apertius, quam ut fallerent. Nec minus properato Narcissus Claudi libertus, de cuius iurgiis adversus Agrippinam rettuli, aspera custodia et necessitate extrema ad mortem 15 agitur, invito principe, cuius abditis adhuc vitiis per avaritiam ac prodigentiam mire congruebat. Ibaturque in caedes, nisi Afranius Burrus et Annaeus Seneca obviam issent. Hi rectores imperatoriae iuventae et, rarum in societate potentiae, concordes, diversa arte ex aequo pollebant, Bur- 20 rus militaribus curis et severitate morum, Seneca praecettis eloquentiae et comitate honesta, iuvantes in vicem, quo facilius lubricam principis aetatem, si virtutem aspernaretur, voluptatibus concessis retinerent. Certamen utrique unum erat contra ferociam Agrippinae, quae cunctis malae 25 dominationis cupidinibus flagrans habebat in partibus Palantem, quo auctore Claudius nuptiis incestis et adoptione

2) *irritaverat]* i ældre Sprogbrug Konj. — 3) *G. Caesar]* Caligula. — 5) *necem molita]* Han dræbte sig selv; jfr. S. 134 ff. — 9) *abnepos]* «Datterdatters Dattersøn». Avgsts Datter Julia føde som Agrippas Hustru Datteren Julia, der blev gift med L. Æmilius Paullus; deres Datter Æmilia Lepida blev gift med App. Junius Silanus og føde de to her nævnte Sønner. — 11) *rei fam.-inpositi]* som *procuratores*. — 14) *iurgiis]* Deres gjensidige Had var flere Gange kommet til Udbrud, jfr. saaledes S. 133. — 27) *incestis]* Jfr. S. 135 f. — 27) *adoptione exitiosa]*

exitiosa semet perverterat. Sed neque Neroni infra servos ingenium, et Pallas tristi adrogantia modum liberti egresus taedium sui moverat. Propalam tamen omnes in eam honores cumulabantur, signumque more militiae petenti 5 tribuno dedit «optimae matris». Decreti et a senatu duo lictores, flaminium Claudiole, simul Claudio censorium fūnus et mox consecratio.

Die funeris laudationem eius princeps exorsus est, dum antiquitatem generis, consulatus ac triumphos maiorum enumerabat, intentus ipse et ceteri; liberalium quoque artium commemoratio et nihil regente eo triste rei publicae ab externis accidisse pronis animis audita; postquam ad providentiam sapientiamque flexit, nemo risui temperare, quamquam oratio a Seneca composita multum cultus praefert, ut fuit illi viro ingenium amoenum et temporis eius auribus admodum datum. Adnotabant seniores, quibus otiosum est vetera et praesentia contendere, primum ex iis, qui rerum potiti essent, Neronem alienae facundiae eguisse. Nam dictator Caesar summis oratoribus aemulus, et Augusto prompta ac profluens, quaeque deceret principem, eloquentia fuit. Tiberius artem quoque callebat, *qua* verba expenderet, tum validus sensibus aut consulto ambiguus. Etiam Gai Caesaris turbata mens vim dicendi non corrupit. Nec in Claudio, quoties meditata dissereret, elegantiam 25 requireres. Nero puerilibus statim annis vividum animum in alia detorsit: caelare, pingere, cantus aut regimen equorum exercere; et aliquando carminibus pangendis inesse sibi elementa doctrinae ostendebat. Ceterum peractis tristitiae imitamentis curiam ingressus et de auctoritate passum et consensu militum praefatus, consilia sibi et ex-

nl. af Nero; derved havde han foranlediget sin Død. — 5) *duo lictores*] Smlgn. om Livia S. 12.

22) *validus sensibus*] «med et kraftigt Udryk for Tankerne». — 29) *imitamentis*] Jfr. S. 78. — 30) *consilia*] Burrus's og Senecas. —

empla capessendi egregie imperii memoravit, neque iuventam armis civilibus aut domesticis discordiis inbutam; nulla odia, nullas iniurias nec cupidinem ultiōnis adferre. Tum formam futuri principatus praescripsit, ea maxime declinans, quorum recens flagrabat invidia. Non enim se 5 negotiorum omnium iudicem fore, ut clausis unam intra domum accusatoribus et reis paucorum potentia grassaretur; nihil in penatibus suis venale aut ambitioni pervium; discretam domum et rem publicam. Teneret antiqua munia senatus, consulum tribunalibus Italia et publicae provinciae adsisterent; illi patrum aditum p̄aeberent, se mandatis exercitibus consulturum. Nec defuit fides, multaque arbitrio senatus constituta sunt: ne quis ad causam orandam mercede aut donis emeretur, ne designatis quaestoribus edendi gladiatores necessitas esset. Quod quidem, 15 adversante Agrippina, tamquam acta Claudi subverterentur, obtinuere patres; qui in Palatium ob id vocabantur, ut adstaret additis a tergo foribus velo discreta, quod visum arceret, auditus non adimeret. Quin et legatis Armeniorum causam gentis apud Neronem orantibus escendere 20 suggestum imperatoris et praesidere simul parabat, nisi ceteris pavore defixis Seneca admonuisset, venienti matri occurreret. Ita specie pietatis obviam itum dedecori.

1) *exempla*] særlig Avgустs. — 3) *iniurias*] nl. som han skulde have lidt. — 9) *discretam-rem publ.*] Hans Familie eller frigivne skulde ingen Indflydelse faa paa Statsanliggenderne. — 10) *publicae*] = *senatoria*. — 11) *aditum*] Naar fremmede skulde indlades i Senatet, maatte de indføres af Konsulerne. — 14) *mercede aut donis*] *Lex Cincia* forbød den, der talte en andens Sag for Retten, at modtage Betaling dertil; den gjaldt endnu, men blev ikke overholdt. — 15) *edendi-necessitas*] hvilket var bestemt under Claudius. — 16) *Palatium*] Biblioteket paa P. — 19) *auditus non adim.*] for paa denne Maade at paavirke Senatet, da hun ikke kunde være der til Stede. — 19) *Armeniorum*] Armenien var Aar 51 blevet erobret af Partherne.

XVII. Mordet paa Britannicus. (55.)

Infracta paulatim potentia matris delapso Nerone in amore libertae, cui vocabulum Acte fuit, simul adsumptis 5 in conscientiam *M. Othon* et Claudio Senecione, adolescentulis decoris, quorum Otho familia consulari, Senecio liberto Caesaris patre genitus. Ignara matre, dein frustra obnitente, penitus inrepserat per luxum et ambigua secreta, ne senioribus quidem principis amicis adversantibus, mutuari 10 liercula nulla cuiusquam iniuria cupidines principis expleente, quando uxore ab Octavia, nobili quidem et probitatis spectatae, fato quodam, an quia praevalent inlicita, abhorrebat; metuebaturque, ne in stupra feminarum inlustrium prorumperet, si illa libidine prohiberetur. Sed Agrippina libertam aemulam, nurum ancillam aliaque eundem in 15 modum muliebriter fremere. Neque paenitentiam filii aut satietatem opperiri, quantoque foediora reprobrabat, acrius accendere, donec vi amoris subactus exueret obsequium in matrem seque Senecae permitteret, ex cuius familiaribus 20 Annaeus Serenus simulatione amoris adversus eandem libertam primas adolescentis cupidines velaverat praebueratque nomen, ut, quae princeps furtim mulierculae tribuebat, ille palam largiretur. Tum Agrippina versis artibus per blandimenta iuvenem adgredi, suum potius cubi- 25 culum ac sinum offerre contegendas, quae prima aetas et summa fortuna expeterent; quin et fatebatur intempestivam severitatem et suarum opum, quae haud procul imperatoriis aberant, copias tradebat, ut nimia nuper coercendo filio, ita rursum intemperanter demissa. Quae mutatio neque 30 Neronem feffellit, et proximi amicorum metuebant orabant-

5) *M. Othon*] senere Kejser. — 8) *ambigua secreta*] deres Sammenkomster, som maatte dækkes ved Paaskud. — 11) *Octavia*] hvem han havde ægtet Aar 53. — 20) *Ann. Serenus*] var *praefectus vigilum*. — 25) *sinum*] «Beskyttelse».

que cavere insidias mulieris semper atrocis, tum et falsae. Forte illis diebus Caesar inspecto ornatu, quo principum coniuges ac parentes effulserant, deligit vestem et gemmas misitque donum matri nulla parsimonia, cum praecipua et cupita aliis prior deferret. Sed Agrippina non his instruimus¹⁵ cultus suos, sed ceteris arceri proclamat et dividere filium, quae cuncta ex ipsa haberet. Nec defuere, qui in deterius referrent. Et Nero infensus iis, quibus superbia muliebris innitebatur, demovet Pallantem cura rerum, quis a Claudio impositus velut arbitrium regni agebat; ferebaturque digrediente eo magna prosequuntur multitudine non absurde dixisse, ire Pallantem, ut eiuraret. Sane pepigerat Pallas, ne cuius facti in praeteritum interrogaretur, paresque rationes cum re publica haberet. Praeceps posthac Agrippina ruere ad terrorem et minas, neque principis auribus abstinere, quo minus testaretur, adulterum iam esse Britannicum, veram dignamque stirpem suscipiendo patris imperio, quod insitus et adoptivus per iniurias matris exerceret. Non abnuere se, quin cuncta infelicitis domus mala patierent, suae in primis nuptiae, suum beneficium; id solum 20 dis et sibi provisum, quod viveret privignus. Ituram cum illo in castra; audiretur hinc Germanici filia, inde debilis Burrus et exul Seneca, trunca scilicet manu et professoria lingua generis humani regimen expostulantes. Simul intendere manus, adgerere probra, consecratum Claudium, 25 infernos Silanorum manes invocare et tot inrita facinora.

Turbatus his Nero et propinquo die, quo quartum decumum aetatis annum Britannicus explebat, voluntare

9) *cura rerum*] som Kejserens Kassemester, *a rationibus*. — 12) *ut eiuraret*] kunde kun siges om *magistratus* (jfr. S. 135), her som en Spegl om P., der havde sikret sig mod at kræves til Regnskab. — 13) *pares-haberet*] «at hans Regnskab lige over for Staten skulde betragtes som stemmende». Et *ut er underforstaet*. — 22) *castra*] Praetorianernes — 22) *debilis*] «invalid». — 23) *professoria*] «skolemesteragtig». — 26) *Silanorum*] jfr. S. 134 ff og 140 f.

secum modo matris violentiam, modo ipsius indolem, levi quidem experimento nuper cognitam, quo tamen favorem late quaevisisset. Festis Saturno diebus inter alia aequalium ludicra regnum lusu sortientibus evenerat ea sors Neroni.³⁾ Igitur ceteris diversa nec ruborem adlatura; ubi Britannico iussit, exsureret progressusque in medium cantum aliquem inciperet, inrisum ex eo sperans pueri sobrios quoque convictus, nedum temulentos ignorantis, ille constanter exorsus est carmen, quo evolutum eum 10 sede patria rebusque summis significabatur. Unde orta miseratio manifestior, quia dissimulationem nox et lascivia exemerat. Nero, intellecta invidia, odium intendit; urgentibusque Agrippinae minis, quia nullum crimen neque iubere caedem fratris palam audebat, occulta molitur pa- 15 rique venenum iubet, ministro Pollione Iulio, praetoriae cohortis tribuno, cuius cura adtinebatur damnata beneficij nomine Locusta, multa scelerum fama. Nam ut proximus quisque Britannico neque fas neque fidem pensi haberet, olim provisum erat. Primum venenum ab ipsis educato- 20 ribus accepit, tramisitque exsoluta alvo parum validum, sive temperamentum inerat, ne statim saeviret. Sed Nero lenti sceleris inpatients minitari tribuno, iubere supplicium beneficiae, quod, dum rumorem respiciunt, dum parant defensiones, securitatem morarentur. Promittentibus dein 25 tam praecepitem necem, quam si ferro urgeretur, cubiculum Caesaris iuxta decoquitur virus, cognitis antea venenis rapidum. Mos habebatur, principum liberos cum ceteris idem aetatis nobilibus sedentes vesci in adspectu propin-

3) festis-diebus] *Saturnalia* beg. d. 17de Decbr. — 4) lusu] «Tærningkast». — 5) diversa] nl. iussit. — 8) convictus] «Gilder». — 8) nedum] i bekræftende Bet. — 9) carmen] et eller andet bekjendt Digt, der anvendt her kunde udlægges om Britannicus. — 12) intell. invidia] «som forstod Bebrejdelsen». — 19) educatoribus] = *pædagogis*. — 26) cogn-rapid.] «hvvis Styrke man i Forvejen havde prøvet». — 28) sedentes] medens de ældre laa til Bords. —

quorum propria et parciorē mensa. Illic epulante Britannico, quia cibos potusque eius delectus ex ministris gustu explorabat, ne omitteretur institutum, aut utriusque morte proderetur scelus, talis dolus repertus est: innoxia adhuc ac praecalida et libata gustu potio traditur Britannico; dein, 5 postquam fervore aspernabatur, frigida in aqua adfunditur venenum, quod ita cunctos eius artus pervasit, ut vox pariter et spiritus raperentur. Trepidatur a circumsedentibus, diffugiunt imprudentes; at, quibus altior intellectus, resistunt defixi et Neronem intuentes. Ille, ut erat reclinis et 10 nescio similis, solitum ita ait per comitiale morbum, quo prima ab infantia afflictaretur Britannicus, et reddituros paulatim visus sensusque. At Agrippinae is pavor, ea conternatio mentis, quamvis vultu premeretur, emicuit, ut perinde ignaram fuisse *atque* Octaviam sororem Britannici 15 constiterit; quippe sibi supremum auxilium erectum et parricidii exemplum intellegebat. Octavia quoque, quamvis rudibus annis, dolorem, caritatem, omnis affectus abscondere didicerat. Ita post breve silentium repetita convivii laetitia. Nox eadem necem Britannici et rogum coniunxit, 20 proviso ante funebri paratu, qui modicus fuit. In campo tamen Martis sepultus est adeo turbidis imbris, ut vulgus iram deum portendi crediderit adversus facinus, cui plerique tamen hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias et insociabile regnum aestimantes. Festinatio- 25 nem exsequiarum edicto Caesar defendit, ita maioribus institutum referens, subtrahere oculis acerba funera neque laudationibus aut pompa detinere. Ceterum et sibi amisso fratris auxilio reliquas spes in re publica sitas, et tanto magis fovendum patribus populoque principem, qui unus 30

11) comitiale m.] «Epilepsi», saa kaldet, fordi et saadant Tilfælde, naar det indtraf under Komitier, hindrede deres Fortsættelse. — 18) rud. annis] Hun var endnu ikke 13 Aar. — 21) in campo M.] i Avgusts Mavsoleum. — 24) antiquas] mellem Atrevs og Thyestes, Eteokles og Polynikes. — 27) acerba] *o: præmatura*. —

superesset e familia summum ad fastigium genita. Ex in largitione potissimos amicorum auxit. Nec defuere, qui larguerent viros gravitatem adseverantes, quod domos, vilas id temporis quasi praedam divisissent. Alii necessitatibus adhibitam credebat a principe, sceleris sibi conscientia et veniam sperante, si largitionibus validissimum quemque obstrinxisset. At matris ira nulla munificientia leniri, sed amplecti Octaviam, crebra cum amicis secreta habere, super ingenitam avaritiam undique pecunias quasi in subsidium corripiens, tribunos et centuriones comiter excipere, nomina et virtutes nobilium, qui etiam tum supererant, in honore habere, quasi quaereret ducem et partes. Cognitum id Neroni, excubiasque militares, quae, ut coniugi imperatoris olim, tum ut matri servabantur, et Germanos nuper eundem in honorem custodes additos digredi iubet. Ac ne coetu salutantium frequentaretur, separat domum matremque transfert in eam, quae Antoniae fuerat, quoties ipse illuc ventitaret, saeptus turba centurionum et post breve osculum digrediens.

Nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum est quam fama potentiae non sua vi nixae. Statim relictum Agrippinae limen; nemo solari, nemo adire praeter paucas feminas, amore an odio incertas. Ex quibus erat Iunia Silana, quam matrimonio G. Silii a Messalina depulsam supra rettuli, insignis genere, forma, lascivia et Agrippinae diu percara, mox occultis inter eas offenditionibus, quia Sextium Africanum nobilem iuvenem a nuptiis Silanae deterruerat Agrippina, in pudicam et vergentem annis dictitans, non ut Africanum sibi seponeret, sed ne opibus et orbitate Silanae maritus poteretur. Illa, spe ultionis oblata, parat

6) *validissimum*] mest fremragende. — 11) *nobilium*] hvis Forfædre i Republikkens Tid havde beklædt de højeste Øvrighedsposter. — 15) *Germanos*] Jfr. S. 18. — 17) *Antoniae*] nl. *minoris*.

23) *incertas* for *incertum*. —

accusatores ex clientibus suis, Iturium et Calvisium, non vetera et saepius iam audit a deferens, quod Britannici mortem lugeret, aut Octaviae iniurias evulgaret, sed destinavisse eam Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu a divo Augusto, ad res novas extollere coniugioque eius et iam imperio rem publicam rursus invadere. Haec Iturius et Calvius Atimeto, Domitiae Neronis amitae liberto, aperiunt. Qui laetus oblatis (quippe inter Agrippinam et Domitiam infensa aemulatio exercebatur) Paridem histrionem, libertum et ipsum Domitiae, 10 impulit ire propere crimenque atrociter deferre.

Provecta nox erat, et Neroni per violentiam trahebatur, cum ingreditur Paris, solitus alioquin id temporis lusus principis intendere, sed tunc conpositus ad maestitiam, expositoque indicii ordine ita audientem exterret, ut non tantum matrem Plautumque interficere, sed Burrum etiam demovere praefectura destinaret tamquam Agrippinæ gratia proiectum et vicem reddentem. Fabius Rusticus auctor est, scriptos esse ad Caecinam Tuscum codicillos, mandata ei praetorianum cohortium cura, sed ope Senecæ dignationem Burro retentam; Plinius et Cluvius nihil dubitatum de fide praefecti referunt; sane Fabius inclinat ad laudes Senecæ, cuius amicitia floruit. Nos, consensum auctorum secuturi, quae diversa prodiderint, sub nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus et interficiendae 25 matris avidus non prius differri potuit, quam Burrus necem eius promitteret, si facinoris coargueretur; sed cui-

4) *Rub. Plautum*] S. af Julia, Tibers Sønnedatter, der først var gift med Germanicus's Søn Nero og derpaa med den af Tiber særdeles yndede Rub. Blandus. — 7) *Domitiae*] Søster til Dom. Lepida. — 9) *infensa aemul.*] fordi Passienus Crispus, der var gift med D., havde forstødt denne for at ægte A., da hun var bleven Enke efter Gn. Domitius.

21) *Plinius*] havde skrevet en udførlig Roms Historie, som er tabt. Det samme gjælder om Fab. Rusticus's og Cluvius's Arbejder. — 26) *differri*] «bringes til at finde sig i Opsættelse». —

cumque, nedum parenti defensionem tribuendam; nec accusatores adesse, sed vocem unius ex inimica domo adferri; reputaret tenebras et vigilatam convivio noctem omniaque temeritati et inscitiae propiora. Sic lenito principis metu et luce orta itur ad Agrippinam, ut nosceret obiecta dissolveretque vel poenam lueret. Burrus iis mandatis Seneca coram fungebatur; aderant et ex libertis arbitri sermonis. Deinde a Burro, postquam crima et auctores exposuit, minaciter actum. Et Agrippina ferociae memor «Non miror» inquit «Silanam, numquam edito partu, matrum affectus ignotos habere; neque enim perinde a parentibus liberi quam ab invidica adulteri mutantur. Nec si Iturius et Calvisius adesis omnibus fortunis novissimam suscipienda accusationis operam anui rependunt, ideo aut mihi infamia parricidii aut Caesari conscientia subeunda est. Nam Domitia inimicitis gratias agerem, si benevolentia mecum in Neronem meum certaret. Baiarum suarum piscinas extollebat, cum meis consiliis adoptio et proconsulare ius et designatio consulatus et cetera apiscendo imperio praepararentur. Nunc per concubinum Atimetum et histrionem Paridem quasi scena fabulas conponit. Aut exsistat, qui cohortes in urbe temptatas, qui provinciarum fidem labefactatam, denique servos vel libertos ad scelus corruptos arguat! Vivere ego Britannico potiente rerum poteram? Ac si Plautus aut quis alius rem publicam iudicaturus obtinuerit, desunt scilicet mihi accusatores, qui non verba inpatientia caritatis aliquando incauta, sed ea crima obiciant, quibus nisi a filio absolviri non possim». Conmotis, qui aderant, ultroque spiritus eius mitigantibus, conloquium filii exposcit, ubi nihil pro innocentia, quasi diffideret, nec de beneficiis, quasi expre-

11) *neque-mutantur*] «Kjærligheden til Børnene overføres ikke paa andre, saaledes som Kjærlighed til Elskere af den ukske overføres fra den ene til den anden».

braret, disseruit, sed ultiōem in delatores et praemia amicis obtinuit. Silana in exilium acta; Calvisius quoque et Iturius relegantur; de Atimeto supplicium sumptum, validiore apud libidines principis Paride, quam ut poena adficeretur. Plautus ad praesens silentio transmissus est. 5

XVIII. Agrippinas Drab. (59.)

Gaio Vipstano *Gaio Fonteio* consulibus diu meditatum scelus non ultra Nero distulit, vetustate imperii coalita audacia et flagrantior in dies amore Poppaeae, quae sibi matrimonium et discidium Octaviae incolumi Agrippina haud sperans crebris criminationibus, aliquando per facetias incusaret principem et pupillum vocaret, qui iussis alienis obnoxius non modo imperii sed libertatis etiam indigeret. 10 Cur enim differri nuptias suas? Formam scilicet displicere et triumphales avos, an fecunditatem et verum animum? Timeri, ne uxor saltem iniurias patrum, iram populi aduersus superbiam avaritiamque matris aperiat. Quod si nurum Agrippina non nisi filio infestam ferre posset, red- 20 deretur ipsa Othonis coniugio: ituram quoquo terrarum, ubi audiret potius contumelias imperatoris, quam viseret, periculis eius inmixta. Haec atque talia lacrimis et arte adulterae penetrantia nemo prohibebat, cupientibus cunctis, infringi potentiam matris et credente nullo, usque ad cae- 25 dem eius duratura filii odia.

Tradit Cluvius ardore retinendae Agrippinam potentiae eo usque provectam, ut medio diei, cum id temporis

11) *Poppaea*] P. Sabina, der, som Tac. siger, besad *cuncta alia præter honestum animum*, var først gift med Rufius Crispinus, men ægtede derpaa sin Elsker M. Otho og blev ved ham snart Nero bekjendt, der for at blive sin Medbejler kvit sendte Otho fra Byen som Stattholder over Lusitanien. — 17) *triumph. avos*] sigter til hendes Morfader Poppæus Sabinus, efter hvem hun forte Navn; hendes Fader hed T. Olliusr. — 19) *aperiat*] nl. *Neroni*.

Nero per vinum et epulas incalesceret, offerret se saepius temulento comptam et incesto paratam. Iamque lasciva oscula et praenuntias flagitii blanditias adnotantibus proximis, Senecam contra muliebres inlecebras subsidium a 5 femina petivisse, inmissamque Acten libertam, quae simul suo periculo et infamia Neronis anxia deferret, pervulgatum esse incestum gloriante matre, nec toleraturos milites profani principis imperium. Fabius Rusticus non Agrippinae sed Neroni cupitum id memorat eiusdemque libertae astu 10 disiectum. Sed quae Cluvius, eadem ceteri quoque autores prodidere, et fama hoc inclinat, seu concepit animo tantum inmanitatis Agrippina, seu credibilior novae libidinis meditatio in ea visa est, quae puellaribus annis stuprum cum Lepido spe dominationis admiserat, pari cupi- 15 dine usque ad libita Pallantis provoluta et exercita ad omne flagitium patrui nuptiis. Igitur Nero Agrippinam abscedentem in hortos aut Tusculanum vel Antiatem in agrum laudare, quod otium capesseret. Postremo, ubi- cumque haberetur, praegravem ratus interficere constituit, 20 hactenus consultans, veneno an ferro vel qua alia vi. Pla- cuitque primo venenum. Sed inter epulas principis si daretur, referri ad casum non poterat tali iam Britannici exitio; et ministros temptare arduum videbatur mulieris usu scelerum adversus insidias intentae; atque ipsa praean- 25 sumendo remedia munierat corpus. Ferrum et caedes quoniam modo occultaretur, nemo reperiebat; et ne quis illi tanto facinori delectus iussa sperneret, metuebant. Obtulit ingenium Anicetus libertus, classi apud Misenum praefectus et pueritiae Neronis educator ac mutuis odiis Agrip- 30 pinae inquisus. Ergo navem posse conponi docet, cuius pars ipso in mari per artem soluta effunderet ignaram:

14) *Lepido*] Han havde under Caligula haft stor Magt og været gift med Drusilla, Søster til Caligula og Agrippina. — 16) *patrui*] Claudius. — 29) *educator*] se S. 146. —

nihil tam capax fortuitorum quam mare, et si naufragio intercepta sit, quem adeo iniquum, ut sceleri adsignet, quod venti et fluctus deliquerint? Additum principem defunctae templum et aras et cetera ostendane pietati. Placuit sollertia tempore etiam iuta, quando Quinquatruum 5 festos dies apud Baias frequentabat. Illuc matrem elicit, ferendas parentium iracundias et placandum animum dictitans, quo rumorem reconciliationis efficaret acciperetque Agrippina, facilis feminarum credulitate ad gaudia. Venientem dehinc obvius in litora (nam Antio adventabat) exceperat 10 manu et complexu ducitque Baulos. Id villae nomen est, quae promunturium Misenum inter et Baianum lacum flexo mari adluitur. Stabat inter alias navis ornatrix, tamquam id quoque honori matris daretur; quippe sueverat triremi et classiariorum remigio vehi. Ac tum invitata ad epulas 15 erat, ut occultando facinori nox adhiberetur. Satis constitit exstissem proditorem, et Agrippinam auditis insidiis, an crederet, ambiguam, gestamine sellae Baias pervectam. Ibi blandimentum sublevavit metum: comiter excepta superque ipsum conlocata. Iam pluribus sermonibus 20 modo familiaritate iuvenili Nero et rursus adductus, quasi seria consociaret, tracto in longum convictu, prosequitur abeuntem, artius oculis et pectori haerens, sive explenda simulatione, seu periturae matris supremus aspectus quamvis ferum animum retinebat.

Noctem sideribus inlustrem et placido mari quietam quasi convincendum ad scelus di praebuere. Nec multum

5) *Quinquatruum*] en Minervafest (d. 19—23 Marts), der fejredes af Mændene saa vel som af Drenge, som vare fri for Skolegang i de Dage; der afholdtes Gladiator kampe paa denne Fest. — 11) *Baulos*] fordum Taleren Hortensius's Ejendom. — 12) *Baianum lacum*] alm. *l. Lucrinus*. — 15) *classiariorum* »Rofolk« paa Krigsskibe (ogsaa = *milites cl.*, »Marinesoldater«). Der fandtes her til hendes Afbenytelse et Skib, der var pragtfuldere udstyret end de almindelige Krigsskibe og forsynet med et mere udsgæt Romandskab end de sædvanlige *clasiarii*, som vare Slaver. — 18) *gest. sellae*] i en *sellæ gestatoria*.

erat progressa navis, duobus e numero familiarium Agripinam comitantibus, ex quis Crepereius Gallus haud procul gubernaculis adstabat, Acerronia super pedes cubitanis reclinis paenitentiam filii et reciperatam matris gratiam 5 per gaudium memorabat, cum dato signo ruere tectum loci multo plumbo grave; pressusque Crepereius et statim examinatus est. Agrippina et Acerronia eminentibus lecti parietibus ac forte validioribus, quam ut oneri cederent, protectae sunt. Nec dissolutio navigii sequebatur, turbatis 10 omnibus, et quod plerique ignari etiam conscos impediabant. Visum dehinc remigibus unum in latus inclinare atque ita navem submergere; sed neque ipsis promptus in rem subitam consensus, et alii contra nitentes dedere facultatem lenioris in mare iactus. Verum Acerronia in- 15 prudentia, dum se Agrippinam esse, utque subveniretur matri principis, clamitat, contis et remis et, quae fors obtulerat, navalibus telis conficitur; Agrippina silens eoque minus adgnita (unum tamen vulnus humero exceptit) nando, deinde occursu lenunculorum Lucrinum in lacum vecta 20 villaue suae infertur. Illic reputans ideo se fallacibus literis accitam et honore praecipuo habitam, quodque litus iuxta, non ventis acta, non saxis impulsa navis summa sui parte veluti terrestre machinamentum concidisset, observans etiam Acerroniae necem,⁵⁾ simul suum vulnus adspiciens, solum 25 insidiarum remedium esse *sensit*, si non intellegarentur; misitque libertum Agerinum, qui nuntiaret filio benignitate deum et fortuna eius evasisse gravem casum; orare, ut quamvis periculo matris exterritus visendi curam differret; sibi ad praesens quiete opus. Atque interim securitate 30 simulata medicamina vulneri et fomenta corpori adhibet;

5) *tectum loci*] »Loftet i Kahytten«, som maa tænkes at have været oven paa Dækket. — 14) *iactus*] af Kahytten og de deri værende. — 15) *inprudentia*] nl. *percussorum*. —

testamentum Acerroniae requiri bonaque obsignari iubet, id tantum non per simulationem.

At Neroni nuntios patrati facinoris opperienti adfertur, evasisse ictu levi sauciam et hactenus adito discrimine, ne auctor dubitaretur. Tum pavore examinis et iam iamque 5 adfore obtestans vindictae properam, sive servitia armaret vel militem accenderet, sive ad senatum et populum per- vaderet, naufragium et vulnus et interfertos amicos obiciendo: Quod contra subsidium sibi? Nisi quid Burrus et Seneca expedirent; quos statim acciverat, incertum, an et 10 ante gnaros. Igitur longum utriusque silentium, ne inriti dissuaderent, an eo descensum credebant, *ut*, nisi praeveniretur Agrippina, pereundum Neroni esset. Post Seneca hactenus promptius, *ut* respiceret Burrum ac sciscitaretur, an militi imperanda caedes esset. Ille praetorianos toti 15 Caesarum domui obstrictos memoresque Germanici nihil adversus progeniem eius atrox ausuros respondit: perpetraret Anicetus promissa. Qui nihil cunctatus poscit summam sceleris. Ad eam vocem Nero illo sibi die dari imperium auctoremque tanti muneris libertum profitetur: iret 20 propere duceretque promptissimos ad iussa. Ipse, auditio venisse missu Agrippinae nuntium Agerinum, scenam ultro criminis parat, gladiumque, dum mandata perfert, abiicit inter pedes eius, tum quasi deprehenso vincla iniici iubet, ut exitium principis molitam matrem et pudore deprehensi 25 sceleris sponte mortem sumpsisse confingeret. Interim vulgato Agrippinae periculo, quasi casu evenisset, ut quisque acceperat, decurrere ad litus. Hi molium obiectus, hi proximas scaphas scandere; alii, quantum corpus sinebat, vadere in mare; quidam manus pretendere; questibus, 30

2) *non per simulationem*] Sin Havesye kunde hun selv da ikke fornægte; hun vidste nemlig, at hun var indsat til Arving.

4) *ne*] = *ut non*. — 11) *gnaros*] Andre Forfattere have nemlig fremstillet Seneca som Ophavsmanden. — 28) *molium obi*!] mellem Lu- crinerseen og Havet. —

votis, clamore diversa rogitantium aut incerta respondentium omnis ora conpleri; adfluere ingens multitudo cum luminibus, atque, ubi incolumem esse pernotuit, ut ad gratandum sese expedire, donec adspectu armati et minitantis agminis disiecti sunt. Anicetus villam statione circumdat refractaque ianua obvios servorum abripit, donec ad fores cubiculi veniret; cui pauci adstabant, ceteris terrore inrumpentum exterritis. Cubiculo modicum lumen inerat et ancillarum una, magis ac magis anxia Agrippina, quod nemo a filio ac ne Agerinus quidem: aliam fore laetae rei faciem; nunc solitudinem ac repentinus strepitus et extremi mali indicia. Abeunte dehinc ancilla «Tu quoque me deseris» prolocuta respicit Anicetum, trierarcho Herculeio et Obarito centurione classiario comitatum, ac, si ad visendum venisset, refotam nuntiaret, sin facinus patraturus, nihil se de filio credere; non imperatum parricidium. Circumsistunt lectum percussores et prior trierarchus fusti caput eius adffixit. Iam in mortem centurioni ferrum destringenti protendens uterum «Ventrem feri» exclamavit multisque vulneribus confecta est. Haec consensu produntur. Adspexeritne matrem exanimem Nero et formam corporis eius laudaverit; sunt, qui tradiderint, sunt, qui abundant. Cremata est nocte eadem convivali lecto et exsequiis vilibus; neque, dum Nero rerum potiebatur, congesta aut clausa humus. Mox domesticorum cura levem tumulum accepit, viam Miseni propter et villam Caesaris dictatoris, quae subiectos sinus editissima prospectat. Accenso rogo libertus eius cognomento Mnester ipse se ferro transegit, incertum caritate in patronam an metu exitii. Hunc

14) *cent. classiario*] Befalingsmand over Marinesoldaterne paa et Krigsskib. — 19) *uterum*] der havde bragt Nero til Verden. — 23) *nocte ead.*] med usædvanlig Hast og paa en saadan *lectus*, som man havde ved Haanden, ingen rigtig Ligbaare. — 24) *neque cong.-humus*] »der blev ikke opkastet nogen Gravhøj eller lagt nogen Ligsten«. —

sui finem multos ante annos crediderat Agrippina contempseratque. Nam consulenti super Nerone responderant Chaldae fore, ut imperaret matremque occideret; atque illa «Occidat», inquit, «dum imperet».

Sed a Caesare, perfecto demum scelere, magnitudo eius intellecta est. Reliquo noctis modo per silentium defixus, saepius pavore exsurgens et mentis inops lucem opperiebatur tamquam exitium adlaturam. Atque eum auctore Burro prima centurionum tribunorumque adulatio ad spem firmavit, prensantium manum gratantiumque, quod discri- men improvsum et matris facinus evasisset. Amici dehinc adire templa, et coepto exemplo proxima Campaniae municipia victimis et legationibus laetitiam testari; ipse diversa simulatione maestus et quasi incolumitati suae infensus ac morti parentis inlacrimans. Quia tamen non, ut hominum vultus, ita locorum facies mutantur, obversabaturque maris illius et litorum gravis adspectus (et erant, qui crederent sonitum tubae collibus circum editis planctusque e tumulo matris audiri), Neapolim concessit literasque ad senatum misit, quarum summa erat, repertum cum ferro percussorem Agerinum, ex intimis Agrippinae libertis, et luisse eam poenam conscientia, quasi scelus paravisset. Adiiciebat criminis longius repetita, quod consortium imperii iuraturasque in feminae verba praetorias cohortes idemque dedecus senatus et populi speravisset, ac postquam frustra habita sit, infensa militi patribusque et plebi dissuasisset donativum et congiarium periculaque viris inlustribus instruxisset. Quanto suo labore perpetratum, ne inrumperet curiam, ne gentibus externis responsa daret. Temporum quoque Claudianorum obliqua insectatione cuncta eius do- minationis flagitia in matrem transtulit, publica fortuna ex-

1) *multos ante annos*] kort efter Neros Fødsel.

18) *tubæ*] nl. *funebris*. — 26) *donativum*] Penge, til Soldaterne. — 27) *congiarium*] Penge og Korn, til Folket. —

stinctam referens. Namque et naufragium narrabat: quod fortuitum fuisse, quis adeo hebes inveniretur, ut crederet? aut a muliere naufraga missum cum telo unum, qui cohortes et classes imperatoris perfringeret? Ergo non iam 5 Nero, cuius inmanitas omnium questus anteibat, sed Seneca adverso rumore erat, quod oratione tali confessionem scripsisset. Miro tamen certamine procerum decernuntur supplicationes apud omnia pulvinaria, utque Quinquatus, quibus apertae insidiae essent, ludis annuis celebrarentur; 10 aureum Minervae simulacrum in curia et iuxta principis imago statuerentur; dies natalis Agrippinae inter nefastos esset. Thræsa Paetus, silentio vel brevi adsensu priores adulationes transmittere solitus, exiit tum senatu ac sibi causam periculi fecit, ceteris libertatis initium non praebuit. Prodigia quoque crebra et inrita intercessere. Sol repente obscuratus, et tactae de caelo quattuordecim urbis regiones. Quae adeo sine cura deum eveniebant, ut multos post annos Nero imperium et scelera continuaverit. Ceterum quo gravaret invidiam matris eaque demota auc- 15 tam lenitatem suam testificaretur, feminas illustres Iuniam et Calpurniam, praetura functos Valerium Capitonem et Licinium Gabolum sedibus patriis reddidit, ab Agrippina olim pulsos. Etiam Lolliae Paulinae cineres reportari sepulcrumque estrui permisit; quosque ipse nuper relega- 20 verat, Iturium et Calvisium poena exsolvit. Nam Silana fato functa erat, longinquo ab exilio Tarentum regressa labante iam Agrippina, cuius inimiciis conciderat, vel mitigata.

14) *causam peric.*] Han blev senere anklaget af Nero og lod, da han fik Lov at vælge sin Dødsmaade, Aarerneaabne paa sig. — 17) *sine cura deum*] hvorfor de kaldes *inrita*, «uden Opfyldelse». — 20) *Iuniam*] *Calvinam*. — 21) *Calpurniam*] var bleven landsforvist, fordi Claudius havde rost hendes Skjönhed. — 23) *Loll. Paul.*] Jfr. S. 133. Hun var senere bleven landsforvist og dræbt. — 25) *nam*] Ved at nævne I. og C. kommer Tac. til at tænke paa S., hvis Hjælpere de havde været, og angiver saa, hvorfor ikke ogsaa hun tilbagekaldtes. Jfr. S. 149.

Tamen cunctari in oppidis Campanæ, quonam modo urbem ingredetur, an obsequium senatus, an studia plebis reperiret, anxius; contra deterrimus quisque, quorum non alia regia fecundior exstilit, invisum Agrippinae nomen et morte eius accensum populi favorem disserunt; iret in- 5 trepidus et venerationem sui coram experiretur; simul praegredi exposcunt. Et promptiora, quam promiserant, inveniunt, obvias tribus, festo cultu senatum, coniugum ac liberorum agmina per sexum et aetatem disposita, exstructos, qua incederet, spectacularum gradus, quo modo 10 triumphi visuntur. Hinc superbus ac publici servitii victor Capitolium adiit, grates exsolvit, seque in omnes libidines effudit, quas male coercitas qualiscumque matris reverentia tardayerat.

XIX. Neros Fornøjelser. (c. 60.)

Vetus illi cupido erat curriculo quadrigarum insistere nec minus foedum studium cithara ludicrum in modum canere. Concertare equis regium et antiquis ducibus fac- 20 titatum memorabat, idque vatum laudibus celebre et deorum honori datum. Enimvero cantus Apollini sacros, talique ornatu adstare non modo Graecis in urbibus sed Romana apud templa numen praecipuum et praescium. Nec iam sisti poterat, cum Senecæ ac Burro visum, ne utra- 25 que pervinceret, alterum concedere. Clausumque valle Vaticana spatium, in quo equos regeret, haud promisco spectaculo. Mox ulti vocari populus Romanus laudibusque extollere, ut est vulgus cupiens voluptatum et, si eodem princeps trahat, laetum. Ceterum evulgatus pudor non 30

19) *lud. in modum*] «som en Kunstner paa Scenen». — 20) *regium*] f. Ex. de thessaliske og siciliske Fyrster, hvis Sejre i Kapkjørsel Pin-dar har besunget. — 25) *utraqe*] for utrumque. — 26) *valle Vat.*] paa højre Tiberbred mellem *mons Ianiculus* og *m. Vaticanus*. — 30) *evul-gatus*] «given til Pris for Mængden». —

satiatem, ut rebantur, sed incitamentum adulit. Ratusque dedecus molliri, si plures foedasset, nobilium familiarum posteros egestate venales in scenam deduxit; quos fato perfunctos ne nominatim tradam, maioribus eorum 5 tribuendum puto. Nam et eius flagitium est, qui pecuniam ob delicta potius dedit, quam ne delinquerent. Notos quoque equites Romanos operas arenae promittere subegit donis ingentibus, nisi quod merces ab eo, qui iubere potest, vim necessitatis adfert. Ne tamen adhuc publico 10 theatro de honestaretur, instituit ludos Iuvenalium vocabulo, in quos passim nomina data. Non nobilitas cuiquam, non aetas aut acti honores impedimento, quo minus Graeci Latinive histrionis artem exercerent usque ad gestus modosque haud viriles. Quin et feminae inlustres deformia 15 meditari; exstructaque apud nemus, quod navalii stagno circumposuit Augustus, conventicula et cauponae et posita veno irritamenta luxui. Dabanturque stipes, quas boni necessitate, intemperantes gloria consumerent. Inde glicere flagitia et infamia, nec ulla moribus olim corruptis 20 plus libidinum circumdedit quam illa conluyes. Vix artibus honestis pudor retinetur, nedum inter certamina vittorum pudicitia aut modestia aut quicquam probi moris reservaretur. Postremus ipse scenam incedit, multa cura temptans citharam et praemeditans adistentibus phonascis. 25 Adcesserat cohors militum, centuriones tribunique et maerens Burrus ac laudans. Tuncque primum conscripti sunt equites Romani cognomento Augustianorum, aetate ac

8) *nisi quod*] «kun at», tilføjet for at løse Modsigelsen mellem *subegit* og *donis*. — 9) *publ. theatro*] Pompeius's Stenteater. — 10) *Iuvenalium*] skulle være indstiftede i Anledning af, at N. første Gang ragede sit Skjæg; de holdtes i Paladset for en mindre Tilskuerkreds og vare sceniske. — 13) *modos*] «Melodier». — 15) *nemus*] paa höjre Tiberbred, i den Have, som Cæsar havde testamenteret Folket. — 15) *nav. stagno*] et Bassin til at holde fingerede Søslag, *naumachiae*, en yndet Fornøjelse under Avgust. —

robore conspicui, et pars ingenio procaces, alii in spem potentiae. Ii dies ac noctes plausibus personare formam principis vocemque deum vocabulis appellantes; quasi per virtutem clari honoratique agere. Ne tamen ludicrae tantum imperatoris artes notescerent, carminum quoque studium adfectavit, contractis, quibus aliqua pangendi facultas nec dum insignis claritas. Hi considere simul, et adlatos vel ibidem repertos versus connectere atque ipsius verba quoquo modo prolati supplere. Quod species ipsa carminum docet, non impetu et instinctu nec ore uno 10 fluens. Etiam sapientiae doctoribus tempus impertiebat post epulas, utque contraria ad severantium discordia frueretur. Nec deerant, qui ore vultuque tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent.

Nerone quartum Cornelio Cocco consulibus quinquennale ludicum Romae institutum est ad morem Graeci certaminis, varia fama, ut cuncta ferme nova. Quippe erant, qui Gnaeum quoque Pompeium incusatum a senioribus ferrent, quod mansuram theatri sedem posuisset. Nam antea subitariis gradibus et scena in tempus structa ludos edi solitos vel, si vetustiora repetas, stantem populum spectavisse, ne, si consideret theatro, dies totos ignavia continuaret. Spectaculorum quidem antiquitas servaretur, quoties praetor ederet, nulla cuiquam civium necessitate certandi. Ceterum abolitos paulatim patrios mores funditus everti per accitam lasciviam, ut, quod usquam corrumphi et corrumpere queat, in urbe visatur, degeneretque studiis externis iuventus, gymnasia et otia et turpes amores exercendo, principe et senatu auctoribus, qui non modo licentiam vitiis permiserint, sed vim adhibeant, ut 20 25 30

3) *deum*] f. Ex. Apollo. — 11) *fluens*] for *fluentium (carminum)*.

15) *quinq. ludicum*] de saakaldte *Neronia*, Væddekampe i Musik, Sang, Digtekunst, Veltalenhed, Legemsøvelser og Kjørsel. — 20) *gradibus*] «Bænke», i opad stigende Rækker. — 24) *praetor*] fra Avgusts Tid, tidligere Ædilerne. —

proceres Romani specie orationum et carminum scena pol-
luantur. Quid superesse, nisi ut corpora quoque nudent
et caestus adsumant easque pugnas pro militia et armis
meditentur? An iustitiam *auctum iri* et decurias equitum
5 egregius iudicandi munus expleturas, si fractos sonos et
dulcedinem vocum perite audissent? Noctes quoque dede-
cori adiectas, ne quod tempus pudori relinquatur, sed cōētu
promisco, quod perditissimus quisque per diem concipi-
verit, per tenebras audeat. Pluribus ipsa licentia placebat,
10 ac tamen honesta nomina praetendebant. Maiores quoque
non abhorruisse spectaculorum oblectamentis pro fortuna,
quae tum erat, eoque a Tuscis accitos histriones, a Thuriis
equorum certamina; et possessa Achaia Asiaque ludos
curatius editos, nec quemquam Romae honesto loco ortum
15 ad theatrales artes degeneravisse ducentis iam annis a L.
Mummii triumpho, qui primus id genus spectaculi in urbe
praebuerit. Sed et consultum parsimoniae, quod perpetua
sedes theatro locata sit potius, quam inmeno sumptu
singulos per annos consurgeret ac destrueretur. Nec per-
20 inde magistratus rem familiarem exhausturos, aut populo
efflagitandi Graeca certamina a magistratibus causam fore,
cum eo sumptu res publica fungatur. Oratorum ac vatum
victorias incitamentum ingeniiis adlaturas; nec cuiquam
iudici grave aures studii honestis et voluptatibus conces-
25 sis impertire. Laetitiae magis quam lasciviae dari paucas
totius quinquennii noctes, quibus tanta luce ignium nihil
inlicitum occultari queat. Sane nullo insigni dehonesta-

4) *decurias equitum*] = *dec. iudicum*. Avgust havde sat Antallet af de Dommere, der skulde bruges i de forskjellige *quæstiones*, til 4000, fordele paa 4 Dekurier; Caligula føjede en 5te Dek. til. Alle disse Dommere vare dog ikke Riddere, men udtores ogsaa blandt de mest bemidlede Borgere uden Ridderrang. — 5) *fractos*] = *molles*. — 12) *a Tuscis*] 364 f. K., til Afværgelse af en Smitsot. — 12) *a Thuriis*] Hestevæddeløb siges ellers at være indførte fra Etrurien. — 13) *ludos-editos*] da man havde faaet indførte Skuespildigtere. — 16) *triumpho*] 145 f. K. — 16) *id genus*] nl. i græsk Stil. —

mento id spectaculum transiit. Ac ne modica quidem
studia plebis exarsere, quia, redditu quamquam scenæ,
pantomimi certaminibus sacris prohibebantur. Eloquentiae
primas nemo tulit, sed victorem esse Caesarem pronun-
tiatum. Graeci amictus, quis per eos dies plerique inces- 5
serant, tum exoleverant.

XX. Seneca falder i Unaade. (62.)

Gravescentibus in dies publicis malis subsidia mi- 10
nuebantur, concessitque vita Burrus, incertum valetudine
an veneno. Valetudo ex eo coniectabatur, quod in se tu-
mescientibus paulatim faucibus et inpedito meatu spiritum
finiebat. Plures iussu Neronis, quasi remedium adhiberetur,
inlitum palatum eius noxio medicamine adseverabant, et 15
Burrum intellecto scelere, cum ad visendum eum princeps
venisset, adspectum eius aversatum sciscitanti hactenus re-
spondisse: «Ego me bene habeo». Civitati grande desi-
derium eius mansit per memoriam virtutis et successorum
alterius segnem innocentiam, alterius flagrantissima flagitia. 20
Quippe Caesar duos praetoriis cohortibus posuerat, Fae-
nium Rufum ex vulgi favore, quia rem frumentarium sine
quaestu tractabat, Sofonium Tigellinum, veterem impudi-
citiam atque infamiam in eo secutus. Atque illi pro co-
gnitis moribus fuere, validior Tigellinus in animo principis 25
et intimis libidinibus adsumptus, prospera populi et mili-
tum fama Rufus, quod apud Neronem adversum experie-
batur.

2) *redditi*] De vare blevne forjagne Aar 56 e. K. paa Grund af de Slags-
maal i Teatret, som Publikums ivrig Sympatier gave Anledning til. —
6) *exoleverant*] «vare den Gang gamle», o: tilvante, saa at ingen stødtes
derover.

12) *in se*] = *intus*. — 18) *ego*] Dette Ords Udhævelse antyder, at
han ikke mener legemligt Befindende. — 19) *successorum*] Allerede før
Burrus havde Embedet været delt, og dette skete nu igjen. — 22) *rem
jrum.*] som *præf. annonæ*.

Mors Burri infregit Senecae potentiam, quia nec bonis artibus idem virum erat altero velut duce amoto, et Nero ad deteriores inclinabat. Hi variis criminationibus Senecam adoruntur, tamquam ingentes et privatum modum evectas 5 opes adhuc augeret, quodque studia civium in se verteret, hortorum quoque amoenitate et villarum magnificentia quasi principem supergrederetur. Obiiciebant etiam eloquentiae laudem uni sibi adsciscere et carmina crebrius factitare, postquam Neroni amor eorum venisset. Nam 10 oblectamentis principis palam iniquum detrectare vim eius equos regentis, inludere voces, quoties caneret. Quem ad finem nihil in re publica clarum fore, quod non ab illo reperiri credatur? Certe finitam Neronis pueritiam et robur iuventae adesse; exueret magistrum, satis amplis doctoribus 15 instructus maioribus suis. At Seneca criminantium non ignarus, prodentibus iis, quibus aliqua honesti cura, et familiaritatem eius magis aspernante Caesare, tempus sermoni orat et accepto ita incipit: «Quartus decimus annus est, Caesar, ex quo spei tuae admotus sum, octavus, ut 20 imperium obtines; medio temporis tantum honorum atque opum in me cumulasti, ut nihil felicitati meae desit nisi moderatio eius. Utar magnis exemplis, nec meae fortunae sed tuae. Abavus tuus Augustus M. Agrippae Mytilenense secretum, G. Maecenati urbe in ipsa velut peregrinum 25 otium permisit; quorum alter bellorum socius, alter Romae pluribus laboribus iactatus ampla quidem, sed pro ingentibus meritis praemia acceperant. Ego quid aliud munificentiae adhibere potui quam studia, ut sic dixerim, in umbra educata, et quibus claritudo venit, quod iuventae 30 tuae rudimentis adfuisse videor, grande huius rei pretium.

7) *quasi*] = *propemodium*. — 19) *ut*] «siden». — 23) *Myt. secretum*] Utilfreds med Avgust var Agr. i Aaret 22 f. K. dragen til Myt. Aaret efter kaldtes han tilbage og fik Julia til Ægte. — 27) *munificentiae*] Dat. —

At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam circumdedisti, adeo ut plerumque intra me ipse volvam: Egone, equestri et provinciali loco ortus, proceribus civitatis adnumeror? inter nobiles et longa decora praferentes novitas mea enituit? ubi est animus ille modicis contentus? 5 talis hortos exstruit et per haec suburbana incedit et tantis agrorum spatiis, tam lato faenore exuberat? Una defensio occurrit, quod muneribus tuis obniti non debui. Sed uterque mensuram inplevimus, et *tu*, quantum princeps tribuere amico posset, et ego, quantum amicus a principe accipere; cetera invidiam augent. Quae quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem iacet, sed mihi incumbit, mihi subveniendum est. Quo modo in militia aut via fessus adminiculum orarem, ita in hoc itinere vitae senex et levissimis quoque curis inpar, cum opes meas ultra 15 sustinere non possim, praesidium peto. Iube per procuratores tuos administrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipse detrudam, sed traditis, quorum fulgore praestringor, quod temporis hortorum aut villarum curae seponitur, in animum revocabo. Superest tibi robur, 20 et tot per annos *nosti summi* fastigii regimen; possumus seniores amici quietem reposcere. Hoc quoque in tuam gloriam cedet eos ad summa vxisse, qui et modica tolerarent».

Ad quae Nero sic ferme respondit ei: «Quod medita- 25 tae orationi tuae statim occurram, id primum tui muneric] habeo, qui me non tantum praevisa sed subita expedire docuisti. Abavus meus Augustus Agrippae et Maecenati usurpare otium post labores concessit, sed in ea ipse aetate, cuius auctoritas tueretur, quidquid illud et quale- 30

3) *equestri-ortus*] Hans Fader M. Annæus Sen. var rom. Ridder og Rhetor og hørte hjemme i Corduba. — 20) *in animum*] «til at danne min Aand».

cumque tribuisset; ac tamen neutrum datis a se praemis exuit. Bello et periculis meruerant; in iis enim iuventa Augusti versata est. Nec mihi tela et manus tuae defuisent in armis agenti; sed quod praesens condicio poscebat, ratione, consilio, praeceptis pueritiam, dein iuventam meam fovisti. Et tua quidem erga me munera, dum vita suppetet, aeterna erunt; quae a me habes, horti et faenus et villae, casibus obnoxia sunt. Ac licet multa videantur, plerique haudquaquam artibus tuis pares plura tenuerunt, nisi forte aut te Vitellio ter consuli aut me Claudio postponis et, quantum Volusio longa parsimonia quaesivit, tantum in te mea liberalitas explore non potest. Pudet referre libertinos, qui ditiores spectantur; unde etiam mihi rubori est, quod praecipuus caritate nondum omnes fortuna antecellis. Verum et tibi valida aetas rebusque et fructui rerum sufficiens, et nos prima imperii spatia ingredimur; quin, si qua in parte lubricum adolescentiae nostrae declinat, revocas ornatumque robur subsidio impensis regis? Non tua moderatio, si reddideris pecuniam, nec quies, si reliqueris principem, sed mea avaritia, meae crudelitatis metus in ore omnium versabitur. Quod si maxime continencia tua laudetur, non tamen sapienti viro decorum fuerit, unde amico infamiam paret, inde gloriam sibi recipere». His adiicit complexum et oscula, factus natura et consuetudine exercitus velare odium fallacibus blanditiis. Seneca, qui finis omnium cum dominante sermonum, grates agit, sed instituta prioris potentiae commutat, prohibet coetus salutantium, vitat comitantis, rarus per urbem, quasi valitudine infensa aut sapientiae studiis domi adtineretur.

10) *Vitellio*] Jfr. S.130. Claudius yndede ham meget; derfor spørger N., om S. anser sig for mindre fortjenstfuld end V., eller ham (N.) for mindre taknemmelig end Cl. — 11) *Volusio*] Kons. 3 e. K., døde i Beg. af Neros Regering i en høj Alder.

XXI. Roms Brand. (64.)

Sequitur clades, forte an dolo principis incertum (nam utrumque auctores prodidere), sed omnibus, quae huic urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior. Initium in ea parte circi ortum, quae Palatino Caelioque montibus contigua est, ubi per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur, simul coepitus ignis et statim validus ac vento citus longitudinem circi corripuit. Neque enim domus munitis saeptae vel tempila muris cincta aut quid aliud morae interiacebat. Impetu pervagatum incendium plana primum, deinde in edita adsurgens et rursus inferiora populando anteit re media velocitate mali et obnoxia urbe artis itineribus hucque et illuc flexis atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta paventium feminarum, fessa aut rudis aetas, quique sibi, quique aliis consulebant, dum trahunt invalidos aut operiuntur, pars mora, pars festinans, cuncta impediabant. Et saepe, dum in tergum respectant, lateribus aut fronte circumveniebantur, vel, si in proxima evaserant, illis quoque igni correptis, etiam, quae longinqua crediderant, in eodem casu reperiebant. Postremo, quid vitarent, quid peterent, ambigi, complete vias, sterni per agros; quidam amissis omnibus fortunis, diurni quoque victus, alii caritate suorum, quos eripere nequivabant, quamvis patente effugio interiere. Nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis restinguere prohibentium, et quia alii palam faces iaciebant atque esse sibi auctorem vociferabantur, sive ut raptus licentius exercent seu iussu. Eo in tempore Nero Antii agens non

6) *circi*] nl. *maximi*. — 10) *munit. saepta*] store Huse, omgivne med Mure, Søjlerækker eller andet, som kunde værne mod Heden. — 14) *obnoxia*] «udsat». — 15) *vicis*] «Husrækker». — 24) *diurni-victus*] nl. *fortunis*, «Midlerne til at skaffe sig» osv.. —

ante in urbem regressus est, quam domui eius, qua Palatium et Maecenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque tamen sisti potuit, quin et Palatium et domus et cuncta circum haurirentur. Sed solacium populo extur-
 5 bato ac profugo campum Martis ac monumenta Agrippae, hortos quin etiam suos patefecit et subitaria aedificia exstruxit, quae multitudinem inopem acciperent; subiectaque utensilia ab Ostia et propinquis municipiis, pretiumque frumenti minutum usque ad ternos nummos. Quae quam-
 10 quam popularia in inritum cadebant, quia pervaserat rumor, ipso tempore flagrantis urbis inisse eum domesticam scenam et cecinisse Troianum excidium, praesentia mala vetustis cladibus adsimulanten. Sexto demum die apud imas Esquiliis finis incendio factus, prorutis per immensum
 15 aedificiis, ut continuae violentiae campus et velut vacuum caelum occurreret. Necdum positus metus, et rediit haud levius rursum grassatus ignis patulis magis urbis locis eoque strages hominum minor; delubra deum et porticus amoenitati dicatae latius procidere. Plusque infamiae id
 20 incendium habuit, quia praediis Tigellini Aemilianis proruperat, videbaturque Nero condendae urbis novae et cognomento suo appellandae gloriam quaerere. Quippe in regiones quattuordecim Roma dividitur, quarum quattuor integrae manebant, tres solo tenus deiectae; septem reli-
 25 quis pauca tectorum vestigia supererant, lacera et semusta.

Domuum et insularum et templorum, quae amissa sunt,

2) *Mæc. hortos*] paa Esquiliæ. N. havde opført en umaaelig Bygning, som naaede herfra til Palatium; men hans senere opførte *domus aurea* var langt større. — 5) *mon. Agrippæ*] hans Bade, Havér, Pantheon m. m., som laa paa Marsmarken og paa *campus Agrippæ* øst der for. — 9) *ternos nummos*] for Modien; Nedsettelsen gjaldt alt Korn, som udbedes til Salg. — 13) *apud imas Esq.*] mellem Viminaler- og Esquilinebjærget. — 20) *praediis-Æm.*] ved Marsmarken. — 23) *regiones quat.*] Denne Inddeling stammede fra Avgust.

27) *insularum*] «Lejehuse» (mod. *domus*, de velhavendes Huse),

numerum inire haud promptum fuerit; sed vetustissima religione, quod Servius Tullius Lunæ, et magna ara fanumque, quae praesenti Herculi Arcas Evander sacraverat, aedesque Statoris Iovis vota Romulo Numaeque regia et delubrum Vestae cum penatibus populi Romani exusta; iam opes tot victoriis quae sitae et Graecarum artium decora, exin monumenta ingeniorum antiqua et incorrupta; quamvis in tanta resurgentis urbis pulchritudine multa seniores meminerint, quae reparari nequivant. Fuere, qui adnotarent **XIII Kal.** Sextiles principium incendi huius ortum, quo et Senones captam urbem inflammaverint. Alii eo usque cura progressi sunt, ut totidem annos mensses et dies inter utraque incendia numerent.

Ceterum Nero usus est patriae ruinis exstruxitque domum, in qua haud perinde gemmae et aurum miraculo essent, solita pridem et luxu vulgata, quam arva et stagna et in modum solitudinum hinc silvae, inde aperta spatia et prospectus, magistris et machinatoribus Severo et Cælere, quibus ingenium et audacia erat etiam, quae natura denegavisset, per artem temptare et viribus principis inludere. Namque ab lacu Averno navigabilem fossam usque ad ostia Tiberina depressuros promiserant, squalenti litore aut per montes adversos. Neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit quam Pomptinae paludes; cetera

kaldtes saa, fordi de gjærne, ene eller flere sammen, dannede et eget Kvarter. — 2) *quod*] nl. *templum*. — 2) *Lunæ*] paa Aventinerbjærget; her gjemtes de af Mummius hjembragte græske Kunstmærker. — 3) *Herculi*] paa *forum boarium*, vest for Palatinerbjærget. — 4) *Stat. Iovis*] laa lige som *regia Numa*, del. *Vestæ* og Tempel for *penates* (de af Æneas fra Troja medbragte) paa Palatinerbjærgets Skraaning. — 7) *incorrupta*] i det de varer Forfatternes egen Tid nærmere, til Dels Originaler. — 9) *meminerint*] «maa kunne huske», lige som *fuerit* ovfr. — 12) *totidem*] nl. 418, dog med en lille Forskjel i Dagenes Tal.

15) *domum*] hans bekjendte *d. aurea*. — 21) *Averno*] ved Cumæ; den paatænkte Kanal vilde være bleven 160 rom. Mile lang. — 22) *squalenti*] = *arido*.

abrupta aut arentia, ac, si perrumpi possent, intolerandus labor nec satis causae. Nero tamen, ut erat incredibilium cupitor, effodere proxima Averno iuga connisus est, manente que vestigia initiae spei. Ceterum urbis, quae domui su-
5 pererant, non, ut post Gallica incendia, nulla distinctione nec passim erecta, sed dimensis vicorum ordinibus et latis viarum spatiis cohibitaque aedificiorum altitudine ac patefactis areis additisque porticibus, quae frontem insularum protegerent. Eas porticus Nero sua pecunia exstructurum
10 purgatasque areas dominis traditurum pollicitus est. Addidit praemia pro cuiusque ordine et rei familiaris copiis, finitique tempus, intra quod effectis domibus aut insulis apiscerentur. Rудeri accipiendo Ostienses paludes destinabat, utique naves, quae frumentum Tiberi subvectavisa-
15 sent, onustae rudere decurrerent, aedificaque ipsa certa sui parte sine trabibus saxo Gabino Albanove solidarentur, quod is lapis ignibus impervius est; iam aqua, privatorum licentia intercepta, quo largior et pluribus locis in publicum flueret, custodes, et subsidia reprimendis ignibus in
20 propatulo quisque haberet, nec communione parietum, sed propriis quaeque muris ambirentur. Ea ex utilitate accepta decorem quoque novae urbi adulere. Erant tamen, qui crederent, veterem illam formam salubritati magis conduxisse, quoniam angustiae itinerum et altitudo tectorum
25 non perinde solis vapore perrumperentur; at nunc patulam latitudinem et nulla umbra defensam graviore aestu ardescere. Et haec quidem humanis consiliis providebantur. Mox petita⁷⁾ dis piacula aditique Sibyllae libri, ex quibus supplicatum Vulcano et Cereri Proserpineaque, ac
30 propitiata Iuno per matronas, primum in Capitolio, deinde

7) cohibita-altitud.] Avgust havde fastsat 70 Fod som Maximum, Trajan satte senere 60 Fod. — 7) patef. areis] *saa at der blev Gaardspladser*. — 17) impervius] da den ikke let springer. — 20) comm. pariet.] ved Zevgma forbundet med ambirentur, for ne communio esset p. —

apud proximum mare, unde hausta aqua templum et simulacrum deae perspersum est; et sellisternia ac perygilia celebravere feminae, quibus mariti erant. Sed non ope humana, non largitionibus principis aut deum placamentis decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos et quaesitissimis poenis adfecit, quos per flagitia invisos vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis eius Christus Tiberio imperante per procuratorem Pontium Pilatum suppicio adfectus erat; repressaque in praesens exitiabilis superstatio rursum erumpebat, non modo per Iudeam, originem eius mali, sed per urbem etiam, quo cuncta undique atrocia aut pudenda confluent celebranturque. Igitur primum correpti, qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudine ingens haud perinde in crimine incendi quam odio humani generis 15 convicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contesti lania¹⁶⁾ canum interirent aut crucibus adfixi, aut flamma die atque, ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat et circense ludicum edebat, habitu aurigae permixtus plebi vel curriculo insistens. Unde quamquam adversus sonentes et novissima exempla meritos miseratio oriebatur, tamquam non utilitate publica sed in saevitiam unius absumerentur.

Interea conferendis pecuniis pervastata Italia, provinciae 25 eversae, sociique populi et, quae civitatum liberae vocantur. Inque eam praedam etiam di cessere, spoliatis in urbe templis egestoque auro, quod triumphis, quod votis omnis

2) sellisternia] for Gudinder, lectisternia for Guder. — 7) flagitia] Dette sigter til deres convivia caritatis (Nadvermaaltider), ved hvilke man paastod at de slagtede spæde Børn. — 15) odio hum. gen.] som man udledede af, at de skyede Omgang med Hedningerne. — 17) tergis] *Skind*.

25) conferendis pec.] til de offentlige Bygninger, særlig Neros Palads.

populi Romani actas prospere aut in metu sacraverat. Enimvero per Asiam atque Achaiam non dona tantum, sed simulacra numinum abripiebantur, missis in eas provincias Acrato ac Secundo Carinate. Ille libertus cuicunque flagitio promptus, hic Graeca doctrina ore tenus exercitus animum bonis artibus non induerat. Ferebatur Seneca, quo invidiam sacrilegii a semet averteret, longinqui ruris secessum oravisse, et, postquam non concedebatur, ficta valetudine, quasi aeger nervis cubiculum non egresus. Tradidere quidam venenum ei per libertum ipsius, cui nomen Cleonicus, paratum iussu Neronis vitatumque a Seneca proditione liberti seu propria formidine, dum persimplici victu et agrestibus pomis ac, si sitis admonearet, profluente aqua vitam tolerat.

XXII. Senecas Død. (65.)

Sequitur caedes Annaei Senecae, laetissima principi, non quia coniurationis manifestum conpererat, sed ut ferro 20 grassaretur, quando venenum non processerat. Solus quippe Natalis et hactenus prompsit, missum se ad aegrotum Senecam, uti viseret conquerereturque, cur Pisonem aditu arceret; melius fore, si amicitiam familiari congressu exer- 25 cüssent. Et respondisse Senecam sermones mutuos et crebra conloquia neutri conducere; ceterum salutem suam

19) *coniurat.*] En Sammensværgelse, hvori en Mængde højstaaende Mænd, deriblandt Seneca og hans Brodersøn Digteren Lucan, deltog, var i Aaret 65 blevet stiftet for at dræbe Nero og sætte den unge G. Piso paa Tronen. Dagen før Planen skulde udføres, blev en betroet Slave hos en af de sammensvorne opmærksom paa de Forberedelser, hans Herre traf, anede Uraad og gjorde Angivelse for Nero. Flere og flere blev angivne, i det de sammensvorne røbede hverandre. Piso dræbte sig selv. Derefter kom Raden til Seneca. — 20) *venenum*] Jfr. ovfr. — 21) *Natalis*] rom. Ridder, den første af de sammensvorne, som tilstod og begyndte at angive de andre, hvorfor han blev straffri. —

incolumitate Pisonis inniti. Haec ferre Gavius Silvanus tribunus praetoriae cohortis et, an dicta Natalis suaque responsa nosceret, percontari Senecam iubetur. Is forte an prudens ad eum diem ex Campania remeaverat quartumque apud lapidem suburbano rure substiterat. Illo 5 propinqua vespera tribunus venit et villam globis militum saepsit; tum ipsi cum Pompeia Paulina uxore et amicis duobus epulanti mandata imperatoris edidit. Seneca missum ad se Natalem conquestumque nomine Pisonis, quod a visendo eo prohiberetur, sequē rationem valetudinis et 10 amorem quietis excusavisse respondit. Cur salutem pri- vati hominis incolumitati suae anteferret, causam non ha- buisse, nec sibi promptum in adulationes ingenium. Idque nulli magis gnarum quam Neroni, qui saepius libertatem Senecae quam servitium, expertus esset. Ubi haec a tri- 15 buno relata sunt, Soppaea et Tigellino coram, quod erat saevienti principi intimum consiliorum, interrogat, an Se- neca voluntariam mortem pararet. Tum tribunus nulla pavoris signa, nihil triste in verbis eius aut vultu depren- sum confirmavit. Ergo regredi et indicere mortem iubetur. 20 Tradit Fabius Rusticus non eo, quo venerat itinere, redi- tum, sed flexisse ad Faenium praefectum et, expositis Cae- saris iussis, an obtemperaret, interrogavisse, monitumque ab eo, ut exsequeretur, fatali omnium ignavia. Nam et Silvanus inter coniuratos erat augebatque scelera, in quo- 25 rum ultionem consenserat. Voci tamen et adspectui peper- cit intromisitque ad Senecam unum ex centurionibus, qui necessitatē ultimam denuntiaret.

Ille interritus poscit testamenti tabulas, ac denegante centurione conversus ad amicos, quando meritis eorum 30

14) *gnarum*] = *notum*.

29) *test. tabulas*] til at skrive Testamentet paa. De Side 175 nævnte *codicilli* have vel været foreløbige Bestemmelser, der ikke havde faaet den endelige Form. — 29) *denegante*] fordi Senecas Ejendomme skulde konfiskeres. —

referre gratiam prohiberetur, quod unum iam et tamen pulcherrimum habeat, imaginem vitae sua relinquere testatur, cuius si memores essent, bonarum artium famam, fructum constantis amicitiae laturos. Simul lacrimas eorum modo sermone, modo intentior in modum coercentis ad firmitudinem revocat, rogitans, ubi pracepta sapientiae, ubi tot per annos meditata ratio adversum inminentia? Cui enim ignaram fuisse saevitiam Neronis? Neque aliud superesse post matrem fratremque interfectos, quam ut educatoris praceptorisque necem adiiceret. Ubi haec atque talia velut in commune disseruit, complectitur uxorem et paululum adversus praesentem formidinem mollitus rogat oratque, temperaret dolori neu aeternum susciperet, sed in contemplatione vitae per virtutem actae desiderium mariti solaciis honestis toleraret. Illa contra sibi quoque destinatam mortem adseverat manumque, percussoris exposit. Tum Seneca gloriae eius non adversus, simul amore, ne sibi unice dilectam ad iniurias relinqueret, «Vitae», inquit «delenimenta monstraveram tibi, tu mortis decus mavis; non invidebo exemplo. Sit huius tam fortis exitus constantia penes utrosque par, claritudinis plus in tuo fine». Post quae eodem ictu brachia ferro exsolvunt. Seneca, quoniam senile corpus et parco victu tenuatum lenta effugia sanguini praebebat, crurum quoque et poplum venas abrumpit. Saevisque cruciatibus defessus, ne dolore suo animum uxoris infringeret atque ipse visendo eius tormenta ad inpatientiam delaberetur, suadet in aliud cubiculum abscedere. Et novissimo quoque momento suppeditante eloquentia advocatis scriptoribus pleraque tradidit, quae in vulgus edita eius verbis inverttere supersedeo. At Nero nullo in Paulinam proprio odio, ac ne

11) *in commune*] «med Hensyn til alle», ej blot de til Stede værende. — 17) *gloria*] = *glorie cupiditati*. — 22) *brachia*] «Armaarerne». — 30) *inverttere*] «forandre ved at gjengive det med mine Ord». —

glisceret invidia crudelitatis, iubet inhiberi mortem. Hor-tantibus militibus servi libertique obligant brachia, premunt sanguinem, incertum, an ignarae. Nam, ut est vulgus ad deteriora promptum, non defuere, qui crederent, donec in placabilem Neronem timuerit, famam sociatae cum marito 5 mortis petivisse, deinde oblata mitiore spe blandimentis vitae evictam; cui addidit paucos postea annos, laudabili in maritum memoria et ore ac membris in eum pallorem albentibus, ut ostentui esset multum vitalis spiritus egestum. Seneca interim, durante tractu et lentitudine mortis, Statuum Annaeum, diu sibi amicitiae fide et arte medicinae probatum, orat, provisum pridem venenum, quo damnati publico Atheniensium iudicio extinguerentur, promeret; adlatumque hausit frustra, frigidus iam artus et cluso corpore adversum vim veneni. Postremo stagnum calidae 15 aquae introiit, respergens proximos servorum addita voce, libare se liquorem illum Iovi liberatori. Exin balneo inlatu et vapore eius exanimatus sine ullo funeris sollemni crematur. Ita codicillis praescripserat, cum etiam tum praedives et praepotens supremis suis consuleret.

Fama fuit Subrium Flavum cum centurionibus occulto consilio neque tamen ignorante Seneca destinavisse, ut post occisum opera Pisonis Neronem Piso quoque interficeretur tradereturque imperium Senecae, quasi insontibus claritudine virtutum ad summum fastigium delecto. Quin 25 et verba Flavi vulgabantur, non referre dedecoris, si citharoedus demoveretur et tragedus succederet, quia ut Nero cithara, ita Piso tragico ornatu canebat.

3) *ignarae*] «bevidstløs». — 9) *esset*] nl. *pallor*. — 12) *venenum*] Skarntydegrift. — 15) *stagnum*] = *solum*.

21) *Subr. Flavum*] en af Sammensværgelsens første Ophavsmænd; han var Tribun ved Prætorianerne, iblandt hvis Officerer Planen havde Deltagere (jfr. *cum centurionibus*). — 26) *non referre ded.*] «det var lige vanærende».

REGISTER.

Trykfejl og Rettelser.

- S. 22 L. 4 f. n. *liberti* læs *libertini*
S. 31 L. 27 f. o. *seditione* læs *seditioni*
S. 130 L. 2 f. n. *hun* læs *han*

- acta Augusti, iurare in.* 111.
acta diurna. 77.
acta senatus. 77.
Adrana, Flod. 35..
M. Vipaeanius Agrippa. Hustruer:
61, 141; Børn: 3, 23, 61, 141;
Død: 2.
monumenta Agrippæ. 168.
Agrippa Postumus, Søn af frg. 3.
Vipsania Agrippina, Datter af
samme. 3, 11, 61.
Agrippina, ligl. 23.
Iulia Agrippina, Datter af Ger-
manicus. 59, 132, 149.
Albani, Folk. 67, 98.
Albis, Flod. 25.
Aliso, Flod og Kastel. 49.
Amisia, Flod. 25.
Angrivarii, Folk. 49.
M. Antonius triumvir. Historie: 9,
45, 46; Hustruer: 9; Børn: 9,
61, 132.
Iulus Antonius, Søn af frg. 9.
Antonia maior, Datter af samme.
132.
Antonia minor, ligl. 61, 69, 132.
Apicata, ♂ med Seian. 100.
Areopagos. 63.
Aristonikos. 94.
Arminius. 59.
L. Arruntius. 121.
Arsakiderne. 45.
Artavasdes. 46.
as. 14.
asyla. 92.
T. Pomponius Atticus. 61.
Augustus. Historie og Livsforhold:
7, 8, 9, 13, 30; Hustru: 9;
Datter: 9.
edicta Augusti. 2.
tempulum Augusti. 10.
Augusta. 12.
Augustalia. 13.
aureus. 52.
Ælia Paetina. 133.
Æmilia Lepida. 141.
Ænaria, Ø. 117.
ærarium. 88, 118.
Insula Batavorum. 48.
Britannicus. 127.
Bructeri, Folk. 33, 38.
M. Junius Brutus. 9.
G. Caesar Caligula. 27, 59, 60, 133.
Callistus. 128.
Capree, Ø. 117.
G. Cassius Longinus. 9.
G. Cæsar, Søn af Agrippa. 3, 47.
G. Cæsar, se *Caligula*.
L. Cæsar, Søn af Agrippa. 3.
silva Cæsia. 32.
censor. 134.
centesima. 60.
centuriones. 14.
Chatti, Folk. 34.

Chauci, Folk. 25.
Cherusci, Folk. 35.
classiarii. 153.
centurio classiarius. 156.
Claudius. 126, 127, 133.
Cluvius. 149.
cohors. 20.
Colonia Agrippinæ, By. 25.
comitia. 12.
congiarium. 157.
locus consularis. 82.
crux. 39.
Curtius Atticus. 115.
custodia libera. 119.
Dalmatia. 4.
delatores. 87, 106.
denarius. 14.
L. Domitius Ahenobarbus. 40, 132.
Gn. Domitius Ahenobarbus, Søn af frg. 132, 149.
Domitia, Datter af samme. 149.
Domitia Lepida, ligl. 132, 149.
Domitius Nero, se *Nero*.
domus aurea. 168.
donativum. 157.
Nero Claudius Drusus, Broder til Tiberius. Fødsel og Herkomst: 2, 9; Felttog: 34, 49, 58; Død: 3.
Drusus, Søn af Tiberius. 3, 60.
Drusus, Søn af Germanicus. 59.
Drusus, Søn af Claudius. 87, 133.
Drusilla, Datter af Germanicus. 59, 152.
fossa Drusiana. 38.
educatores. 146.
Efesos. 93.
eiurare magistratum. 135, 145.
equites Romani inlustres. 66.
exauctorati. 14.
excubie. 140.
exilium. 111.
Fabius Rusticus. 149.
Filippi, By. 9.
Filopator II. 70, 72.

jiscus. 99, 118.
Frisii, Folk. 38.
funus censorium. 103.
scalæ Gemonie. 83.
Germaniae. 23.
Germanicus Cæsar. Forældre: 4, 69; Børn: 59; Krige og personlige Forhold: 12, 47, 75; Død: 70.
Germani custodes. 18.
Heniochi, Folk. 67.
Hiberi, Folk. 98.
Hispaniaæ. 98.
Illyricum. 4.
insula. 168.
judices. 162.
Iulia, Datter af Augustus. Ægte-skaber: 2, 11, 141, 164; Børn: 3, 23, 141; Elskovsforhold: 9.
Iulia, Datter af frg. og Agrippa. 141.
Iulia, Datter af Germanicus. 59, 137.
Iulia, Datter af Drusus, Tibers Søn. 60, 110, 149.
Iunius Gallio. 119.
iustitium. 13, 74.
Ieuenalia. 160.
Kappadokia. 60.
Klaros, By. 62.
Kolofon, By. 62.
Kommagene. 60.
laudatio. 102.
lectisternium. 171.
legatus. 70.
legatus legionis. 29.
legatus pro pretore. 25, 64, 71.
M. Æmilius Lepidus triumvir. 1.
M. Æmilius Lepidus. 11.
libratores. 55.
Livia Drusilla, ♂ med Augustus. 2, 12, 125, 126.
Locusta. 139.
Lollia Paulina. 133, 158.
lacus Lucrinus. 153.
L. Licinius Lucullus. 125.

horti Luculliani. 129.
Lupia, Flod. 38.
Magnesia, By. 93.
lex maiestatis. 106.
G. Claudius Marcellus. 2.
M. Claudius Marcellus, Søn af frg. 2.
Marcella, Datter af samme. 9.
Marcomanni, Folk. 29.
mare rubrum. 67.
Morobodus. 58—9.
Marsi, Folk. 32.
Mausoleum Augusti. 7.
G. Cilnius Mæcenas. 110.
horti Mæcenatis. 168.
Megalesia. 79.
M. Valerius Messalla Corvinus. 107.
Messalina. 127, 128, 133.
Miletos. 94—5.
missio. 14.
Mnester. 127.
morbus comitialis. 147.
Mosa, Flod. 48.
L. Mummius Achaicus. 162.
Narcissus. 128.
naumachia. 160.
Tib. Claudius Nero. 2, 126.
Nero, Søn af Germanicus. 59, 60, 86, 87, 149.
Nero, Kejser. 40, 132, 137, 144.
Neronia. 161.
coena novendialis. 120.
Octavia, Søster til Augustus. 2, 9, 61, 132.
Octavia, Datter af Claudius. 127, 137, 144, 147.
Omfale. 93.
Oppius Statianus. 45.
M. Salvius Otho. 144.
Palatium. 12.
Pallas. 128.
Pannonia. 4.
pantomimi. 163.
penates. 50.
dii penetrales. 50.
Penetralia. 50.
G. Calpurnius Piso. 172.
Gn. Calpurnius Piso. 61.
Gn. Calpurnius Piso, Søn af frg. 11, 61.
Gn. Calpurnius Piso, Søn af frg. 65, 85.
M. Calpurnius Piso, Søn af samme. 65.
Planasia, Ø. 3.
Plancina. 61.
Plautius Lateranus. 128.
G. Plinius Secundus. 43, 149.
G. Asinius Pollio. 11, 107.
Sex. Pompeius. 1.
Pomponia. 61.
Poppaea Sabina. 151.
porta decumana. 42.
porta prætoria. 42.
præfectus annonæ. 6.
præfectus equitum. 68.
præfectus morum. 134.
prægustator. 139.
cohortes prætoriae. 53.
prætoriani. 96, 140.
præfectus prætorio. 163.
primipilares. 50.
princeps iuventutis. 2.
procurator. 99.
Quinquatrus. 153.
Ratia. 29, 54.
regiones quatuordecim. 168.
relegatio. 111.
repetunda. 99.
Rubellius Blandus. 149.
Rubellius Plautus. 149.
carmen Salare. 75.
Saturnalia. 146.
Mam. Æmilius Scaurus. 12, 124.
Segimundus. 35.
L. Ælius Seianus. 5, 18, 118.
sellisternum. 171.
L. Annaeus Seneca. 137, 165, 172.

<i>sestertius.</i> 52.	<i>Tubantes</i> , Folk. 33.
<i>Sigambri</i> , Folk. 58.	<i>Ubii</i> , Folk. 22, 25.
<i>signum</i> . 6.	<i>ara Ubiorum</i> . 26, 35.
<i>App. Iunius Silanus</i> . 128, 141.	<i>oppidum Ubiorum</i> . 25.
<i>G. Silius</i> . 104, 131.	<i>Unsingis</i> . Flod. 45.
<i>G. Silius</i> , Søn af frg. 126.	<i>cohortes urbanae</i> . 98.
<i>Smyrna</i> . 114.	<i>Usipetes</i> , Folk. 33.
<i>societates</i> . 99.	<i>Vahalis</i> , Flod. 48.
<i>Sosia Galla</i> . 105.	<i>P. Quintilius Varus</i> . 3, 22, 38.
<i>speculatores</i> . 111.	<i>verba Cæsaris, iurare in</i> . 5.
<i>stipendia</i> . 14.	<i>virgines Vestales</i> . 6, 12, 130.
<i>stipendiarii</i> . 105.	<i>Vesuvius</i> , Bjærg. 117.
<i>Seius Strabo</i> . 5.	<i>Vetera</i> , By. 30.
<i>lex sumptuaria</i> . 89.	<i>Vettius Valens</i> . 128.
<i>Svevi</i> , Folk. 29.	<i>vexillarii</i> . 14.
<i>Takfarinas</i> . 80.	<i>vicus</i> . 167.
<i>Tarracina</i> , By. 77.	<i>vigiles</i> . 131.
<i>Terentia</i> . 110.	<i>praefectus vigilum</i> . 131.
<i>tesseræ</i> . 6.	<i>vigintiviratus</i> . 86.
<i>Thapsus</i> . 107.	<i>Vindelicia</i> . 54.
<i>Tiberius</i> . Forældre: 2; Hustruer: 3, 11; Søn: 3; Livsforhold: 4, 18, 23, 30, 47, 58, 61, 115.	<i>vindemia</i> . 129.
<i>toga virilis</i> . 87.	<i>A. Vitellius</i> , Kejser. 44, 87.
<i>Treveri</i> , Folk. 27.	<i>L. Vitellius</i> . 130, 134, 166.
<i>triumphus</i> . 34.	<i>P. Vitellius</i> . 44.
	<i>Vonones</i> . 45.
	<i>Vulsinii</i> , By. 95.
-